

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filosofická fakulta

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Bakalářská práce

Renáta Švejcarová

**SOKOL V TÝNĚ NAD VLTAVOU
1886 – 1952**

České Budějovice 2007

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

ANOTACE

Renáta Švejcarová

Sokol v Týně nad Vltavou 1886 – 1952

Bakalářská práce, Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Filosofická fakulta, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, České Budějovice 2007, 128 s., 61 s. příloh.

Tato bakalářská práce se zabývá tělocvičnou jednotou Sokol v Týně nad Vltavou, v rozmezí let 1891 až 1948 - s drobnými časovými přesahy. Jejím cílem je tedy podchytit hlavně dějinný vývoj, fungování a činnost Sokola v Týně nad Vltavou, ale i charakterizovat Sokol obecně jako organizaci takovou. Zároveň se zde pokouší nastínit okolnosti existence týnské jednoty v jednotlivých župách, kterými prošla a samozřejmě jejich historii. Tedy její mateřské župy Žižkovy i župy Husovy, pod kterou se později přičlenila. Práce také obsahuje historii a původ města, která s týnskou jednotou samozřejmě souvisí.

Práce nazvaná Sokol v Týně nad Vltavou byla vytvořena na základě studia pramenů a literatury k danému tématu. Nejvíce jsem se opírala o archivní materiál z fondu Sokol – tělovýchovná jednotu Týn nad Vltavou, který je uložen ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích. Dále byly využity dva fondy ze Státního oblastního archivu v Třeboni s výstižnými názvy Sokolská župa Husova a Sokolská župa Žižkova. Co se týče literatury, východiskem mi byly knihy, týkající se historie Týna nad Vltavou, dále pak díla zabývající se Sokolem, jeho dějinami a zakladateli. A v neposlední řadě jsem nahlédla i do periodik jak regionálních, tak celorepublikově vycházejících a hledala jsem spojitost s tématem této bakalářské práce.

Tato práce se skládá ze tří částí. Ta první se dělí na úvod o tématu bakalářské práce s vytyčením cílů a úkolů a na kritiku pramenů a literatury. V části následující se skrývají jak dějiny Týna nad Vltavou, tak Sokola. Tento oddíl je ještě rozdělen na tři podkapitoly, na samostatný vývoj Sokola a na zobrazení života Jindřicha Fügnera a Miroslava Tyrše. Za nimi je zařazen historický vývoj župy Husovy, následovaný župou Žižkovou, dějinami Sokola v Týně nad Vltavou a samotného fondu. V závěru se pak nachází shrnutí celé práce, za kterým je připojen seznam literatury a pramenů, obrazové přílohy a inventář celého již zpracovaného fondu.

ANNOTATION

Renáta Švejcarová

Sokol in Týn nad Vltavou 1886 – 1952

The bachelor's thesis, University of South Bohemia, Faculty of philosophy, Institute of Archival Science and Auxiliary Historical Science, České Budějovice 2007, 128 pages, 61 pages of supplements.

This bachelor's thesis considers a sport club called Sokol in Týn nad Vltavou, in the time period from 1891 till 1948 with some small time overlaps. The main goal is to show historical development, function and activity of Sokol in Týn nad Vltavou, but also to introduce the organization by itself. At the same time it tries to sketch the circumstances of the existence of the Týn's Union in single districts of its development and of course their history. I mean, its maternity districts of Žižka and Hus, which it became a part later on. This work also includes the history and origin of the town, which relates to the Týn's Union, too.

The work called Sokol in Týn nad Vltavou was written on the basis of studying sources of information and literature containing this kind of topic. Most of all I used the information from the fund of Sokol – Sport club of Týn nad Vltavou, which is stored in the State district archives in České Budějovice. Furthermore I used two funds of State regional archives in Třeboň, which have apposite names: Sokol's District of Hus and Sokol's District of Žižka. If we mention the requisited literature, the main resource which I used were the books concerning the history of Týn nad Vltavou, then the works, which deal with Sokol, its history and founders. And last but not least I browsed the newspapers, both regional and state and I was looking for the continuity with the topic of this bachelor's thesis.

This work consists of three parts. The first one is divided into an introduction of the topic of the bachelor's thesis containing target setting and tasks and criticism of the sources and literatures. The history of Týn nad Vltavou and Sokol's history can be both found in the next part. This section is divided into three secondary chapters, the development of Sokol by itself and presentation of the life of Fügner and Miroslav Tyrš. Following text includes the historical development of Hus's District and District of Žižka, the history of Sokol in Týn nad Vltavou and fund's history. At the end we can find

a summing up, which is followed by the list of literature and sources, illustrated adds and list of already worked source.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci nazvanou Sokol v Týně nad Vltavou
vypracovala sama s využitím uvedených pramenů a literatury.
V Českých Budějovicích 1. dubna 2007.

Tímto prostřednictvím bych zde ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Marii Ryantové CSc. za řadu důležitých rad, ponaučení a informací při našich plodných konzultacích. Mé poděkování bych zde chtěla vyjádřit i řediteli Státního okresního archivu v Českých Budějovicích PhDr. Vlastimilu Koldovi, který mi byl v archivu ochotně nápomocen a při pořádání fondu mě nasměroval správnou cestou. Zapomenout nesmím ani na pracovníci Státního okresního archivu v Českých Budějovicích Bc. Zuzanu Károvou, která byla vždy po ruce a přispěla i svými doporučeními.

OBSAH

1. ÚVOD	
1.1. Téma bakalářské práce.....	8
1.2. Hodnocení pramenů a literatury.....	10
2. SOKOL V TÝNĚ NAD VLTAVOU	
2.1. Dějiny Týna nad Vltavou.....	13
2.2. Dějiny Sokola	
2.2.1. Dějiny Sokola.....	23
2.2.2. Jindřich Fügner.....	29
2.2.3. Miroslav Tyrš.....	30
2.3. Župa Husova.....	32
2.4. Župa Žižkova.....	35
2.5. Dějiny Sokola v Týně nad Vltavou	
2.5.1. Vznik a počátky Týnské jednoty.....	37
2.5.2. Přestup k župě Husově a první léta v ní.....	40
2.5.3. Otázka ženského odboru jako nové složky Sokola v Týně na Vltavou.....	43
2.5.4. Sokolská činnost za první světové války.....	45
2.5.5. První poválečné roky zakončené výstavbou vlastního stánku.....	48
2.5.6. Týnská jednota a její aktivity od VIII. všesokolského sletu až po pozastavení činnosti.....	52
2.5.7. Povolení k otevření tělocvičny uzavřené nacisty na celých šest let.....	57
2.5.8. Postupná likvidace Sokola.....	59
2.6. Dějiny fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou.....	61
3. ZÁVĚR.....	63
Seznam zkratk.....	65

Seznam pramenů a literatury.....	66
Seznam příloh.....	68
Přílohy.....	69
Inventář.....	86

1. ÚVOD

1.1. Téma bakalářské práce

Základ mé bakalářské práce se především opírá o prozkoumání archivního materiálu v podobě fondu, uloženého ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích. Tento fond se jmenuje „Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou“, do mé bakalářské práce jsem ale celý jeho titul nepřenesla, využila jsem ho jen z části, a tak název mé práce je „Sokol v Týně nad Vltavou“. Fond není zpracovaný, a tak mým úkolem bylo v první řadě fond uspořádat, zpracovat rozbor písemností a na základě toho k němu vytvořit archivní pomůcku v podobě inventáře. Ve fondu se nachází řada písemností nestejněho druhu, materiál je tedy velice různorodý, a to jak obsahově, tak typologicky. Jeho tématem jsou písemnosti týkající se různých schůzí a oběžníků k nim počínaje, přes jednotlivé odbory, styky s jinými sokoly, s Českou obcí sokolskou, dokonce i rezignace, úmrtí, pořízení krojů a praporů, inventáře tělocvičen, omluvenky, odznáčky a osvětlení, pořízením otopu nebo určování strážní na hlídání letního cvičiště konče. Fond Sokola obsahuje kromě velkého množství spisů i knihy, registraturní pomůcky a účetní materiál. Na základě prostudování těchto písemností pak bylo mým úkolem přiblížit okolnosti vzniku, působnosti, zániku a celkový charakter Sokola v Týně nad Vltavou. Dějinný vývoj Sokola v Týně nad Vltavou se zpočátku musel zasadit do nějaké oblasti, a tak jsem na základě dostupné literatury a periodik sestavila historii města, kde Sokol sídlil. Stejně tak bylo potřeba zajistit nějaké obecné vědomí o Sokolu. Jak, kde a proč vznikl, jak se rozvíjel, kdy zažíval období rozkvětu a kdy naopak upadal, co udělal a jak fungoval. K uzavření kapitoly úplným zánikem Sokola jsem se však nedostala, neboť ten je pořád aktivní. Na základě prostudované literatury jsem se zmínila i o dvou „otcích“ slavného Sokola a stručně jsem zachytila jejich životy. Další mou povinností bylo seznámení se s dějinami žup, pod které týnský Sokol spadal a které mu byly nadřizeny. U Týnské jednoty totiž došlo k přesunu, a tak jsem se zaobírala nejen župou Žižkovou, kde strávila své první roky, ale i župou Husovou, kam se roku 1898 přesouvala a kde také zůstala až do svého zániku. Stručně jsem tedy charakterizovala jejich historický vývoj i vnitřní strukturu. Informace k těmto kapitolám

jsem získala na základě prostudování fondů obou žup, které jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Třeboni.

Přímo k dějinám sokolské tělocvičné jednoty v Týně nad Vltavou žádná literatura neexistuje, tudíž při vypracovávání jejích dějin jsem vycházela pouze z bádání archivního materiálu uloženého ve Státním oblastním archivu v Třeboni a ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích.

1.2. Hodnocení pramenů a literatury

Literaturu a prameny, které jsem použila pro tuto práci, lze rozdělit na několik oddílů, a to podle druhu, což znamená na literaturu a na prameny uložené v místních archivech, tedy ve Státním oblastním archivu v Třeboni a ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích. Další skupinou, do které jsem nahlédla, je i publicistika, na kterou však nelze pohlížet jako na hodnověrné zdroje. A samozřejmě jsem vycházela z fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou¹, který jsem jako součást bakalářské práce archivně zpracovala.

Pokud budu mluvit o literatuře, mohu ji ještě tematicky rozdělit na literaturu zabývající se dějinami Týna nad Vltavou, tedy místem, odkud jednota Sokol vzešla, a pak na literaturu, se kterou jsem pracovala při zpracování dějin Sokola jako základu celého sokolství. Při vytváření prvního okruhu jsem se opírala o práce Josefa Sakaře, který se ve své čtyřdílné knize zabývá dějinami Týna nad Vltavou a jeho okolí velice podrobně.² Opěrnou berličkou mi při sepisování dějin Týna byla i díla Karla Pletzera³ a Martiny Krausové,⁴ kteří při své tvorbě, kromě jiných použitých zdrojů, vycházeli z J. Sakaře. Druhá práce M. Krausové⁵ už ale byla psána spíše zábavnou formou, tedy pro širší okruh čtenářů, které svou publikací chtěla nejen poučit, ale i pobavit, neboť stručné dějiny Týna prokládala i různými pověstmi k tomuto místu se vážícími. Z její spisovatelské činnosti jsem pak využila i spis, který vznikl ve spolupráci s Lubomírem Procházkou⁶ a zároveň jsem čerpala z knížky Hrady na Vltavotýnsku: Týn , Újezdec, Karlshaus⁷. K doplnění jsem pak vzala do ruky i práci Augusta Sedláčka Hrady, zámky a tvrze Království českého.⁸

Jako další kapitolu jsem zpracovávala obecné dějiny Sokola, při kterých jsem použila práci autorů Ladislava Jandáska a Jana Pelikána⁹, kteří popsali historii Sokola od jeho vzniku, přes první léta jeho činnosti až do roku 1912. Na jejich tvorbu pak se

¹ Státní okresní archiv (dále SOkA) České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou.

² Josef SAKAŘ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a jeho okolí I*, Týn nad Vltavou, 1935; TÝŽ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a jeho okolí II*, Týn nad Vltavou, 1934; TÝŽ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a jeho okolí III*, Týn nad Vltavou, 1936; TÝŽ, *Dějiny města Týna nad Vltavou a jeho okolí IV*, Týn nad Vltavou, 1937.

³ Karel PLETZER, *Týn nad Vltavou. Stručný přehled historie města*, Týn nad Vltavou s. d.

⁴ Martina KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, České Budějovice 2000.

⁵ TÁŽ, *Malý zábavný průvodce Týnem nad Vltavou a okolím*, Týn nad Vltavou 1999.

⁶ Martina SUDOVOÁ – Lubomír PROCHÁZKA, *Vltavotýnsko*, Praha – Litomyšl 2007.

⁷ TÁŽ, *Hrady na Vltavotýnsku: Týn, Újezdec, Karlshaus*, Plzeň 2003.

⁸ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII*, Praha 1996.

⁹ Ladislav JANDÁSEK – Jan PELIKÁN, *Stručné dějiny Sokolstva 1862 – 1912*, Praha 1946.

stejným názvem navázal Alois Fikar¹⁰, který ve své knize dovedl vývoj sokolstva až do roku 1941. Ve své bakalářské práci jsem se dále opírala i o další z děl těchto autorů, tentokrát se ale Fikar¹¹ a Jandásek¹² zabývali vývojem celého sokolstva, nesoustředili se tedy již jen na určité časové rozmezí. Samozřejmě jsem pracovala i s dílem Zlaty Kozákové¹³, jejíž tvorba se od ostatních liší formou zpracování. Autorka v ní při popisu dějin Sokola nepostupovala podle souslednosti časové, nýbrž svou knihu členila podle jednotlivých témat. Své kapitoly se tak dočkal například ženský odbor nebo vývoj sokolského kroje a další témata. Při hledání výrazu Sokola jsem nahlédla i do Ottova naučného slovníku¹⁴, kde jsem získala obecný přehled, zahrnující však pouze události do roku 1904. Na doplnění jsem pak použila útlý svazček Karla Domorázka¹⁵ a knihu Antonína Krejčího¹⁶. Práci Emanuela Chalupného¹⁷ jsem pak potřebovala pouze pro dokreslení Tyršových myšlenek. Z novější literatury mohu jmenovat Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury od tria Kossl – Štumbauer – Waic.¹⁸ Většina děl, se kterými jsem pracovala, vyšla nejpozději do čtyřicátých let 20. století, při sestavování vývoje Sokola po této hranici jsem se tedy musela spokojit s menší informační základnou.

Co se týče periodik, sáhla jsem nejen pro časopisy regionální, ale i celorepublikové s regionální mutací. Pro dějiny Týna jsem použila článek Václava Rameše s názvem Týn nad Vltavou patří k nejstarším sídlům na jihu Čech¹⁹ a pro dějiny Sokola jsem upotřebila příspěvku o Sokole, otištěného v jihočeské příloze Mladé fronty Dnes²⁰, kde se vyskytovaly jak informace základní, tak doplňující. Několik informací jsem našla i v článku zveřejněném v Českobudějovických listech²¹, ve kterých byl otištěn rozhovor z roku 2005 s náčelníci sokolské župy Jihočeské. Pozornost jsem věnovala i časopisům věnujícím se sokolství a nesoucí příznačný

¹⁰ Alois FIKAR, *Stručné dějiny Sokolstva 1912 – 1941*, Praha 1948.

¹¹ TÝŽ, *O sokole a sokolství*, Praha 1947.

¹² L. JANDÁSEK, *Přehledné dějiny sokolstva*, Praha 1936.

¹³ Zlata, KOZÁKOVÁ, *Praha, pohyb, Sokol*, Praha 1998.

¹⁴ *Ottův slovník naučný XXIII*, Praha 1905.

¹⁵ Karel DOMORÁZEK, *Dr. Miroslav Tyrš*, s.d.

¹⁶ Antonín KREJČÍ, *Edvard Beneš a Sokol*, Praha 2002.

¹⁷ Emanuel CHALUPNÝ, *Sokolstvo a nová doba*, Praha 1922.

¹⁸ Jiří KOSSL – Jan ŠTUMBAUER – Marek WAIC, *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, Praha 2002.

¹⁹ Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy Dnes, roč. 10, č. 43, 20. února 1999, s. 4.

²⁰ Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy Dnes, roč. 13, č. 40, 16. února 2002, s. D/6.

²¹ Českobudějovické listy, roč. 14, č. 210, 7. září 2005, s. 12.

název Sokol.²² Výše jmenované noviny, vážící se k Jihočeskému kraji, jsem používala pouze jako doplňující zdroje k mé práci.

Při zpracování dějin župy Husovy a župy Žižkovy, pod které tělocvičná jednota Sokol v Týně náležela, jsem vycházela hlavně z fondů obou žup, které jsou uloženy v třeboňském archivu.²³

Nejdůležitější pramennou základnou pro mě ale byl samotný fond Sokol - tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, který jsem pořádala, věnovala mu nejvíce času a mohla tak poznat celé fungování jednoty Sokol v Týně, jednot obecně i jejich nadřazených organizací jako byla ČOS nebo župa. Fond týnského Sokola neobsahoval žádnou kroniku jednoty, která by mi snáze pomohla nastínit její vývoj, a to i přes to, že ve vzdělávací činnosti za rok 1948 poznamenává Jan Kačena, že jednota vede kroniku již od roku 1895. Ve stejném druhu materiálu, ale z roku 1947, ten samý sokol však ale uvádí, že se sice kronika v počátcích tělovýchovné jednoty sice vedla, ale že se později její zápisy ztratily.²⁴ Při vypracování archivní pomůcky jsem ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích ještě nahlédla do již vypracovaných inventářů, a to Sokola v Dolním Bukovsku²⁵ a obou Sokolů v Českých Budějovicích²⁶. Vycházet jsem z nich ale stejně nemohla, poněvadž Sokol v Bukovsku obsahuje pouze půl stránky inventárního seznamu a úvod zde chybí a inventář budějovického Sokola sice svůj vývoj zachycuje, ale zahrnuje jen knihy a ostatní materiál. Tudíž jsem inventář týnského Sokola vypracovala na základě svého uvážení. Tento pramen je pro mou bakalářskou práci nejen hlavní, ale i nejměrohodnější, a proto jsou mu věnovány jak závěrečné kapitoly, tak i příloha v podobě inventáře.

²² Sokol, 1891, č. 1; TAMTÉŽ, č. 17.

²³ Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, Sokolská župa Husova; SOA Třeboň, Sokolská župa Žižkova.

²⁴ SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 60, sign. II/b/A/IV-2b, kart. 7.

²⁵ TAMTÉŽ, Sokol Dolní Bukovsko.

²⁶ TAMTÉŽ, T. J. Sokol I, T. J. Sokol II.

2. SOKOL V TÝNĚ NAD VLTAVOU

2.1. Dějiny Týna nad Vltavou

V dřívějších dobách nazývaný také Vltavotýn, Teyn, Thein dokonce i Tin super Multavia nebo Moldautein. Týnů bylo mnoho, a tak pro lepší orientaci mu byl přidružen přívlastek "nad Vltavou", "Týnský" a nebo také "Bechyňský". Podle archeologických výzkumů prováděných přímo v Týně a v jeho okolí bylo zjištěno, že Vltavotýnsko se útočištěm lidí stalo již v pravěku, a to hlavně ve střední a mladší době bronzové.

Počátky jeho osídlení spadají do 10. století, kdy při brodu přes Vltavu vyrostlo opevněné hradiště. „Vedle zemitého valu bezpochyby velmi záhy ukazoval se na lemu osazeného vrcholu dřevěný srub, pro který dostalo se našemu osídlení staročeského názvu Týn, kterým značila se návrší, dřevěnou hradbou zdobená.“²⁷ Na počátku 11. století se už Vltavotýnsko dostalo pod správu pražského biskupství, a mezi Vltavou a Lužnicí tak vznikla osada, která díky své výhodné poloze vyrostla ve významné ekonomické a obchodní středisko. Jejím centrem se stal románský kostel, který v roce 1068 založil biskup Jaromír, syn knížecího páru Břetislava a Jitky. Původně byl zasvěcený Panně Marii a až v průběhu dalších let pak sv. Kateřině.

Za počátek Týna nad Vltavou se ale považuje až prosinec 1229, kdy se o něm objevuje první písemný záznam. Jde o návštěvu pražského biskupa Jana II., který zde v onu inkriminovanou dobu pobýval kvůli snaze vyřešit spor mezi rakouskými preláty a pasovským biskupem Gebhartem. Pro tuto záležitost byl tehdy zvolen právě Týn, a to ze dvou důvodů: za prvé byl brán jako pomyslný střed mezi sídly obou zneprátelených táborů a za druhé byl označen jako „reprezentativní místo pro tyto účely“. V roce 1251, tedy za biskupa Tobiáše z Bechyně, se obyvatelé Týna dočkali výstavby druhého kostela zasvěceného sv. Kryštofovi. Z důvodu nedostatku místa byl však tento kostel umístěn na západ od osady, kde kolem něj začalo vyrůstat sídliště městského typu, s výstižným názvem Nový Týn. Ve stejný čas tu byl také přes Vltavu vystavěn první dřevěný most v úseku mezi Českými Budějovicemi a Prahou. Nejstarší listiny se nedochovaly, ale "...podle rychlého vzestupu osady (Ize) předpokládat, že ji

²⁷ J. SAKAŘ, *Dějiny města I*, s. 8.

biskup nadal městskými právy a pravděpodobně i znakem..".²⁸ Jak uvádí Josef Sakař - první zmínka o Týně jako o městě se objevuje v roce 1327.²⁹

Nešťastnou událost zažil Týn po smrti Přemysla Otakara II., kdy na český trůn nastoupil jeho syn Václav II. Odbojná šlechta v čele s Vítkovci jej totiž z pomsty vůči královi přívrženci Tobiášovi z Bechyně vypálila a ušetřen samozřejmě nezůstal ani jeden z kostelů. Po tomto incidentu nechal biskup kostel sv. Kryštofa raději opevnit a vystavil v Týně pro lepší ochranu i kamenný hrad. Po povýšení pražského biskupství na arcibiskupství se při tomto kostele vytvořila kolegiální kapitula z probošta, děkana a tří kanovníků a byla zřízena kapitulní škola.

Město se nacházelo nejen na přechodu přes Vltavu, ale i na křižovatce obchodních cest a své příznivé polohy samozřejmě využívalo. Z pobytu cizích kupců tak Týnu plynuly finance, a proto bylo provozování krčem nejrozšířenějším řemeslem ve městě. Podle Martiny Krausové se ve městě nacházelo 43 hospod a 6 pivovarů³⁰, Karel Pletzer jich však napočítal 44 a 6 sladoven, neboť pivo si řemeslníci vyráběli doma sami³¹. Počet týnských obyvatel se v té době zvýšil asi na 1300 lidí, kteří se převážně věnovali zemědělství a své produkty pak rozváželi po Vltavě pomocí vorů. Řeka jim však nezajišťovala jen dopravu, ale i ochranu. Kolem města nebyly totiž vystaveny ani hradební zdi, městské brány a ani příkopy. Arcibiskup byl majitelem celého panství, správcem byl jeho zástupce – purkrabí - a v čele města stáli konšelé a rychtář. Od arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazenburka se Vltavotýnští 2. října 1406 konečně dočkali potvrzení městských práv a povinností.

Nový arcibiskup Konrád z Vechty se ale dostal do dluhů, které Janovi ze Sobětic nemohl splácet, a tak z něj udělal 20. srpna 1415 nového purkrabího a týnské panství mu zastavil. Konrád se roku 1421 přiklonil ke čtyřem pražským artikulům a vystoupil z církve, čímž se vzdal církevních statků a město se dostalo do světských rukou³². Samo husitství se města nikterak nedotklo, jen jednou byl kostel sv. Kryštofa vypálen skupinou lapků. O sedmnáct let později, tedy v roce 1432, věnoval Zikmund Lucemburský veškeré bývalé arcibiskupské statky Oldřichovi z Rožmberka, svému velkému příznivci, neboť chtěl posílit jeho moc. Jan ze Sobětic si ale vymohl správu alespoň nad polovinou města a jeho bratr, který Týn pak později „zdědil“, rovnou

²⁸ M. KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, s. 4.

²⁹ J. SAKAŘ, *Dějiny města I*, s. 12 – 13: „...Dne 17. března 1327 osvobodil král Jan měšťany písecké při průvozu městečkem Týněm od placení zdejšího cla z kupectví...“

³⁰ M. KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, s. 6.

³¹ K. PLETZER, *Týn nad Vltavou*, s. 5.

³² Podle třetího článku Pražských artikul se odřikal světského statku ve prospěch královské komory.

vstoupil do jeho služeb. Tím se Týn ve sporu mezi jednotou strakonickou a kališnickou dostal na stranu katolíků, kde setrval až do roku 1461, kdy se Týna zmocnil Jiří z Poděbrad. Ten jej 14. dubna svěřil synovi svého zesnulého přítele Jana I. Čabelického ze Soutic, Janu II., jako náhradu za nesplacenou půjčku. Období Janovy vlády bylo plné náboženských válek a sporů, v jejichž důsledku byl Týn 17. července 1468 vypálen katolickou jednotou v čele s Janem ze Šternberka a Jindřichem z Hradce.

Ke zvětšení panství došlo v roce 1513 za Janova syna Prokopa I., po němž od 4. března 1530 spravovala panství po jeho smrti jeho žena - Johana rozená Rendlová z Únavy,³³ a to až do roku 1543, kdy se konečně zletilý syn Johany a Prokopa – Jan III. - mohl „chopit vlády“. Za nákladnou opravu místního hradu udělil Ferdinand I. Janu III. Čabelickému nebo také Čábrlickému, jak Týnští Čabelické nazýval,³⁴ držbu vltavotýnského panství i pro jeho syna. Roku 1567 Jana III. ale zastihla smrt a moci se chopila jeho žena Kryselda rozená Berková z Dubé. Ta měla město spravovat až do doby, než její čtyři synové dospějí. Prokop II. – nejstarší syn - byl však nedočkavý, sám se chopil moci a okrajové části panství rozdělil mezi matku a bratry: Adam získal Koloděje nad Lužnicí, Albrecht Podhoř a Karel Žimutice. Historie se opakovala a kostel sv. Kryštofa opět vyhořel. Tentokrát si ale oheň vzal navíc i renesanční domy na náměstí. Po čase byl kostel rozšířen, přestaven a nově zasvěcen sv. Jakubovi. Přítelem Prokopa II. byl například Petr Vok. Z jejich společné korespondence se dozvídáme, že Vok si často od Prokopa půjčoval peníze.³⁵ Za jeho vlády Vltavotýnsko prošlo rozkvětem a to díky dopravě soli, která byla dovážena z Pasova do Prachatic po Zlaté stezce, a odtud pak směřovala přes Týn do jiných měst. Později se ve městě postavilo skladiště soli a v roce 1593 už stála díky českobudějovickému staviteli Vincentovi Vogarellovi na břehu Vltavy prostorná solnice určená pro přepravu soli do Prahy. Dne 30. března 1600 si pro Prokopa přišla smrt a jeho místo zaujal syn Ferdinand. Ten ale věděl, že je posledním vládnoucím Čabelicem v Týně, protože zdědil pouze dvůr v Branovicích a ostatní majetek musel

³³ J. SAKAŘ, *Dějiny města I*, s. 66: „V závěti dne 4. března 1530 vykázal manželce své Johance, dceři Albrechta Rendle z Úršavy, k obživě Žimutice s vesnicemi a Hor. Bukovsko; jmenoval ji zároveň poručnicí svých dítek....“

³⁴ M. KRAUSOVÁ, *Malý zábavný průvodce*, s. 10.

³⁵ M. SUDOVÁ, *Hrady*, s. 10: „Zachovala se listina z 24. 5. 1587, kdy Prokop Čabelický potvrzuje příjem 25 kop grošů pololetního svatojiříského úroku z dlužné částky, která již činila 850 kop grošů.“

navrátit králi,³⁶ a tak pobral z hradu vše, co se dalo, a zanechal ho v dosti zuboženém stavu. Danou situaci popsal královský komorník Fridrich Podivinský z Doubraviček: "Skla v téže světnici z oken vytlučena...kamna...tulichem od Ferdinanda Čabelického probodena, půda v jednom koutě s cihlami vybořena, zámky od světničních i od sklekových dveří...odtrženy a odňaty jsou...a nečistotou všecka světnice znečištěná..."³⁷ Ferdinand se chystal dožít na svém statku v Branovicích, ale tam byl roku 1602, na popud své manželky Bohunky Novohradské z Kolovrat, ubit cepem. Karel Čabelický na Žimuticích v rukopisné rodové kronice zdokumentoval poslední hodiny Ferdinandovy takto: „Sicut vixit, ita mortus est, a od mlaticů cepy zamlácen – teprve když manželce své všecko zapsal, ožravši ho dala mlátit“.³⁸ Za hlavního iniciátora však byla označena tchýně Marie Magdalena Rohampová z Ptení (Ptýně), která se nemohla smířit s tím, že by najednou její dcera zchudla a o všechno by přišla. Podle Josefa Sakaře tedy ona donutila Ferdinanda k podepsání o přechodu veškerého majetku na Bohumilu.

V roce 1601 měl Týn nad Vltavou 201 obyvatel, nejvíce jich bydlelo v Novém Týně, následovaném Starým Týnem a Malou Stranou. A právě tito lidé se mohli těšit z toho, že císař Rudolf II. 19. května potvrdil městu držbu celé obce a hradu na devět let. Stejně tak i tří poplužních dvorců a 27 poddanských vesnic, 265 usedlostí, mlýnu, pily a pivovaru. Solnice ale zůstala dále královskou. Po devítiletém období si obec zažádala o tzv. věčnou smlouvu a císař jí za „dobrovolný peněžní dar“ 8. srpna 1609 vyhověl, takže Týn nad Vltavou tak povýšil na město královské. Správa se přesunula z hradu na radnici a v čele se jako první radní ocitl Jiří Toušek. Taková událost se samozřejmě odrazila i ve změně znaku: namísto stříbrného hradu z kvádrů a dvěma věžemi se zavřenou bránou, pod kterou byl obrácený zlatý kalich, se objevila brána s vytaženou mříží.

Neklidná situace v Čechách se Týnu tentokrát už nevyhnula, obě dvě válčící strany chtěly získat Týn jako důležitý strategický bod. Několikrát byl dobyt jak císařskými tak stavovskými vojsky, panování ve městě si od 18. června 1619 vyzkoušel jak císařský generál Karel Bonaventura Buquoy, tak i Jindřich Matyáš Thurn, který město uchvátil 29 července. Po Thurnovi přišel v únoru 1620 další

³⁶ TAMTÉŽ, s. 13: „O rok později vynesl soud svůj rozsudek, podle něhož měl Ferdinand po vyplacení zástavní sumy, která činila celkem třicet tisíc kop míšeňských grošů, do čtyř týdnů opustit navždy týnský hrad a panství a odevzdat do rukou Václava Kaliště z Otrsfeldu, správce královské prokuratury.“

³⁷ M. KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, s. 20.

³⁸ M. SUDOVOÁ, *Hrady*, s. 15.

císařský generál don Baltazar Marradas, kterého 25. července vystřídal stavovský velitel Mansfeld. Jako poslednímu před 8. listopadem se město dostalo ještě do rukou bavorského vévody Maxmiliána. Týn projevil ale své sympatie nakonec straně stavovské a bitvy na Bílé hoře se zúčastnil na její straně. Ta skončila nezdarem - pro jimi podporovanou stranu - a Týn tak přišel o veškerá svoje již dříve získaná privilegia. Opět se ocitl mezi městy poddanskými, neboť nařízením Ferdinanda II. z 6. května 1621 se novým držitelem stal arcibiskup Lohelius. Následovala okamžitá rekatolizace, evangeličtí radní byli vystřídáni katolickou městskou radou a nekatoličtí kněží byli patentem z 18. května 1624 vyhnáni. Přesvědčení lidí se však nezměnilo, ne nadarmo měl Týn nad Vltavou pověst nejkacířštějšího města v kraji.

Týn v plamenech se stal již tradicí, takže za třicetileté války bylo město podle dobových svědků čtrnáctkrát vypáleno a zpusťeno. Rok 1645 přinesl zdevastování kostela sv. Jakuba a vltavského mostu od císařských vojsk. O tři roky později se tu objevila i švédská vojska a téměř celé město zlikvidovala. V roce 1654 už se Týn ocitl v takových ruinách, že z původních dvě stě padesáti domků jich bylo obydleno jen 106. Ke konci působení kardinála Harracha, roku 1664, napočítli v celém městě už pouze 82 obydlených křesťanských domů a 22 židovských, 105 jich zůstalo opuštěných a spálených.³⁹ Upadl i význam hradu a jeho kámen se používal na stavbu měšťanských domů. Jako nové sídlo správy panství byl roku 1699 arcibiskupem Breunerem vystavěn na severním náměstí arcibiskupský zámek.

Válkou zničené a zchudlé město se dostalo do hospodářského úpadku. Konečnou ránu mu zasadil roku 1680 už jen příchod moru, za jehož původce byli označeni Židé, a proto je tamější obyvatelé z města vyhnali. Závažné chorobě podlehl mnoho obyvatel, a tak na místě hrnčířské čtvrti Peklo Týn zbudoval nový hřbitov s barokním kostelíkem zasvěceným svatému Vítu, patronu města. Jeho stavitelem byl zřejmě Vlach Antonio de Alfieri.

K zlepšení bídne situace města došlo až na konci 17. století, kdy nový arcibiskup Jan Bedřich hrabě z Valdštejna potvrdil 1682 městu stará privilegia, "volnost kšaftu v obchodu a řemesle".⁴⁰ Řemesla, živnosti a obchod se tedy začaly znovu rozvíjet, započalo se se stavbou nové solnice a koryto řeky prošlo úpravou, aby mohly po Vltavě až do Prahy plout se zbožím kromě vorů i lodě a speciální čluny, tzv. solní šify.

³⁹ M. SUDOVÁ – L. PROCHÁZKA, *Vltavotýnsko*, s. 10.

⁴⁰ M. KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, s. 25.

Roku 1721 zrušil arcibiskup Ferdinand hrabě Khuenburg robotní závazky a od roku 1728 diktoval Vltavotýnským nová pravidla a povinnosti – včetně požárního řádu, který je považován za první uzákoněnou podobu požární ochrany a zároveň se v 19. století stal základem stanov místního hasičského sboru.

Dalším těžkým obdobím prošlo město za Marie Terezie, která vedla mnoho válek o svá území. Ty se samozřejmě nevyhnuly ani Týnu nad Vltavou. Důkazem přítomnosti dlouhých bojů jsou různě rozestavěná boží muka nebo městská čtvrť nazývaná Bojiště. Dne 5. listopadu 1741 Francouzi obsadili Týn, neboť si veškeré zásoby dopravovali právě po Vltavě, ty pak vystřídal rakouské vojsko, které v Týně pobývalo až do 25. května 1742, na jeho místo se opět dostavilo okupační francouzské vojsko. Následujícího měsíce, dne 5. června, je ale porazil Karel Lotrinský a Francouzi byl donuceni přesunout se do Písku. O něco později, tedy 4. října 1744 se města zmocnili Prusové, ale nezdrželi se tu dlouho, jednak pro odpor místních a jednak je 8. října přes týnský most vyhnala rakouská vojska. Roku 1751 se Bechyňský kraj rozdělil na kraj Tábořský a Budějovický, jehož součástí se stal právě Týn nad Vltavou. Na nedalekém vrchu Posekaném u Týna si císařská armáda zřídila roku 1749 své soukromé cvičiště, což kvůli odbytu zboží ocenili zvláště živnostníci. Na svoji armádu se také 6. srpna 1753 přijela podívat sama panovnice, na kterou zde byl spáchán údajný atentát. Ve skutečnosti však šlo o výbuch střelného prachu. Sedmiletá válka se už Týna dotkla jen okrajově.

Provozování řemesel bylo v Týně velice rozšířené, vždyť se také počtem svých řemeslníků – v roce 1757 je jich zaznamenáno 163 – umístil hned za Českými Budějovicemi a za Soběslaví. Český Krumlov zaujímal až čtvrté místo

Rok 1771 nebyl o nic radostnější, nejenže přinesl selské protirobotní bouře, ale hlavně neúrodu, se kterou šel ruku v ruce hladomor a různé infekční nemoci jako byl například tyfus, při kterém v Týně zemřelo 218 lidí. O rok později nemoci podlehl již 351 osob. Tři roky nato Týn navštívil Josef II., který jel zkontrolovat místní dělostřelecký tábor. Ten byl ale po čtyřech letech zrušen a na jeho místo přijeli vozatajové, po jejichž skladištích s kolářskými a sedlářskými dílnami se pak území začalo nazývat Velký Depot. Díky zavedení povinné školní docházky pro děti od 6 do 12 let se zvedl počet žáků nejen z Týna, ale i okolních vesnic. Patronát nad školou převzala sama obec a na venkovských školách místní vrchnost. Císařské patenty Josefa II. pomohly ke zmírnění robotních povinností i na Vltavotýnsku. Rok 1784 přinesl vznik českobudějovické diecéze, ke které byli týnští věřící přičleněni.

V církevních kruzích se prosadilo mnoho týnských rodáků, mezi nimi i jeden z prvních českých obrozeneckých básníků narozený 1769 v Týně nad Vltavou – Antonín Jaroslav Puchmajer.

Dne 12. března 1796 se slovo „hoří“ ozývalo v Týně znova. Ohnisko bylo se nacházelo v Solní ulici a plamen pohltil vše, co mu stálo v cestě: 148 obytných domů, arcibiskupský zámek, radnici, školu, děkanství, mlýny, špitál a i poslední zbytky polorozpadlého kostelíka sv. Kateřiny. Šlo o největší požár v celé týnské historii. Zemřelo při něm 13 lidí a na důkaz smutku se 9 měsíců ve městě nekonaly žádné zábavy ani hudební vystoupení.

Poněvadž se Týn na mapě nacházel ve velmi výhodné poloze, stal se častým centrem bojů, místem pobytů vojsk a nebo pouhým průchodištěm. Jako například mezi lety 1798 - 99 zástupu vojáků ruského cara Pavla I. či roku 1805 francouzské armády Napoleona I. po bitvě u Slavkova. O čtyři léta později, dne 18. ledna 1809, proběhl na Vltavotýnsku odvod branců, před kterým, jak Josef Sakař uvádí, raději mnoho mladých mužů uteklo do lesa. Ve dnech 23. února a 8. dubna 1808 zachvátil Týn oheň znova, a místní se tak pro přežití museli dožadovat příspěvků nejen ve městě, ale i v okolí.⁴¹ Klid Týnským obyvatelům ale nenastal ani po konečné porážce Napoleona u Waterloo 18. června 1815, protože přes jejich most se ještě přehnalo 50 000 vojáků vracejících se do své země.

Ve 30. létech 19. století bylo upravováno silniční spojení mezi Týnem a okolím. Roku 1830 říční led pobořil místní most, ale jeho nová výstavba se protahovala až do roku 1837. Rok po zničení mostu přestala fungovat i městská solnice a novým majitelem budovy se stal lodmistr Tadeáš Lanna z Českých Budějovic. Rok 1831 proběhl ve znamení cholery, která se ve městě usadila až do roku následujícího, denně zde umírali až čtyři lidé. V roce 1836 se ale vrátila znova. Poté, co se z Vltavotýnska nemoc konečně pomalu vytratila, začalo se město úspěšně rozrůstat, upravovaly se ulice, dláždily se náměstí, stavěly se parky a aleje. Dne 13. srpna 1835 byla stanovena Okrašlovací komise. Svou dnešní podobu získalo náměstí až v roce 1842 až 1846, kdy arcibiskup Alois Josef Schrenk zrušil nepoužívaný hřbitov u sv. Jakuba i s hřbitovní zdí. Roku 1846 se město pyšnilo veřejným osvětlením.

⁴¹ J. SAKAŘ, *Dějiny města III*, s. 14: Místní velitel z Zedvitzova pěšího pluku hejtman v Röbbentisch, prohlásil při vyšetřování ohně v kasárnách o správě městské drsný úsudek: „Kdo zná bezstarostnost Týnských a jejich policejní pořádek, nediví se, že v půl roce čtyřikrát v Týně hořelo.“ Soud důstojníka cizince podle ostatních projevů jeho byl patrně jednostranný a křivdivý...

Roku následujícího, konkrétně 3. července 1847, v Kolodějích nad Lužnicí naposledy vydechl „patriarcha českého loutkářství“ Matěj Kopecký. Zemřel bez většího zájmu okolí a pohřben byl do chudého hrobu na týnském hřbitově. Alespoň symbolického pomníku se dočkal až roku 1905, kdy mu ho u hřbitova kostela sv. Víta vybudovali místní ochotníci.

Dne 15. března 1848 se v Týně konala slavnost na propuštění kancléře Metternicha a vyhlášení konstituce. Téhož roku ale 7. září skončila zrušením poddanství konečně vrchnostenská pravomoc nad místními občany a 17. března roku následujícího se do čela města díky oktrojované ústavě postavil měšťanský výbor, ale bez arcibiskupových zástupců. Dne 1. ledna 1850 byla v život uvedena nová organizace státní správy. Nejvyššími zemskými úřady se stala místodržitelství, nejnižšími okresní hejtmanství, která spolu s okresními soudy vystřídala vrchnostenské úřady. V Týně zahájil politický úřad svojí činnost 1. února 1850 v budově radnice a od 1. června na zámku nově zřízený okresní soud spolu s kontribučním úřadem, finanční stráží a četnickou stanicí. Další reorganizaci znamenal rok 1854, zrodil se politický a soudní okres pod patronátem okresního úřadu. Okres Týn nad Vltavou sestával z 22 obcí s celkovým počtem 17 395 obyvatel.⁴² Okresní úřad se roku 1861 přesunul do nové budovy a radnice se tak vrátila městské samosprávě. Roku 1859 vznikl díky vltavotýnskému děkanovi K. A. Vinařickému samostatný vikariát a nová městská školní budova, která se roku 1868 dočkala povýšení na hlavní farní školu. Poslední třetina 19. století byla ale ve znamení úpadku, v Týně stále neexistoval průmysl, hlavní silniční tahy se mu vyhnuly a po vzniku železniční dopravy skončil i význam plavby po řece. Jediná oblast, která se i nadále rozvíjela, byla společenská a sociální. Roku 1856 vznikl ochotnický spolek Vltavan, 1861 pěvecký spolek Puchmír, 1868 se vytvořila první městská Opatrovna maličkých, od roku 1871 fungovala Čtenářská beseda, od 1872 Spolek jihočeských akademiků Štítný, v roce 1874 se objevil hasičský spolek Ochrana a v roce 1883 se v hostinci U Hájků utvořilo první společenské centrum Měšťanská beseda. Chlapeckou měšťanskou školu v Týně otevřeli roku 1893 a od rok nato začal fungovat i Krejcarský spolek, který chudým žáků zajišťoval příspěvek. Ve stejném roce schválila tělocvičná jednota Sokol své stanovy k vytvoření jednoty. Týnu se nevyhnuly ani projevy vlastenectví spojované hlavně s dvěma týnskými rodáky - Josefem Václavem

⁴² M. KRAUSOVÁ, *Týn nad Vltavou*, s. 34.

Nikolauem a Josefem Kasprem. Mezi lety 1872 až 1894 se protahovala vyjednávání o železnici procházející Týnem, plány schválila Říšská rada až o rok později, 18. listopadu 1897 se začalo s výstavbou a v říjnu 1898 vyzkoušel nové nádraží už první vlak.

Novou dílnu na obrábění dřeva založil v roce 1888 v Týně Žid Alexandr Plechner. Záhy se z ní stala První jihočeská továrna na dřevěné a soustružné výrobky, vyvázející hračky do celého světa. V ní působil i Otto Rödl – první docent katedry loutkoherectví Divadelní akademie v Praze. Nezůstalo ale jen u jediného úspěchu, otec Alexandra Plechnera získal i jiný primát, stal se prvním Židem, který v Týně získal městské občanství.

Ocelového mostu se Týnští konečně dočkali 4. listopadu 1891, neboť jarní záplava ten původní poškodila. Stejného roku také začala první týnská tiskárna vydávat týdeník Vltavan. Místní se z něj ale těšili jen pouhé dva roky. Před druhou světovou válkou se po dlouhé přestávce naštěstí tisku ujal Jan Hauser a začal vycházet čtrnáctideník Vltavín, který s válečnou přestávkou vychází až dodnes. Jako první v Týně si v roce 1894 mohl posvítit mlynář Jan Samec. Z průmyslu se ale obyvatelé města mohli těšit až roku 1909, kdy byla na Malé Straně postavena kruhová cihelna.

Dne 28. října 1918 vznikl v obci okresní úřad v čele se starostou Jindřichem Pavlíčkem. O tři roky později čekala na místní další příjemná vymoženost, v hostinci U Chrášťanských se začaly poprvé promítat filmy. Jako další v řadě byla zřízena Hospodářská škola pro studenty z celých Čech. V roce 1925 bylo slavnostně otevřeno nové kulturní centrum města – Sokolovna s restaurací a třemi sály. Na vlastní Městské muzeum se Týn těšil až do roku 1932, kdy se o jeho vznik zasloužil Bedřich Karásek, týnský rodák. V době válečné svojí funkci neplnilo a roku 1955 se přestěhovalo do arcibiskupského zámku, kde sídlí doposud. Vedle zámku se kdysi nacházel hostinec U Horníků, ale rok 1936 pozměnil jeho charakter a na jeho místě vyrostla městská spořitelna. Historický vývoj Týna nad Vltavou ve svých dílech zachytil jeden z místních - profesor Josef Sakař (1870 - 1937). Dne 16. března 1939 město obsadilo německé dělostřelectvo a představitelé města byli hned na začátku války deportováni do koncentračních táborů, následováni týnskými Židy. Do čela města se postavila správní komise s Emilem Pisingrem, kterého po válce v roce 1946 mimořádný lidový soud v Týně poslal za jeho činy na popravu. České spolky byly rozpuštěny a vznikla německá škola. Na počátku okupace - 30. května 1942 - se

Týn zapsal do podvědomí lidí v celých Čechách, neboť pět pracovníků Okresního úřadu se stalo prvními oběťmi heydrichiády. Dne 10. května 1945 dorazila do Týna Rudá armáda, a pak věci dostaly rychlý spád. Dva roky po jejich příjezdu vznikla nová budova školy na Malé Straně. Jedním z důsledků únorového převratu v roce 1948 bylo v Týně nad Vltavou znárodnění, drobní živnostníci ztratili své obchody, průmysl přešel pod stát a ve městě se začaly objevovat národní podniky, jako byl například písecký Jitex. Hned 1. září 1948 se do budovy zámku nastěhovalo vyšší gymnázium, ale po roce se přestěhovalo do budovy na Malé Straně a pak do hospodářské školy v Čihovicích. Roku se 1960 byl zrušen Týnský okres a jeho teritorium se rozdělilo mezi okresy sousední. Samotný Týn připadl Českým Budějovicím.

2.2. Dějiny Sokola

2.2.1 Dějiny Sokola

Sokol vznikl jako první česká tělocvičná organizace ještě na území Rakousko – Uherska po uvolnění politických poměrů v šedesátých letech, kdy na scénu přicházela řada vlasteneckých spolků. Ustanoven byl na první valné hromadě v Malypetrově tělocvičném ústavu v Panské ulici, která se konala 16. února 1862. Této schůze se zúčastnilo 75 členů, kromě dvou hlavních aktérů - Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera – byli přítomni např. i bratři Grégrové či Emanuel Tonner. JUDr. Julius Grégr uveřejnil v Národních listech pozvání: „Vstoupit může každý, bez rozdílu stavu...příležitost zdravého cvičení těla umělce, obchodníky, průmyslníky a takové řemeslníky, kteří za svým povoláním málo příležitosti mají tělu svému dostatečného poskytnouti pohybu. Též studentsvo naše k četnému vyzýváme přistoupení.“⁴³ Jako historicky prvního starostu zvolili Jindřicha Fügnera, Miroslav Tyrš obsadil pozici místostarosty.

Ještě téhož roku se ustavilo dalších osm jednot,⁴⁴ neboť národ pocítil v Sokolu oporu ve svém národně – osvobozeneckém úsilí a viděl v něm ochránce před národnostním útlakem. Velký význam v rozvoji sokolství měl i Tyršův článek *Náš úkol*, směr a cíl, který publikoval v časopise *Sokol* v roce 1871. Jeho myšlenky mají pro Sokol platnost dodnes. Už od počátku byl zaváděn do dění spolku pevný řád, který se týkal nejen uspořádání tělocvičny, ale i cvičebního rozvrhu, rozdělení družstev, řádu cvičitelského sboru, jednacího řádu atd. Miroslav Tyrš o obsahu sokolství prohlásil: „Znamená prozatím tolik, co tělesné a zčásti i mravní vychování a šlechtění všeho národa československého, odchování jeho k síle, statečnosti, ušlechtilosti a brannosti zvýšené.“⁴⁵

Název Sokol však nebyl oficiální, pouze se tak Tělocvičné jednotě Pražské přezdívalo, aby se celá jednota nedostala do sporu s rakouskými úřady, protože Sokoly byli nazýváni jihoslovanští hrdinové. S pojmenováním Sokol přišel E. Tonner, ale do stanov se tento název dostal až v roce 1864.⁴⁶

⁴³ Z. KOZÁKOVÁ, *Praha*, s. 14.

⁴⁴ Byly to Brno, Jaroměř, Jičín, Kolín, Kutná Hora, Nová Paka, Příbram a Turnov.

⁴⁵ E. CHALUPNÝ, *Sokolstvo*, s. 9.

⁴⁶ Z. KOZÁKOVÁ, *Praha*, s. 15.

První cvičební hodina⁴⁷ byla s počtem 60 cvičenců a 10 cvičitelů zahájena již 5. března 1862. Po čase, když se Sokol rozrostl, pořádaly se závody, a to nejen na úrovních jednot, ale i později vzniklých žup, okrsků, přeborech Československé obce sokolské (později uváděna jen jako ČOS), všesokolských sletech i mezinárodních závodech (na nich nás reprezentovali např. Šupčík, Vácha, Hudec, Gajdoš, Děkanová)⁴⁸. Dne 11. května se konal první výlet na Závist u Zbraslavi. Výlety a zájezdy byly součástí Sokola již od začátku, protože zlepšovaly zdatnost cvičenců. Účastnili se jich jak členové činní, tak i přispívající, kteří do jednoty vstupovali jen pro sympatie k sokolské vlastenecké myšlence.⁴⁹ Následujícího měsíce, 1. června 1862, se v sále u Apolla konalo první veřejné cvičení,⁵⁰ při jehož příležitosti byl zároveň uveden nový prapor.⁵¹ Autorem byl Josef Mánes a při jeho rozvinutí se matkou praporu stala Karolína Světlá. Dalším pojátkem bratrů – jak se členové Sokola nazývali - se stal i sokolský kroj, navržený také Mánesem: tvořila ho červená garibaldiovská košile, režné kalhoty, kazajka a kulatý klobouk zdobený kokardou s pérem. Největší slavností pro pražské sokolníky ale bylo postavení vlastního stánku roku 1863, o který se postaral J. Fügner. Sokol však nezaostával ani po stránce společenské, proto se od 25. února 1865 konaly později velmi oblíbené maškarní bály, které sokolové nazvali šibřinky. Ale ani stránka kulturní jim nebyla cizí, o tu se starala divadla, loutková divadla, později i kina, pořádaly se různé večery a navštěvovaly pěvecké spolky.

Co se týče ženského tělocviku, mohlo něžnější pohlaví naší populace zpočátku cvičit jen pod vedením německých cvičitelů. Ale už v roce 1863 přišel M. Tyrš s návrhem tělocvičného ústavu pro dívky a o šest let později se tomu samému člověku podařilo založit Tělocvičný spolek paní a dívek pražských, jehož první starostkou se

⁴⁷ Cvičení sokolů probíhalo formou cvičebních hodin.

⁴⁸ Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy Dnes, roč. 13, č. 40, 16. února 2002, s. D/6 – křestní jména nebyla uvedena.

⁴⁹ Členové sokola se už od vzniku organizace dělili na členy činné a členy přispívající. Skupinu první tvořila větší část sokolů a narozdíl od členů přispívajících se aktivně podílela na různých veřejných cvičeních.

⁵⁰ E. CHALUPNÝ, *Sokolstvo*, s. 11: Tyrš v řeči o veřejném cvičení v roce 1869 prohlásil: „Veškerých zvyků národních, dotýká se činnost naše, neboť jejím úkolem je, souměrně cvičit tělo a tím zachovati zdraví a tělesnou svěžest i do starších let každého jednotlivce; tím nejen veškerém život zmohutní, ale i odstraní zbytečné příkré protivy mezi mládeží a pokolením starším, protože starší bratři nebudou zkostnatělí a zachovají si pružnost mladistvou. Sokolský tělocvik je tedy zároveň hygienou duševní, rozmnožením a osvěžením životní síly občanů i národa z nich složeného. Tím již liší se od oněch sportů, které dbají o vrcholné výkony (rekordy) v jednotlivých oborech tělocvičných, ale zanedbávají souměrný výcvik celého těla; neboť překoná-li někdo třeba světový rekord v kterémkoli oboru jednotlivém, nevycvičiv souměrně celé tělo své, například zvítězí-li v kopané, běhu nebo v jízdě na kole a přitom nechá zakrnutí paže, nijak nevyhovuje požadavku celkové výchovy tělesné ani duševní rovnováhy a svěžesti z této výchovy plynoucí.“

⁵¹ Uložen v Tyršově muzeu v Praze.

stala spisovatelka Sofie Podlipská a hlavní cvičitelkou Tyršova žačka Klemeňa Hanušová. Úsilí o emancipaci žen v oblasti tělocviku se vyplatilo až roku 1901, kdy na IV. sokolském sletu vystoupila i složka ženská. O deset let si pak ženy vynutily i samostatnou ženskou komisi v ČOS⁵². Ta pak konečně v květnu 1914 přiznala ženám právoplatné členství v Sokole a postavila je na stejnou úroveň s muži. V roce 1919 byla první náčelnicí ČOS zvolena Milada Malá. Ženského kroje se dočkaly cvičenky až na VII. sletu, v roce 1920.

Již rok po založení Sokola vynakládal Tyrš snahy vytvořit společný orgán pro všechny tělocvičné spolky. Rakouská vláda mu to ale překazila.⁵³ Nezabránila však tomu, že se jednoty stejně začaly sdružovat do žup. Jednou z prvních byla župa Tyršova, založená roku 1884, kterou v průběhu let následovaly i župy další.⁵⁴ Až o pět let později byla v březnu 1889 ustavena Česká obec sokolská (ČOS)⁵⁵, Morava se samozřejmě nenechala zahanbit, a tak v roce 1892 vytvořila Moravskoslezskou obec sokolskou. Čtyři roky nato se ale obě obce spojily v jednu, nazvanou Svaz československého sokolstva. Ke konečnému označení se dopracovaly až v roce 1904, kdy se přejmenovaly na Českou obec sokolskou. Po roce 1918 vyměnily obec českou za československou. Protože byla ČOS hlavním orgánem, pořádala volební schůze nebo valné sjezdy. Těch bylo sice za celou její působnost pouhých osm, ale měly velký význam. Na prvním sjezdu, konaném v roce 1895, přijali účastníci tzv. svatováclavskou rezoluci⁵⁶.

Velkým neštěstím pro sokolstvo byl 15. listopad 1865, kdy zemřel Jindřich Fügner, jeden ze zakladatelů a hlavně sponzorů. Finanční krizi se ale naštěstí podařilo vyřešit za přispění Tyrše, Žižky a bratrů Černých. Válečný rok 1866 ochromil činnost Sokola, všechny jednoty byly oslabeny a mnohé z nich roztrženy. Ani následující roky se nejevily lépe, byly ve znamení politických persekucí a činnost sokolstva byla omezována. V roce 1871, po vydání svých Základů tělocviku, začal Tyrš vydávat

⁵² Její předsedkyně Eliška Roudná mohla v předsednictvu zasedat alespoň jako hlas poradní.

⁵³ L. JANDÁSEK, *Přehledné dějiny*, s. 57: „Protože § 10 shromažďovacího zákona z 15. listopadu 1867 dával spolkům právo sdružovati se v jednoty (Verbände), nikdo nečekal zákazu, jehož se jednotě dostalo 8. května 1868; zamýšlený spolek prý nemá účelu napomáhati tělocviku, nýbrž utvořiti jednotu převládajícího směru národního a tím se řadí mezi spolky politické, jimž zakázáno jest zřizovati mezi sebou jednoty.“

⁵⁴ Viz. také s. 26, 27, 32 nebo 35.

⁵⁵ A. FIKAR, *O sokole*, s. 29: „V roce 1888 konečně úřady schválily stanovy České obce sokolské...Ustavující schůze, jíž se zúčastnili zástupci všech tehdejších 11 žup z Čech, se konala v březnu 1889. Starostou zvolen JUDr. Jan Podlipný, jednatelem JUDr. Frant. Čížek.“

⁵⁶ Z. KOZÁKOVÁ, *Praha*, s. 26: „Sokolové vyhlásili snahu o zevšeobecnění tělocviku tak, aby se tento stal pokud možno majetkem všeho lidu českého. K čemuž pracovati příhodnou volbou cvičení jednoduchých, všem vrstvám přístupným, jež bez velkého nákladu nebo příprav lze prováděti.“

i časopis Sokol. Ne však nadlouho, roku 1877 toto sokolské pojítko přestalo vycházet a jeho činnost byla obnovena Tyršem až v roce 1881. Nebyl to však jediný časopis, kromě něj se pro sokoly tiskly i Sokolský věstník, Sokolice, Sokolské besedy, Sokolský vzdělavatel, Cvičitel, Cvičitelka a pro mládež Poupě, Jaro, Nazdar, Vzkříšení, obrázkový Jas a další. O vydávání či odběr časopisů se staral sokolský vzdělavatel,⁵⁷ stejně tak jako měl na starost knihovnu, přednášky, kulturní a společenskou činnost a vůbec celkový rozvoj člověka. Velkým úspěchem bylo roku 1882 uspořádání prvního všesokolského sletu na Střeleckém ostrově, což způsobilo nárůst počtu jednot. Tento slibný rozvoj se ale na moment zastavil, neboť 8. srpna 1884 zemřel i druhý otec Sokola Miroslav Tyrš. Základy tělocvičné jednoty byly ale už tak hluboce zakořeněné, že se touto smutnou událostí sokolové nenechali skolit a začali budovat nové župy a nové tělocvičny. Na rok 1887 byl pro zopakování úspěchu svolán druhý slet, tento pokus byl ale bohužel vládou zmařen, a tak se nový slet uskutečnil až roku 1891 v Praze u příležitosti zemské jubilejní výstavy. Čtyři roky nato ho následoval slet třetí, na Letenské pláni tehdy cvičilo 4 300 sokolů. Obou těchto sletů se účastnili i zástupci francouzských gymnastů, díky čemuž se zlepšily vztahy Sokola s cizinou a kromě slovanských zemí se pak podnikala spousta zájezdů i do Francie. Také IV. slet dokázal neobyčejný vzrůst, uspořádán byl v Praze roku 1901 a tehdy na Letné stálo už 12 000 členů. Na významu mu přidala účast městské rady pařížské v čele s jejím předsedou Daussetem, která zapříčinila užší přátelský styk mezi Prahou a Paříží. V roce 1907 se konal další slet, v pořadí již V., po kterém byl na trh uveden „úřední sokolský odznak Na stráž podle návrhu prof. St. Suchardy, který se potom stal snad nejrozšířenějším českým spolkovým odznakem“⁵⁸. Sletu se zúčastnila velká část cvičenců ze slovanských zemí. O rok později se vytvořil Svaz Slovanské sokolstvo (SSS), ve kterém se sdružily jednoty z Čech, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Chorvatska, Polska a Slovinska, a tak se následující VI. slet konaný roku 1912 v Praze stal prvním sletem slovanského sokolstva. Za první světové války se aktivita SSS utlumila, ale ve 20. a 30. letech dosáhl velkého rozkvětu, druhou světovou válku však Svaz nepřežil. „Když se v roce 1913 Sokol Pražský, který do této doby jako mateřská jednota s 2 297 členy byl postaven organizačně na roveň sokolským župám, rozhodl, že dobrovolně přistoupí do župního svazku, byl podán

⁵⁷ Jeden z volených funkcionářů Sokola.

⁵⁸ L. JANDÁSEK – J. PELIKÁN, *Stručné dějiny*, s. 59.

výboru ČOS návrh na novou úpravu župního zřízení v pražském kraji.⁵⁹ Návrh byl 8. prosince schválen, a tím k župě Barákově, Podbělohorské, Jungmannově a Středočeské přibyla ještě nová župa Pražská. Také Brněnská župa Rastislavova se v té době rozdělila na Máchalovu a Vaníčkovu.

Za první světové války tvořili sokolové velkou část našeho prvního vojska – československých legií. Vlastenecká náplň Sokola byla ale trnem v oku všech totalitních režimů, a tak byl 21. května 1915 starosta JUDr. Josef Scheiner obviněn ze spolupráci s tzv. Mafií, uvězněn a v listopadu byla celá Česká obec sokolská rakouskými úřady zakázána. A tak sokolové alespoň finančně podporovali odboj v zahraničí v čele s T. G. Masarykem a měli i svůj podíl na vzniku české vojenské skupiny Nazdar ve Francii. V roce 1917 se začalo Sokolstvu dařit lépe, i když práce v jednotách úplně neustala nikdy.⁶⁰ Práci odvedených mužů vykonávaly ženy, zastávaly různé funkce a cvičily žáky i dorost. A aby se pomoc dostala tam, kde bylo nejhůř, ustavila Renáta Tyršová z podnětu spisovatelky Růženy Svobodové národní pomocné sdružení České srdce, které zachraňovalo obyvatelstvo trpící hladem, hlavně tedy děti. Ve dnech převratu v říjnu 1918, kdy ještě neexistovala policie samostatné republiky, vytvořil Sokol tzv. Národní stráž, které zabránily chaosu a rabování. První slet po válce, VII. v řadě, se uskutečnil v roce 1920 a na Letnou se tehdy přijelo podívat půl milionu diváků. Dne 28. října 1923 byl u příležitosti oslav položen pamětní kámen Tyršovu domu v Praze, do kterého byly vloženy pergamenové listy všech žup. „Věstník sokolský tenkrát uspořádal soutěž na nejlepší odpověď k otázce *Který projev sokolských žup u příležitosti kladení pamětního kamene k Tyršovu domu byl nejmýstižnější a proč?*“ Nejvíce hlasů dostal projev župy Husovy tohoto znění: „*Necht' v tomto domě sídlí vždy Husova pravda, Žižkova síla a Chelčického lidskost.*“⁶¹ O tři roky později byl zorganizován VIII. všesokolský slet, tentokrát už ale na Strahově, jehož součástí byly také první sletové lyžařské závody v Jilemnici. Steté výročí narození M. Tyrše a 70 let trvání Sokola bylo oslaveno na IX. sletu v roce 1932. Než začala válka, stihli ještě bratři na Strahově v době fašistické hrozby uspořádat roku 1938 jubilejní X. slet. Mezi oběma válkami zažíval Sokol zlatý věk, jakmile ale začala druhá světová válka, bylo zatčeno asi 13 tisíc sokolů. Dne 11. října 1941 byl Sokol nacisty rozpuštěn podruhé a jeho majetek byl

⁵⁹ A. FIKAR, *Stručné dějiny*, s. 14.

⁶⁰ V době válečné se vedení v Sokole a jeho činnost snažily alespoň částečně zastávat ženy.

⁶¹ A. FIKAR, *Stručné dějiny*, s. 55.

zabaven. „Podle K. H. Franka jevila sokolská vystoupení zcela jednoznačně nepřátelský postoj vůči Německu, Sokol se tajně stýkal se Sokolem v Jugoslávii a v Paříži a sokolská organizace se stala shromaždištěm otevřeného i tajného odporu proti říši.“⁶² Ale ani persekuce Sokola nezabránila sokolům, aby se účastnili vnitřního odboje. Nejznámější odbojovou skupinou byla například organizace Jindra. Významná byla i jejich účast v zahraničním odboji - mezi letci ve Velké Británii i v československé jednotce, bojující v řadách armády bývalého Sovětského svazu. Zatčení členové Sokola byli převáženi do koncentračních táborů hlavně v Osvětimi, Flossenbürgu a Mauthausenu, kde byli ocejchováni značkou RU – návrat nežádoucí. Za druhé světové války bylo popraveno a umučeno 3 388 sokolů, 8223 se z vězení a koncentračních táborů vrátilo s podlomeným zdravím.⁶³ Po válce začala opět fungovat ČOS a počet jejích svěřenců dosáhl počtu jednoho milionu. Pak ale přišel únorový puč a Sokol stihl uspořádat na dlouhou dobu poslední všesokolský slet, v roce 1948 Strahov pohltit neskutečných 585 tisíc cvičenců. Na podzim téhož roku zorganizovali komunisté tzv. očistu Sokola, při které vyloučili 11 tisíc členů a provedli násilné sjednocení tělovýchovy, čímž se jim na více jak čtyřicet let podařilo potlačit a prakticky rozehnat sokolskou organizaci. Asi dalších dvacet let se ještě sokolové snažili udržet alespoň cvičební hodiny, ale samozřejmě pod jiným názvem. V roce 1968 se chopili šance a snažili se Sokol obnovit sjezdem na Slovanském ostrově. Vláda a nástup normalizace ale jejich pokus zmařily.

V roce 1989 se organizace pokusila zvednout ze země znova a tentokrát se jí to skutečně podařilo, na začátku roku - 7. ledna 1990 - se zájemci o její budoucnost sešli v Praze ve Veletržním paláci na ustavujícím sjezdu. Další sjezdy pak následovaly v letech 1991, 1993, 1995 a 1998. Sokolský rok 1992 byl ve znamení oslav výročí 130 let od založení Sokola, 110 let od prvního sokolského sletu, 160 od narození Miroslava Tyrše a 170 od narození Jindřicha Fügnera. Po téměř 50 letech se Sokolové roku 1994 dočkali XII. všesokolského sletu, tentokrát už ale Strahov přivítal pouhých 23 tisíc cvičících. Rok 1996 byl ČOS vyhlášen rokem cvičitele a na posílení významu cvičitelské práce se zaměřilo nejen školení, ale i veřejná vystoupení. Čtyři roky nato se v rámci Národních dnů kultury a sportu uskutečnil XIII. slet. V roce 2005 měla ČOS přes 186 tisíc členů⁶⁴ a v roce 2006 uspořádala svůj XIV. slet.

⁶² A. KREJČÍ, *Edvard Beneš*, s. 108.

⁶³ Z. KOZÁKOVÁ, *Praha*, s. 54.

⁶⁴ Českobudějovické listy, roč. 14, č. 210, 7. září 2005, s. 12.

2.2.2. Jindřich Fügner

To, že se Jindřich Fügner 12. září 1822 narodil v pražské vlastenecké rodině, na něj mělo velký vliv. Bylo to právě jeho vlastenecké cítění, které ho roku 1860 přivedlo ke sblížení se s Miroslavem Tyršem, s nímž se pak často setkával nejen na Křivoklátsku. Stejně tak i fakt, že pocházel z rodiny obchodnické, mu byl ku prospěchu. Bylo mu dopřáno soukromých studií, také hodně cestoval, navštívil Anglii, Belgii, Francii, Itálii i Německo. Díky všem těmto hlediskům získal mladý Fügner vysoké, mnohostranné vzdělání, výborné jazykové znalosti a široký rozhled, převážně v oblasti ekonomické. Sebevzdělával se i v hudbě a češtině. V roce 1846 se už postavil do čela otcova textilního podniku. To mu ale nestačilo, mířil výš, a tak roku 1855 převzal generální agenturu pojišťovací společnosti Nuova Societa Commerciale d'Assecurazioni, kterou přivedl k rozkvětu. Pět let na to byl zvolen do obchodní komory pražské a stal se ředitelem české průmyslové tržnice. V roce 1864 zastával místo ředitele Hypoteční banky pražské.

O svatbu ochuzený nebyl, roku 1853 se oženil s Kateřinou, rozenou Tureckou. Jejich vztah byl líčen jako velice něžný, plný souladu a porozumění. A právě z tohoto manželství vzešla dcera Renáta, budoucí choť Miroslava Tyrše. O šest let později založil Fügner spolu se svým učitelem D. Bleyerem první těsnopisný spolek V Praze.

Po vzniku Sokola Pražského se Jindřich Fügner stal prvním starostou a zároveň jeho hmotným podporovatelem, byl nazýván sokolským mecenášem. Roku 1863 například koupil pozemek a zasloužil se o postavení první pražské sokolovny v Žitné ulici, kde byly také na jeho popud uspořádány první sokolské šibřinky. Zároveň pomohl jednotě v prvních letech řešit její hospodářské problémy. V Sokole propagoval demokratické principy a dobré vztahy mezi členy, na jejichž důkaz zavedl mezi bratry tykání⁶⁵. Zároveň se staral o kulturní a společenskou činnost.

Smrt ho ale zaskočila brzo, zemřel 15. listopadu 1865 ve 43 letech na otravu krve a uložen byl na Olšanských hřbitovech.

⁶⁵ A. FIKAR, *O sokole*, s. 25: Autor zde uvádí, že návrh na tykání podal Jindřich Fügner na první přátelské schůzce na Střeleckém ostrově v březnu 1862.

2.2.3. Miroslav Tyrš

Dr. Miroslav Tyrš se narodil v Děčíně 17. září roku 1832 jako syn vrchnostenského německého lékaře. Oba dva jeho rodiče mu ale záhy zemřeli, a tak byl Tyrš odkázán na výchovu v Praze a Mladé Boleslavi. V Boleslavi se ho ujali jeho vlastenecky založení příbuzní a do Prahy jezdil studovat gymnázium. Tam také v roce 1850 česky odmaturoval. Jeho další kroky vedly na filozofickou fakultu na obor přírodní vědy, filozofie a estetika. Nějak se ale musel živit, a protože po finanční stránce na tom nebyl zrovna nejlépe, byl okolnostmi přinucen si při studiu přivydělávat hlídáním v bohaté rodině továrníka Barthelmuse v Novém Jáchymově. Roku 1860 byly jeho znalosti oceněny doktorátem z filozofie.

Tyrš byl od dětství velmi slabý, a tak se musel od malička věnovat tělocviku. Na rady lékařů se tak i po skončení studií rozhodl cvičit, a to v soukromých ústavech Schmidtově a Malypetrově v Praze - a právě tam se zřejmě zrodil jeho nápad založit český tělocvičný spolek. To však nebyl jediný okruh Tyršova zájmu, věnoval se také dějinám umění a estetiky, které přednášel na vysoké škole. Zahrával si i s anatomii a starořeckou kalokagathii.⁶⁶ Rád také cestoval. Dva roky po doktorské promoci, tedy roku 1862, založil Tyrš spolu s ostatními v Praze tělocvičný spolek nazvaný Tělocvičná jednota Pražská, kde zastával funkci domovního správce a náčelníka. V ní i v dalších jednotách, které po jejím vzoru vznikaly, propagoval nejvyšší morální zásady, konkrétně vytrvalost, kázeň, kolektivismus, lásku k vlasti a lásku k práci, hlavní důraz ale kladl na výchovu mládeže.

V roce 1867 Tyrš kandidoval do Zemského sněmu, od roku 1869 byl už poslancem sněmu a v roce 1873 se stal členem říšské rady. Později se ale těchto funkcí musel z nedostatku času vzdát. Aby podpořil národní vědomí, začal 1. ledna 1871 řídit časopis Sokol a pořádat různé výlety a vystoupení. Rok nato se oženil s dcerou svého přítele – s Renátou Fügnerovou. V roce 1873 vydal spis Základové tělocviku, kde popsal svůj tělocvičný systém i s výstižným názvoslovím. Po dvou letech se Tyrš musel vzdát funkce náčelníka, aby se dostatečně mohl věnovat práci

⁶⁶ E. CHALUPNÝ, *Sokolstvo*, s. 12: „Estetické požadavky Tyršovy nespokojují se jen krásou tělesnou, k jejímuž rozvoji přispívá každý rozumný systém tělocvičný, nýbrž přihlížejí i ke kráse cvičení samého. Proto tělocvik sokolský oceňuje nejen kvantitu, na příklad výšku skoku, nýbrž i kvalitu, totiž úhlednost provedení; a proto v něm obsažena jsou i cvičení skupinová, v nichž často dojem zrakový úplně zatlačuje v pozadí atletiku. Tím liší se tělocvik sokolský od řeckého, jenž, byť Řekové byli rozenými umělci, přece nikdy nepřekonal stanovisko vojenské a atletické.“

na univerzitě. To se mu také vyplatilo, a tak mu rok 1881 přinesl jmenování docentem na české technice a další rok se stal mimořádným profesorem na české univerzitě.

Jak je ze studia jeho životopisu patrné, Miroslav Tyrš se angažoval v řadě odvětví. A to se zřejmě projevilo na jeho zdraví, neboť se u něj objevila nervová choroba z přepracování. Uklidnit se ještě snažil v tyrolském Oetzu. „Ve vesničce Oetzu nad Aachou, horskou bystřinou vtékající do Innu, v hostinci Tobiáše Haida našel si pokojík a z jeho ticha vycházel obyčejně sám na delší procházky a výlety. V pátek, 8. srpna, vyšel si ráno cestou k vesničce Sautens, dopoledne změnil oděv – a více živ se nevrátil...Až 21. srpna nalezeno a divokým vlnám Aachy vyrváno jeho tělo,“⁶⁷ Pochován je na Olšanských hřbitovech v Praze, stejně jako jeho přítel Jindřich Fügner.

⁶⁷ K. DOMORÁZEK, *Dr. Miroslav Tyrš*, s. 14 – 15.

2.3. Župa Husova

V jižních Čechách se zájem o sokolství začal rozšiřovat až v 70. letech 19. století a právě v té době začalo ústředí polemizovat o organizaci Sokola a tudíž o nutnosti vzniku sokolských žup, které by pod sebe soustředily jednotlivé jednoty a zabránily tak jejich živelnému působení. Měly tedy být jejich řídicím, koordinačním a kontrolním orgánem. K uskutečnění však došlo až v letech osmdesátých.

Za účelem zřízení župy na jihu Čech se 6. dubna 1885 sešli v Písku delegáti jihočeských sokolských jednot. Župa byla ustanovena a její sídlo se přesouvalo podle toho, ze které jednoty zvolený starosta župy pocházel. Jejím prvním starostou byl 15. srpna stejného roku zvolen dr. Hynek Lang z Tábora, její sídlo byl tedy usazeno v Táboře a župa nesla název Žižkova. Za nějaký čas se ale rozrostla do takových rozměrů, že ji bylo nutno na župní schůzi 16. listopadu 1890 rozdělit na dvě části. Pravý břeh Vltavy zůstal župě Žižkově a jednoty na levé straně Vltavy vytvořily župu Husovu (sem patřily České Budějovice, Březnice, Milevsko, Písek, Příbram, Bosňany, Strakonice a od r. 1896 i Klatovy). Jednot však začalo znovu přibývat, a tak se 22. května 1898 zformovala i třetí župa – župa Jeronýmova.⁶⁸

Po valné hromadě 23. ledna 1898 se sídlo Husovy župy přesunulo do Českých Budějovic⁶⁹ a župa se mohla pochlubit počtem 11 jednot a 1 043 členů⁷⁰. V tu dobu je zde také první zmínka o Týně nad Vltavou, který k tomuto číslu přispíval počtem 119 členů, z čehož pouhých 31 bylo cvičenců. V průběhu roku se pak připojily ještě Sokol Tyrš České Budějovice, Prachatice, Lomnice nad Lužnicí a Protivín. Na schůzi předsednictvo také určilo jako nižší správní jednotky župy okrsky. Okrskový řád župy z roku 1899 definuje okrsek jako “pevné sloučení jednot, nejméně tři a nejvíce osmi v župě sdružených”.⁷¹ Okrskový řád z roku 1934 už ale uvádí, že „okrsek má mít nejméně 5 jednot”.⁷² Zpočátku byly okrsky tři. V inventáři Sokolské župy Husovy je zmínka z roku 1902 o existenci Týna nad Vltavou ve III. okrsku⁷³. V roce 1906 se

⁶⁸ Sem patřily tyto jednoty: Blatná, Březnice, Horažďovice, Mirovice, Písek, Rožmitál, Strakonice, Volyně. Jejím pozdějším sídlem se stal Písek.

⁶⁹ Až do roku 1910 se sídlo Husovy župy přesouvalo podle členské příslušnosti starosty k mateřské jednotě, teprve od roku 1910 se natrvalo ukotvilo v Českých Budějovicích.

⁷⁰ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova – inventář, s. 3.

⁷¹ TAMTÉŽ, Sokolská župa Husova, inv. č. 29, sign. II/3, kart. 5.

⁷² SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou, inv. č. 36, sign. II/b/A/I-2, kart. 1.

⁷³ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova – inventář.

počet členů v župě vyšplhal už na 1615 členů⁷⁴ a neustále rostl, tudíž v roce 1911 se množství okrsků muselo o jeden zvýšit. Týn se tak přesunul do okrsku číslo IV., ve kterém zůstal až do svého zániku. Svou pozici tedy nezměnil ani při rozdělování župy v roce 1922 na šest okrsků, ani roku 1947 při posledním nárůstu okrsků, kdy bylo vytvořeno obvodů celkem devět. Správu okrsku zajišťovaly okrskové cvičitelské sbory, do jejichž čela byli voleni okrskoví náčelníci. Úkoly jim upravoval župní okrskový řád.

Dne 4. prosince 1918 přišla župa Husova se založením II. pluku Stráže svobody, který se skládal ze dvou polních a jednoho náhradního praporu a v Českých Budějovicích fungoval do 30. listopadu 1919. Doba před Mnichovem znamenala pro župu Husovu velký rozkvět, například se stavěly tělocvičny nebo vznikaly různé odbory. Župa se od svého rozdělení neustále zvětšovala, její rostoucí tendence však zastavil rok 1938, kdy při zabírání pohraničních oblastí Německem přišla o osm jednot: Ztratila Český Krumlov, České Velenice, Horní Dvořiště, Kaplici, Německou jednotu⁷⁵, Nové Hrady, Prachatice a Rapšach. Její konec nastal 12. dubna 1941, kdy ji gestapo rozpustilo a následně zabavilo její majetek. Po skončení okupace mohla župa 5. srpna 1945 znovu zahájit svoji činnost, v roce 1947 čítala už 65 jednot a 15 532 členů.⁷⁶ K jejímu postupnému zániku docházelo v roce 1948, kdy byl ustaven Akční výbor. Dne 1. ledna 1949 pak na základě nové organizace tělesné výchovy v ČSR župa Husova definitivně zanikla.

Župa rok co rok pořádala různá župní cvičení, slety, oslavy, zábavy, osvětový sbor pořádal přednášky, výlety nebo zájezdy. Každoročně bylo zároveň na župních valných hromadách voleno její vedení, tedy župní výbor a předsednictvo. Výbor župy byl tvořen právě předsednictvem a navíc členy výboru, který kromě revizorů účtů tvořili i zástupci jednotlivých jednot. Předsednictvo se scházelo častěji než výbor a řešilo všechny běžné záležitosti župy. Dále připravovalo schůze již výše zmíněného župního výboru a valné hromady. Od začátku tvořil výbor starosta, místopředseda, náčelník, jednatel, pokladník a zapisovatel. Počet členů se ale s rozmachem jednoty zvýšil, a tak se musel i zvětšit odbor funkcionářů, aby pokryl veškeré záležitosti župy. V roce 1939 tak v předsednictvu seděl nejen starosta, ale už i I. a II. náměstek starosty, náčelník, náčelnice, vzdělavatel, zdravotník, jednatel, matrikář, statistik, vedoucí stavebního odboru, hudebního odboru, divadelního, loutkářského, biografického

⁷⁴ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 47, sign. III/1, kart. 10.

⁷⁵ Německou jednotou byly označovány Dvory nad Lužnicí.

⁷⁶ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova – inventář, s. 7.

a menšinového odboru, pokladník, tiskový zpravodaj a redaktor. Kapacitu si zvětšil i župní výbor, který tvořilo dvanáct členů a šest náhradníků, šest důvěrníků okrsků, členové rozhodčího výboru, členové výboru ČOS a jejich náhradníci. Aby se župa snadněji domluvila s často i dost vzdálenými jednotami, začala roku 1911 vydávat Věstník sokolské župy Husovy, který bez přestávky vycházel až do roku 1941.

2.4. Župa Žižkova

Jak již z předchozí kapitoly víme, župa Žižkova vznikla v roce 1885. V jejích začátcích sem patřily jednoty Benešov, Blatná, České Budějovice, Dobříš, Malšice, Mladá Vožice, Písek a Příbram, Sedlčany, Strakonice, Tábor a Bosňany.⁷⁷ Na schůzi konané 16. listopadu 1890 se župa pro velké množství jednot rozdělila na župu Husovu a župu Žižkovu.⁷⁸ Župa Žižkova se stala pokračovatelkou původní Jihočeské župy s trvalým sídlem v Táboře. To se nepřesouvalo, jak tomu bylo zvykem u župy na levém břehu Vltavy. Hranicí se tedy stala řeka, ale poněvadž České Budějovice ležely a leží přímo na ní, mohla si tamní jednota vybrat, ke které že župě se přiřadí. Nakonec se rozhodla pro župu Husovu. Zájem o vstup do téže župy měl i Sokol Tyrš v Českých Budějovicích, ale jeho žádost byla v roce 1884 zamítnuta, a tak byl přijat do župy Žižkovy. Dne 26. prosince 1890 se tato župa rozdělila na dvanáct jednot: Benešov, Jindřichův Hradec, Milevsko, Mladá Vožice, Pelhřimov, Počátky, Sedlec, Sedlčany, Soběslav, Tábor, Veselí nad Lužnicí a Žirovnice. Týn nad Vltavou mezi nimi ještě nebyl, neboť jeho počátky jsou datovány na 8. listopad 1891. Jednot samozřejmě přibývalo, a proto byla župa Žižkova roku 1896 přinucena rozdělit se na čtyři okrsky. Týn byl zařazen do I. okrsku v čele s Tábořem. Toto rozdělení ale župě po čase samozřejmě nestačilo, tudíž bylo na valné hromadě 28. listopadu 1897 rozhodnuto o reorganizaci na pět okrsků. V čele I. byl Benešov, v II. do čela postavili Tábor, ve III. Padov, ve IV. Veselí nad Lužnicí a v V. to byl Jindřichův Hradec. V témže roce zaujímal Týn na seznamu jednot v župě pořadové číslo 18 a uváděl počet členů 125.⁷⁹ Roku 1900 se župa na návrh Benešovské jednoty ze dne 26. listopadu 1899 rozdělila a I. okrsek vytvořil spolu s jednotou Sedleckou novou župu. Žižkovu župu tak po tomto aktu tvořilo už jen 14 jednot, z původních 21, a napočítat mohla jen 1 110 členů⁸⁰. Když byla v listopadu 1915 zrušena ČOS, byla tím činnost župy také ochromena, ale po válce se dočkala oživení. V roce 1922 měla župa už 44 jednot a přes 6 000 členů, bylo tedy nutno vytvořit šest okrsků. Stejně tak jako všude jinde i Žižkova župa byla v roce 1941 zrušena a mnozí její funkcionáři a členové zatčeni a převezeni do

⁷⁷ SOA Třeboň, Sokolská župa Žižkova – inventář, s. 4.

⁷⁸ Sokol, 1891, č. 1, s. 10: „Br. Kratochvíl ze Strakonice vysvětluje pádnými důvody důležitost rozdělení župy Žižkovy...Uvádí, že vzhledem ku veliké zeměpisné rozloze dosavadní župy velice trpí rozvoj myšlenky sokolské ve městech odlehlejších, kteréž pro nesnadné železniční spojení nemohou se účastniti nejen schůzí župního výboru a cvičitelského župního sboru, ale i župních sletů a vřele přimlouvá se za rozdělení župy.“

⁷⁹ SOA Třeboň, Sokolská župa Žižkova – inventář, s. 7.

⁸⁰ V roce 1899 jich bylo ještě 1661.

koncentračních táborů. Až po osvobození Rudou armádou začaly některé její jednoty zase vykazovat aktivitu. V listopadu 1948 bylo dosavadní představenstvo zbaveno moci a na začátku roku 1949 ji čekal stejný osud jako všechny ostatní tělocvičné organizace Sokola. A tak byly župy Žižkova a Husova, stejně jako třetí jihočeská župa Jeronýmova, rozpuštěny.

2.5. Dějiny Sokola v Týně nad Vltavou

2.5.1. Vznik a počátky týnské jednoty

Počátky Sokola v Týně nad Vltavou spadají již do roku 1886, kdy se objevily první snahy o jeho vznik. Hlavní nátlak na jeho zřízení vyvíjela při svých návštěvách písecká jednota, a tak v roce 1886 bylo ustaveno komitě z předních osobností Týna, jako byli purkmistr František Samec či knihkupec Jan Kučera. Komitě sice obstaralo potvrzení stanov, tím ale veškerá jeho činnost skončila, dokud MUDr. Viktor Mann nesvolal na 25. října 1891 schůzi k vytvoření jednoty a neučinil svolání k přistupování za členy. Přihlásilo se 28 činných a přispívajících členů. Jako zápisné bylo nutno donést 1 zlatý, každý měsíc pak členové činní platili 10 a přispívající 20 krejcarů. Na 8. listopad 1891 byla svolána valná hromada - jak uvádí archivář Josef Jílek,⁸¹ v asi pětistránkovém výtahu z kroniky, která zachycuje počátky jednoty Sokol v Týně nad Vltavou je ale datum 8. listopadu přepsáno na 3. listopadu.⁸² To je ale jediný případ. Na této valné hromadě byl za účasti okresního komisaře J. Felixe a 18 bratrů starostou jednoty zvolen V. Mann a náčelníkem F. B. Řepiš. Do výboru byli jmenováni Jindřich Pavlíček, Jan Macal, Antonín Mašek, Vojtěch Kniha, Jan Kučera, Karel Plaňanský a Václav Nováček. Funkci jednatele od tohoto dne zastával Jan Kučera a pokladníka Jan Macal. Jako náhradníci byli určeni František Steyer, Karel Hovora, František Vaněk a Václav Hlaváč⁸³. Časopis Sokol z roku 1891 zaznamenal založení jednoty jen jednou jedinou větou: „Nová jednota sokolská zaražena v Týně nad Vltavou. Na zdar!“⁸⁴ Aby měli Sokolové alespoň kde cvičit, byl jim zdarma propůjčen sál U Chrástanských, náradí si však museli vypůjčit od tábořské jednoty, ze které členy dojížděl cvičit bratr Voseček. V roce svého vzniku stihli ještě Týnští sokolové zřídit odbor pro kluziště a odbor pro střelnici.

Na první valné hromadě 31. ledna 1892⁸⁵ se týnská jednota rozhodla vstoupit do sokolské župy Žižkovy, v tu dobu jednotu tvořilo 56 členů, z nichž jen 29 bylo činných.

⁸¹ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart.6.

⁸² SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 37, sign. II/b/A/I-3, kart. 1.

⁸³ TAMTÉŽ, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

⁸⁴ Sokol, 1891, č. 17, s. 251.

⁸⁵ SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 30, sign. II/b/A/I-1, kart. 1: Stanovy tělocvičné jednoty Sokol Týn nad Vltavou: „§14 Řádnou valnou hromadu svolává výbor v lednu nebo únoru každého roku. Mimořádnou valnou hromadu svolatí může výbor, kdykoli za nutné uzná;...“

V následujícím měsíci, 16. února se na schůzi výboru představitelů rozhodli pořídit si vlastní prapor. O látku a výkres se postaral Vojtěch Kniha, o jeho ušití pak členka Bicanová s Marií Nikolauovou. Svůj první ples týnští sokolové uspořádali 6. února 1982, účastnily se ho jednoty z Vodňan, Soběslavi a Tábora; a jejich první veřejné cvičení proběhlo 17. července v zahradě na Lázní. Tím však aktivity v roce 1892 nekončily, týnští si stihli pořídit ještě kroje, zařídit střelnici, zajistit letní cvičiště a do cvičební místnosti si pořídit bradla, visutou hrazdu a kruhy. V roce 1893 byla slavnostně otevřena střelnice, což zapříčinilo zadlužení se jednoty u Hospodářské záložny, a to 250 zlatými. Ve stejném roce se ještě týnský Sokol zúčastnil sletu v Českých Budějovicích.⁸⁶ Následujícího roku byl starosta Viktor Mann donucen změnou povolání jednotu opustit,⁸⁷ a tak se na jeho místo dostal nástupce, J. Pavlíček. Jednatel byl jmenován V. Havlíček, V. Nováček domovním správcem a J. Macal pokladníkem. Dne 14. března 1894 sehráli tamější sokolové své první divadlo „Krásná Helena“, druhou akcí se pak stala Národní slavnost, na které bylo kromě jednoty z Bechyně a Soběslavi přítomno i dvanáct představitelů z Tábora v čele se župním starostou Dr. Hynkem Langem. Po slavnosti se pak konala zábava, na které se rozprodávaly „cihličky“ na stavbu tělocvičny. Jednota se však nesoustředila jen na vlastní aktivity, ale podílela se i na životě ostatních spolků, například se účastnila řady cvičení okolních jednot. Konkrétně pak 15. června byla třeba podpořit jednotu v Sušici při rozvinutí jejich praporu. Sokol v Týně nad Vltavou si v roce 1894 ještě pořídil nová bradla a protože ve škole, kde doposud cvičil, už nebylo místo, pronajal si místnost v hostinci U Hájků. A aby nikterak nezaostával, pořídil si také vlastní knihovnu, ve které ze začátku bylo jen deset spisů odborných, 30 poučných a zábavných, čtyři hudební, celkem 44 spisů. V roce 1895 byl starostou Sokola zvolen Vojtěch Kniha, náčelníkem K. Hovora, jednatel V. Hlaváč, pokladníkem V. Vurm a B. Bican domácím správcem. V průběhu roku byl pak na místo rezignovaného místostarosty J. Pavlíčka ještě dosazen F. Kučera. Dále se v roce 1895 uskutečnila dvě veřejná cvičení spojená s hudebně – pěveckým večírkem, který se přesunul do sálu U Chrástanských. Počet cvičenců účastnících se 95 cvičebních hodin se toho roku vyšplhal na 782⁸⁸ a množství náradí ke cvičení se navýšilo o pětadvacetikilovou činku a dva kužele. V lednu až březnu se cvičilo ještě U Hájků, pak ale Sokol dostal

⁸⁶ Při něm se Václav Hlaváč, jako jediný týnský sokol, začlenil při prostném cvičení do jednoty tábořské.

⁸⁷ Na mimořádné valné hromadě byl za zásluhy o jednotu zvolen prvním čestným členem.

⁸⁸ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

výpověď, a tak v létě cvičil v letní tělocvičně na Lázní a od října do prosince v sále U Chrášťanských za finanční částku jednoho zlatého měsíčně. Největší událostí roku 1895 se ale stala ve dnech 29. května až 1. června účast jednoty v Týně na III. všesokolském sletu v Praze.⁸⁹

Od svého vzniku byl následující rok 1896 pro týnské sokoly tím nešťastnějším, konečně se totiž dočkali tělocvičny, po které tak dlouho toužili. Bohuš Plaňanský podal návrh a obecní zastupitelstvo ho odsouhlasilo, a tak začaly práce, při kterých se z bývalé bednární a vinopalny postupně stávala úhledná tělocvična. Stavba, kterou vedl stavitel Vojtěch Kniha, vyšla celkem na 1 100 zlatých, z čehož 600 zlatých věnovalo ze svého rozpočtu obecní zastupitelstvo a o nářadí se postarala místní škola, která za odměnu mohla v místnosti cvičit. Ráno 6. září započal slavnostní den průvodem přes město směrem k radnici, kde při této příležitosti pronesl řeč jak starosta města Karel Veselý, tak župní starosta Dr. Hynek Lang. V odpoledních hodinách se oslava přesunula k veřejnému cvičení na Lázeň, tím ale tento slavný den nekončil, a tak se ještě pokračovalo večírkem U Hájků. Aby touto velkou pompou nezůstaly ostatní akce v roce zastíněny, poznamenávám zde i lednový ples, květnová pochodová cvičení do Koloměřic a Újezdu, výlet do Bechyně a Albrechtic nebo 15. srpna cesta 15 členů na otevření nové tělocvičny do Písku. Dva měsíce nato, 28. září, se uskutečnil rozlučkový večírek s rekruty⁹⁰, hned 1. října se zavedlo pravidelné cvičení učňů, 15. listopadu se konal na počest Jindřicha Fügnera večírek, při kterém bratr Vurm přednesl proslov na téma O životě a působení Jindřicha Fügnera, a v neposlední řadě i 13. prosince zorganizovaný členský večírek. Za rok 1896 měla jednota 132 členů, z čehož 73 bylo činných a 55 přispívajících, jeden byl brán jako čestný a tři jako zakládající. Zároveň byl ustaven Cvičitelství sbor. V roce 1897 se tělovýchovná jednota v Týně kromě různých večírků, výletů a cvičení zúčastnila i dvou cvičení župních a zároveň se aktivně podílela na udržení sokolské jednoty v Bechyni při životě. V tomto roce tvořilo týnskou jednotu 125 členů.

⁸⁹ V družstvu cvičili K. Hovora, V. Hlaváč, V. Hájek, V. Kozák, Jan Samec a Stanislav Šíma.

⁹⁰ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6: Archivář Josef Jílek poznamenal: „28./9. pořádán večírek na rozloučenou s rekruty, četně navštívený dámami, které servali bří rekruti chtějíc si naposled zatančiti. Ovšem stalo se tak bez vědomí výboru, který měl jiný způsob loučení na mysli.“

2.5.2. Přestup k župě Husově a první léta v ní

Dalším důležitým mezníkem v dějinách týnského Sokola bylo rozhodnutí, za kterým se skrývalo přestoupení ze župy Žižkovy k župě „Trocnov“ se sídlem v Českých Budějovicích.⁹¹ Hned šestý den v roce 1898 se konala valná hromada, na které byl starostou zvolen Vojtěch Kniha, náčelníkem⁹² Dr. Antonín Lev a jednatelem Bohuš Plaňanský.⁹³ Dne 23. ledna 1898 se Sokol z Týna účastnil v Českých Budějovicích ustavující schůze župy Husovy. Ve stejném roce jednota vstoupila do Husova fondu. Knihovna, kterou v roce 1897 tvořilo 202 svazků, byla rozšířena o 24 nových spisů. Opět se organizovala řada večírků, zábav a výletů, z těch zajímavějších lze jmenovat návštěvu jednoty pražské 28. – 29. května, župní výlet do Netolic, župní slet v Třeboni nebo otevírání tělocvičny v Trhových Svinech. Dne 23. října se jednota dostavila na slavnostní otevření dráhy Týn nad Vltavou – Bosňany – Čičenice. Dne 12. prosince 1898 bylo stanoveno skládání slibu kázně a poslušnosti do rukou výboru. V témže roce zastával funkci místonáčelníka IV. okrsku župy Žižkovy bratr Václav Hlaváč, člen tělocvičné jednoty v Týně. Od roku 1899 však jednota patřila už do župy Husovy, a tak Hlaváč byl zvolen jak místonáčelníkem Husovy župy, tak i náčelníkem jejího III. okrsku,⁹⁴ neboť týnská jednota v něm zaujímala vůdčí místo. Za zemřelého starostu byl 6. března zvolen Jindřich Pavlíček, náčelníkem i nadále zůstal Lev, jednatelem byl jmenován Hlaváč a pokladníkem Bedřich Bican. O něco později, tedy 28. května 1899 se šestičlenná výprava zúčastnila výletu do Husince určeného k uctění památky mistra Jana Huse. Největší zastoupení členů ale zažila vycházka do Temelína konaná 11. června, dále se pak pořádaly různé přednášky na téma dějin a významu sokolstva. Prvního veřejného vystoupení III. okrsku župy Husovy se týnská dočkala 16. července a v listopadu pak jednota uspořádala Fügnerův večer. V roce 1899 měla zapsáno 119 členů a zároveň se jí úspěšně podařilo splatit dluh za střelnici. V roce 1900 byl na pozici župního starosty dosazen K. Panský, župním náčelníkem se stal Václav Hlaváč, jednatelem

⁹¹ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6: Zřejmě tak byla nazývána župa Husova: „Na valné hromadě v r. 1897 usneseno přistoupiti ku župě „Trocnov“ se sídlem v Č. Budějovicích, ale jednání s tou se dlouho protahovalo.“

⁹² Řídí cvičení mužů, dorostenců a žáků a je vůdcem jednoty při všech jejích veřejných vystoupeních. Stejnou funkci má i náčelnice.

⁹³ Valná hromada volila starostu a jeho náměstky (pokud měla jednota do 200 členů volil se jen 1 náměstek), náčelníka, náčelnici, vzdělavatele, 8 členů výboru jako přísedící, 4 náhradníky, 3 účetní a hospodářské dozorce. Výbor volil z přísedících jednatele a pokladníka.

⁹⁴ V roce 1899 tvořily III. okrsek tyto jednoty: Husinec, Prachatice, Protivín a Týn nad Vltavou.

V. Tourek, pokladníkem Mat. Bartuška a župním zapisovatelem Tomáš Hojdar. Dne 14. března 1900 Hlaváč navrhoval jednotě zřízení ženského odboru, ale ta na to nebyla dosud připravena, a tak byl jeho návrh smeten ze stolu. Sokolové 16. dubna pořádali členský večer s přednáškou O výchově dorostu, v červenci se konal Husův večer, na kterém přednášel starosta župy Panský. Daleko zajímavější podnikem ale byl 22. července slet župy Husovy, umístěný právě do Týna. Dostavilo se na něj 13 jednot a navštívil ho i náčelník ČOS Dr. Jindra Vaníček. Na sletu týnští cvičenci vynikali jak ve skupinách, tak na vysokých bradlech. V roce 1900 z důvodu přestěhování odešel, k velké škodě jednoty, Václav Hlaváč. Na valné schůzi, pořádané v lednu 1901, byl za starostu jednoty znovu zvolen Pavlíček, náčelníkem Dr. Lev, jednatelem Jan Bulka a knihovníkem F. Fiala. Významnou událostí pro tento rok byla účast 28. až 30. června na IV. všesokolském sletu v Praze. Osm dní poté se v sále U Chrástřanských uskutečnil Husův večer, na který se dostavila vzácná návštěva - bratři z Chorvatska a s nimi i historik Josef Sakař. Dne 11. srpna uspořádali sokolové veřejné cvičení na Lázní, ale 16. dne stejného měsíce přišla smutná zpráva, čestný člen jednoty Dr. Viktor Mann zemřel. Následujícího roku byl starostou zvolen Jindřich Pavlíček a náčelníkem Antonín Lev. V únoru 1902 se konala zástěrková zábava a 28. června slet župy Husovy ve Vodňanech. Během roku 1902 se také konaly různé přednášky: 13. dubna národohospodářskou přednášku bratra R. Byliny, 6. července typická přednáška o Husovi a 12. listopadu přednes J. Bulky o Bílé hoře. Dr. Lev přišel s návrhem zřídit cyklistický odbor, a tak se také stalo. Stejný muž byl roku 1903 zvolen starostou a Jan Bulka náčelníkem. Po úmrtí Františka Ladislava Riegra v březnu byl Sokolem podán návrh, po němž bylo hlavní Týnské náměstí pojmenováno Riegrovým. Dne 25. března uskutečnil Jan Zelenka přednášku na počest 50. narozenin Jaroslava Vrchlického a 6. července se jako každoročně konala Husova slavnost, mezi 14. až 16. dnem následujícího měsíce pobývali Týnští v Českých Budějovicích na sokolském sletu. V 1903 byla na ostrově mlynáře Karáska zbudována plovárna, která naopak v zimě sloužila jako kluziště, a tudíž se tak stala důležitým zdrojem příjmů jednoty. Dne 6. listopadu ještě svojí přednášku uskutečnil bratr Sís, pozdější novinář v Paříži. Roku 1904 se opět do čela jednoty usadil Dr. Lev, místostarosta Jan Zelenka a náčelník Jan Bulka⁹⁵. Jednou ze společných akcí byla v květnu 23. vycházka jednot z Týna nad Vltavou, Českých

⁹⁵ SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 15, kniha č. 15: Bulka byl na valné hromadě zvolen ještě za volitele do župní valné hromady a zároveň i jako zástupce do České obce sokolské.

Budějovic, Tábora a Bechyně. K nejvýznamnějším památným dnům sokolského života jednoty se zařadily Husovy slavnosti zorganizované 9. a 10. července. Následujícího měsíce dne 21. se nově zřízený cyklistický odbor ukázal na Kubatově slavnosti na Blatech. V roce 1905 se jména funkcionářů jednoty nikterak nezměnila. Jednatel Josef Nikolau 20. srpna přednesl návrh na vznik vzdělávacího odboru a 15. října se hned konala schůze, kde byl ustaven sbor členů odboru, do kterého patřil například Jindřich Pavlíček, Zelenka, Sís, Václav Nováček, Jan Bulka, Jan Srnec⁹⁶, Plaňanský⁹⁷ či Pourka⁹⁸. První přednášku o vzdělávací činnosti sokolstva pak uskutečnil redaktor F. Sís. V roce 1905 vystoupila jednota celkem dvanáctkrát. Jmenovat lze například účast na župním sletu v Husinci dne 30. července nebo podpora bratrů při otevření tělocvičny ve Vodňanech. Ta se konala ve stejný den – tedy 28. září – jako odhalení pamětní desky Matěji Kopeckému v Týně nad Vltavou, při němž asistovalo šest členů tamějšího Sokola. Celkem bylo v tomto roce v jednotě 93 členů. Rok nato pouze o jednoho více.

⁹⁶ TAMTÉŽ, inv. č. 40, sign. II/b/A/II-1, kart. 2: Ze všech pěti Srnců má jako jediný na přihlášce do Sokola datum před vznikem odboru, a to rok 1903.

⁹⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 19, kniha č. 19: V úvahu přichází Plaňanský Bohumír narozený 7. srpna 1870 nebo Plaňanský Emanuel st. narozený 31. prosince 1866.

⁹⁸ TAMTÉŽ, inv. č. 37, sign. II/b/A/I-3, kart. 1.

2.5.3. Otázka ženského odboru jako nové složky Sokola v Týně nad Vltavou

V roce 1906, 6. května, měl učitel Václav Koranda přednášku O významu tělocviku, po které se 15 žen nově přihlásilo do Sokola. Cvičit je začala Františka Trollerová, samotný ženský odbor byl ale zřízen až v roce 1907⁹⁹ valnou hromadou z 6. ledna. Rok 1907 byl tedy ve znamení žen. První valná hromada ženského odboru proběhla 17. března za účasti Dr. Lva a 17 členek, při které byly do čela ženského odboru jmenovány: Hedvika Pavlíčková jako starostka, Vlasta Levová jako místopředsedkyně, Františka Tollerová¹⁰⁰ jako náčelnice, Mařka Kolářová jako místonáčelnice a Františka Havránková jako jednatelka¹⁰¹. Odbor se řídil zvláštním řádem jednotou schváleným, měl vlastní předsednictvo, svůj cvičitelský sbor a polovinu svých příspěvků odváděl jednotě. V počátku vzniku měl 78 členek. Jak tvrdil Josef Jílek: „Bylo to cosi nezvyklého v ovzduší týnském, které tělesné výchově ženy nepřálo.“¹⁰² Čtyři členky z odboru ženského se pak ocitly i v odboru vzdělávacím. Dne 23. června vystoupily místní ženy poprvé na veřejném cvičení a 27. června až 1. července se pak jednota v Týně nad Vltavou dostavila na V. všesokolský slet s dvanácti bratry v kroji, dvěma v občanském obleku a pěti sestrami a z toho pouze pět členů cvičilo. Stejně jako každý rok pak proběhly Husovy oslavy, což znamenalo, že se vyvěsila na tělocvičnu černý prapor, zapálila se hranice, zasadily se Husovy lípy, po městě se prošel průvod a všichni pak šli na přednášku vztahující se k danému tématu. V roce 1908 Dr. Lev stále setrval na svém místě, jen post náčelníka obsadil Jan Srnec a jednatele Jan Rybička. Jan Srnec byl zároveň jmenován i okrskovým náčelníkem, neboť jednota stále platila za velice vzornou. V březnu uspořádali sokolové dvě přednášky, jednu o V. všesokolském sletu a druhou o poměrech na Slovensku. Při župním výletě v srpnu rozhýbalo Týn 150 cvičenců. Za dva měsíce jel jednatel Rybička reprezentovat týnskou jednotu do ciziny, když byl vyslán, aby vyjádřil v Lublani upřímnou soustrast bratrům, kteří byli zastřeleni při demonstracích. V roce 1908 vystoupila jednota celkem osmákrát. Ženský odbor se samozřejmě nenechal zahanbit, a tak 21. června odjel do Vodňan na veřejné cvičení a 19. července na

⁹⁹ Počátky úsilí o jeho vznik sahají do roku 1900.

¹⁰⁰ Povolána i do župního cvičitelského sboru.

¹⁰¹ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 12, kniha č. 12.

¹⁰² SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

župní slet do Protivína. V domácím prostředí se tento odbor staral o čistotu tělocvičny a na důkaz své existence připevnil na sokolský prapor červeno bílou stuhu s nápisem Ženský odbor Sokola v Týně nad Vltavou. V říjnu, dne 28., se na scéně objevuje nový odbor, bruslařský. V roce 1909 se jednota dostavila na okrskový slet dorostu do Českých Budějovic a 3. prosince se vytvořil další odbor nazvaný stavební.

Rok 1910 začal pozváním na hasičský ples, kde byla při vstupu na počest sokolům zahrána státní hymna. O slet IV. okrsku župy Husovy v Týně 17. července byl velký zájem diváků a z členů týnské jednoty se na cvičení aktivně podílelo kromě 34 bratrů i několik žen. Daleko menší počet byl pak vyslán na župní slet do Trhových Svinů 7. srpna – z celkového počtu 160 členů pět členů. V období od 1. do 15. října jednota neměla prostory ke cvičení, protože v Sokolovně si vojáci zřídili kancelář a kolem Týna podnikali vojenské manévry. Následující rok 1911 nebyl nikterak slavný, jednak se župního sletu v Netolicích zúčastnil pouze jeden bratr a deset sester a jednak zemřeli čtyři členové Sokola – místostarosta, jednatel, cvičitel a jedna sestra.

V záznamech z 15. dubna 1912 se objevují prvotní úvahy o místě pro novou tělocvičnu – šlo o prostory na místě někdejších mastných krámů, které týnská obec nabízela Sokolu zadarmo. František Rybička v dopise píše, že vypracoval návrhy a dal je stavebnímu odboru, zároveň chtěl tyto plány vystavit v Praze o VI. sletu a na výstavě pro veřejné ozdravení v Petrohradě v Rusku.¹⁰³ V roce 1912 se uskutečnil v pořadí již VI. všesokolský slet, na který se z Týna vypravilo 38 bratrů a 14 sester, cvičili však jen tři bratři a dvanáct sester, a to z celkového počtu 131 členů. Po něm se pak konala přednáška o samotném sletu, veřejné cvičení a dvě pochodová cvičení. Důležitou byla valná hromada, na které se zrušil ženský odbor a ženy se tak staly součástí jednoty stejně jako muži¹⁰⁴. Obdržely pochvalu od župy a sestra Anna Třísková byla zvolena náčelnicí III. okrsku. V roce 1913 byli Bedřich Karásek, Václav Šmíd a Jan Švehla vysláni do Bechyně, aby jednotu reprezentovali při pohřbu sestry Karla Havlíčka Borovského – Johany Pajmanové. Alois Bilicz – člen a zároveň jediný drogist ve městě - prosazoval zřízení letního cvičiště, aby se cvičenci mohli v létě pohybovat na čerstvém vzduchu. Během roku byli odvedeni dva sokolové.

¹⁰³ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 107, sign. II/b/C/I-3, kart. 15.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ, inv. č. 12, kniha č. 12: „Valná hromada Tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou, konána dne 6. 1. r. 1912 usnesla se jednomyslně na návrh br. Výboru, dáti sestrám, ve volbách do jednoty právo pasivní i aktivní. Na základě toho byl ženský odbor Sokola zrušen a všechny členky odboru přijaty za členy naší milé jednoty sokolské. Fráňa Švehla, jednatel“

2.5.4. Sokolská činnost za první světové války

Roku 1914 byl opět do funkce starosty zvolen Lev, náčelníkem se stal Bilicz a jednatelem Švehla, kterého 16. září vystřídala sestra Třísková. Před vypuknutím války byl počet členů týnské jednoty 143, z čehož 120 bylo činných a poměrné zastoupení mužů a žen bylo 68 : 52. Atmosféra začala ale pomalu houstnout, důkazem bylo například zakázání původně plánovaného Jihoslovanského večera nebo pečlivé střežení průběhu Husových oslav. Přerušeno bylo i pořádání žakovských besídek v tělocvičně, které sklízely značný úspěch. Téhož roku ale 13. července ještě Týn stihnul uspořádat veřejné cvičení. Na župních závodech roku 1914 se přeborníkem v hodu oštěpem stal týnský sokol Václav Kadlec, další úspěch zaznamenal dorost při rozřídovacích závodech ve Vitějvicích, kde vybojoval 2. místo. Cvičilo se ale pouze do 15. září, než se místní tělocvična proměnila v lazaret, ve kterém se 30 týnských sester dobrovolně staralo o zraněné, zároveň 18 bratrů vykonávalo noční hlídky ve městě. Nejpotřebnější nářadí z tělocvičny se přesunulo do pronajatého hostince U Patáků,¹⁰⁵ ostatní společně s knihovnou bylo uschováno do kolny v zámku. V roce 1915 byla funkce tělocvičny jako lazaretu ukončena, ale zároveň do ní byli umístěni váleční zajatci, takže tělocvičná místnost se navrátila zpět do rukou sokolů až na konci roku 1915. Z původního počtu dvanácti členů cvičitelského sboru zůstali v Týně v roce 1914 jen dva, 27 bratrů bylo odvedeno, z toho ještě téhož roku jich šest bylo raněno a jeden padl. Ke změně starosty došlo až 24. ledna 1915 na valné hromadě. Tou byl zvolen bratr Nikolau a náčelníkem Bilicz, kterého 9. června vystřídal Kadlec. V té době měla už jednotka na vojně 42 sokolů, se kterými ve snaze povzbudit je udržovala poštovní styk. Husova slavnost k uctění už 500 let od jeho smrti se tentokrát odehrála v tichosti, jen proslovem Františka Žáka a zasazením tzv. Husových lip. Druhou přednáškou Žák přispěl na slavnostech, uspořádaných 28. listopadu na počest 50. výročí úmrtí Jindřicha Fügnera. Po rozpuštění ČOS však jednotka musela řešit další problém, co s jejím majetkem, aby nebyl zkonfiskován okresním hejtmanstvím. Na základě zkušeností člena jednoty, městského tajemníka Karla Hájka a berního správce F. Žáka bylo rozhodnuto zapůjčit na základě smlouvy týnské obci veškeré jmění i fondy, a tím tak konfiskaci zabránit. Jak situaci okomentoval Josef Jílek: „Persekucí Sokol náš netrpěl. Bylo to štěstím pro

¹⁰⁵ Pronájem zařídil Alois Bilicz.

nás, že tehdejší okresní hejtman Hojdar , který přišel k nám z horké půdy Prachaticka, byl člověk tolerantní a všechna udání na Sokola házel pravidelně do koše. Bylo to však také přičiněním bratří, kteří sami, uvažující vážnost doby, nezavdali nikdy příčiny, aby proti Sokolu mohlo za války býti vzneseno námitek.“¹⁰⁶ Dne 24. dubna 1915 se v hostinci U Patáků sešla schůze cvičitelského sboru a poněvadž velké množství mužů bylo odvedeno, rozhodl sbor zrušit veškeré jejich cvičební hodiny, a tak trénovaly jen ženy, dorost a dorostenky. V průběhu roku došlo ještě ke změně ve vedení, neboť odvedený bratr Bilicz byl nahrazen novým náčelníkem Kadlecem. V roce 1916 nařídilo okresní hejtmanství vést mezi mládeží vojenský výcvik a členové Sokola pracující ve státní správě museli vystoupit z jednoty. Ti se však pak nechali zapsat pod jinými jmény a jednotu navštěvovali i nadále. V roce 1916 bylo v Týnském Sokolu zapsáno 121 členů, 3 muži padli.¹⁰⁷ Téhož roku 15. srpna se pořádala akademie v Písku, na kterou se v důsledku války dostavilo z Týna pouze deset sester v čele s Bedřichem Karáskem. Na valné schůzi v roce 1917 rozhodlo třináct sester a pět bratrů o volbě Dr. Lva starostou, V. Kadlece náčelníkem a K. Královce jednatelem. Na jaře a na podzim téhož roku se sokolové zúčastnili celkem sedmi akademií, žádost Sokola o akademii březnovou byla ale dvakrát zamítnuta, a tak tělovýchovná jednota použila důvtipu, zažádalo znova, tentokrát ale pod jménem ochotnického spolku a to už se jí povolení dostalo. Za rok 1917 cvičilo průměrně 16 žen, 13 dorostenek a dvanáct dorostenců. V lednu 1918 začali vést bratři Václav Šmíd a Vojtěch Kniha taneční hodiny a Josef Rybička se zúčastnil župního cvičitelského kursu. Jednotu ale zasáhla smutná zpráva, dva její bratři zemřeli, bratr Karel Srnec a Vojtěch Kniha. Na Knihově pohřbu (27. června 1918) jednota poprvé za války veřejně vystoupila v krojích a s praporem. Týnský Sokol ještě v září čekalo veřejné vystoupení a župní závody a v říjnu už pořádal mohutnou oslavu na počest Československé republiky, jezdil po vesnicích a radostnou zprávu dále rozšiřoval po okolí. Podle příkazu ČOS a Národního výboru v Praze sepsala jednota veškeré svoje mužstvo a důstojnictvo a začala zastávat funkci městské stráže. Dohlížela ve městě na pořádek a vracejícím se vojákům odebírala přebytečné zbraně. V následujícím měsíci, dne 8. listopadu, se pak konalo slavnostní pálení odznaků, obrazů a bust „habsburských utlačovatelů“ - jak je členové Sokola nazývali. V roce 1918 vznikl II. pluk Stráže Svobody, utvořený z župy Husovy a Žižkovy, do kterého se přihlásilo

¹⁰⁶ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

¹⁰⁷ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

celkem 46 týnských bratrů. O jeho vznik se za týnskou jednotu prosadil Václav Šmíd a Jan Pavlásek. Nato se do jednoty přihlásilo 78 nových mužů a dvanáct žen. Při návratu T. G. Masaryka do Čech sestavila župa Husova na rozkaz starosty ČOS Josefa Scheinera čestnou tělesnou stráž, jejíž část v čele s nadporučíkem Pavláskem tvořili právě týnští sokolové. Měli tu čest doprovodit prezidenta při cestě od hranic a v průvodu Prahou a Ludvík Srnec, V. Jiroušek a V. Šmíd hlídali v noci u Masarykova vagonu, když přespával v Českých Budějovicích. V roce 1918 se pak znova ustavil stavební odbor a obec jednotě předala veškeré jí zapůjčené fondy. V tomto roce se stav členstva vyšplhal na číslo 212, na začátku války do armády vstoupilo 27 bratrů, na konci války jich tam už pobývalo 63, z nichž 20 bylo raněno, devět zajato, tři padli a tři se vrátili jako ruští legionáři.¹⁰⁸

¹⁰⁸ SOA Třeboň, Sokolský župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

2.5.5. První poválečné roky zakončené slavnostní výstavbou vlastního stánku

Roku 1919 setrval na postu starosty stále Dr. Lev, jehož svěřenci se v březnu zúčastnili tělocvičné akademie, uspořádané ve prospěch Červeného kříže. Krátce po ní jednotu opustila náčelnice Emma Stadlmayerová,¹⁰⁹ která odešla na Slovensko. Dne 4. května jednota uskutečnila vycházku do Albrechtic, kde zároveň založila novou jednotu, čítající 40 členů, ta ale nakonec připadla k župě Jeronýmově. V červnu přikázalo vedení ČOS odvody sokolů za účelem pomoci Slovensku proti Maďarům, někteří bratři se však nedostavili, a tak byli na rozkaz ČOS z jednoty vyloučeni. Zbytek jednoty se 6. července zúčastnil slavnostního odhalení Husova pomníku v Horních Knížekladech u Týna. Téhož měsíce, dne 20., se v Jihlavě konal sokolský slet, na kterém týnskou jednotu reprezentoval bratr Pavlásek. Ostatní členové se pak dostavili na veřejná cvičení v Albrechticích, Bechyni a Prachaticích. Datum 28. října oslavili sokolové společně s jinými spolky. Mezitím se II. pluk Stráže Svobody vypravil do Slezska, kde založil tři nové jednoty: v Třinci, Oldřichovicích a Bludovicích. Když členové Sokola v Týně nad Vltavou odcházeli od pluku, získala od něj jejich jednota americkou hrazdu, přes 690 korun a vkladní knížku na 250 K.

Na jaře 1920 začala fungovat v Sokole v Týně Osvětová škola, čtyři bratři a jedna sestra absolvovali cvičitelský kurz a od Jana Švehly bylo zakoupeno loutkové divadlo, které sokolské kase velice vypomohlo. Nejdůležitějším podnikem roku ale byl VII. všesokolský slet, na který se za Týn dostavilo 89 členů a členek, z nichž jich pouze 22 cvičilo. Velmi důležitým aktem pro tento rok bylo také přidělení pozemku od arcibiskupského velkostatku,¹¹⁰ s čímž jednotě vypomohla městská rada.¹¹¹ Po této události začal ihned fungovat finanční a pracovní odbor, byly vypracovány stanovy Stavebního družstva a sehnán základní stavební materiál ke stavbě tělocvičny. O stromky se měli sokolové postarat sami, a tak jezdili do lesa a káceli a převáželi stromky k oplocení, neboť se stavbou museli začít nejpozději do konce roku 1921. Proto tedy 15. září 1921 nastala mužům pracovní povinnost, a museli tak

¹⁰⁹ V některých zápisech vedena jako Emma, v jiných Ema.

¹¹⁰ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 107, sign. II/b/C/1-3, kart. 15: Ve smlouvě trhově z roku 1920 mezi arcibiskupstvím Pražským, co majitelem panství Vltavotýnského a Sokolem v Týně nad Vltavou, který o pozemek žádá, se vyskytuje cena 10 460 K 40 h. Smlouva ale není ani jednou ze stran podepsána.

¹¹¹ TAMTĚŽ, inv. č. 54, sign II/b/A/III-5, kart. 6: „Dne 15. listopadu 1920 byl pozemek v přítomnosti p. správce J. Pensy odměřen a kolíky označen.“

nastoupit k úpravě terénu před Sokolovnou. V roce 1921 byl starostou stále Dr. Lev, náčelníkem Bilicz a vzdělavatelem Žák, kterého 8. srpna vystřídal Tomáš Macháček. Dne 12. října byli jako vzdělavatelé zvoleni B. Karásek a F. Soudek. V mimořádné valné hromadě schválilo předsednictvo vznik Stavebního družstva sokolského, jehož stokorunové podíly se za účelem získání financí do společné kasy rozprodávaly veřejnosti. Druhý únorový den 1921 se konaly první poválečné šibřinky, které měly hojnou návštěvnost a následujícího měsíce, 28. března, se dvanáctičlenný jízdní odbor spolu s ostatními členy vypravil na vycházku do nedaleké vesnice Bzí, kde založil novou jednotu. Na oslavu 70. narozenin prezidenta Masaryka pak sokolové společně s pěveckým spolkem Puchmír uspořádali Dvořákův večer a 12. května pak večer Smetanův.¹¹² Dne 3. července 1921 se do Týna přesunul okrskový slet župy Husovy, kterého se účastnilo 14 jednot, 204 cvičenců a 180 cvičenek. To bylo poprvé, co Týn uspořádal okrskový slet na novém letním cvičišti, které se mu podařilo vybudovat.¹¹³ V předvečer sletu se ještě konal členský večírek s župním starostou Václavem Hlaváčem. V roce 1922 ve své funkci starosty stále a i nadále zůstal Lev a jeho místostarostou byl znovu Nikolau. Pan Ladislav Berger Sokolu opět bezplatně propůjčil svůj ostrov pro umístění plovárny, čímž jednotě umožnil ušetřit nějaké finanční prostředky, které pak sokolové mohli investovat na jiných místech. Zároveň jednotu stanovila jednotné poplatky za návštěvu koupaliště. Vydávaly se jak jednorázové vstupenky, tak i sezónní permanentky. V roce 1922 se konala řada veřejných cvičení jako například v Albrechticích, Bechyni, Bukovsku, Prachaticích nebo na Hluboké nad Vltavou. Také se uskutečnil tzv. Dorostenecký den 3. září, kterého se zúčastnilo přes tisíc lidí. Jeho výtěžek byl věnován ve prospěch koupi dorosteneckých krojů a vybílení tělocvičny. Několik dní nato se 11. října v Týně konal na oslavu 100. výročí Fügnerův večer. Postupem času ale nebyl Sokol v Týně jedinou tělovýchovnou jednotou, ve městě se začaly objevovat i jiné spolky, na jejichž vznik si sokolští funkcionáři začali naříkat. Stejně jako každý rok si také stěžovali na nechození cvičenců do hodin, například ve své zprávě ze 4. března 1923 náčelník Bilicz apeluje na členy, aby řádně navštěvovali cvičební hodiny: „Podotýkám ještě tolik, že největší nepřátelé Sokolstva jsou v jeho členstvu. V městě našem byly založeny 2 Sokolu nepřítel[ské] těl[ocvičné] jednoty Orel a D[ělnická] T[ělocvičná] J[ednota].

¹¹² Všechny pěvecké a hudební akce měl na starost Boh. Halouzka.

¹¹³ Všichni členové Sokola v Týně nad Vltavou, kteří byli ve věku od 18 do 30 let museli povinně za měsíc odpracovat určitý počet hodin na letním cvičišti. Kdo tak neučinil, musel zaplatit za každou neodpracovanou hodinu pokutu.

Jak se k tomu zachovalo členstvo? Místo, aby vyvinulo horečnou činnost – upadá...“¹¹⁴ V roce 1923 pak Sokol vrátil Družstvu pro postavení Sokolovny dříve zadané plány budoucí tělocvičny s tím, že jsou nevyhovující. K 31. prosinci 1923 čítala jednota 164 mužů a 64 žen a její jmění se vyšplhalo na částku 86 823 Kč 86 h. Složení funkcionářů se v roce 1924 nikterak nezměnilo, jen II. náměstkem starosty byl zvolen vzdělavatel Karásek Bedřich a náčelníkem opět Alois Bilicz. Co se týče časopisů, tak 7% členstva odebíralo Věstník ČOS, 25% Věstník župy Husovy, pět sokolů si předplácelo Cvičitelské listy, dva časopis Sokol a jeden člen si platil Tělocvik. Dne 9. března se jednota zúčastnila župní valné hromady, před začátkem letní sezóny se ještě oplotila letní plovárna, neboť se její návštěvníci pohybovali i po prostorách, která Sokolu jako plovárna propůjčena nebyla. Co se týče pohlavárů jednoty, bratr Nikolau rezignoval na funkci místostarosty i člena výboru. Hned první den v červnu jednota uspořádala veřejnou akademii, dále se zúčastnila okrskového cvičení v Netolicích a krajevého sletu v Českých Budějovicích. Husovy oslavy byly stanoveny na 5. července, 31. dne téhož měsíce se jednota zúčastnila odhalení pomníku padlým vojínům v Březí, od 15. do 18. srpna reprezentoval Josef Jílek celou župu Husovu na vzdělávacího kurzu ČOS v Nymburce, 28. října proběhla akademie a Silvestr se slavil U Chrášťanských.

Ani rok 1925 nepřinesl změnu, a tak o valné hromadě 25. ledna byl do čela týnské jednoty zvolen Dr. Lev, Karel Hájek se stal I. místostarostou a II. místostarostou Josef Nikolau. Vzdělavatelem i nadále zůstával Karásek a náčelníkem Bilicz. Na této schůzi se zároveň rozhodlo přistoupit ke stavbě Sokolovny,¹¹⁵ o kterou se mělo postarat komité složené z Kuny, Srnce¹¹⁶, Blábolila, Jaroslava Šebory, Kubína, Švehly, Nikolaua, Hájka, Neuvirtha¹¹⁷ a Bilicze. A protože jednota nedisponovala tak velkou částkou, která pro výstavbu nového stánku byla potřeba, rozhodlo vedení Sokola v Týně o navýšení ročního členského příspěvku z 18, 65 Kč na 30 Kč. Slavnost k položení základního kamene byla zahájena tedy už 24. května, kdy v půl desáté ráno vyšel do ulic průvod zúčastněných spolků. O půl hodiny později zahájil oslavu svým proslovem Ladislav Kuna, předseda Družstva pro postavení a udržení

¹¹⁴ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 6, kniha č. 6.

¹¹⁵ Od září 1896 cvičil Sokol v místnosti týnské radnice, tuto tělocvičnu však nevlastnil, a tak si v listopadu 1925 pořídil stánek vlastní.

¹¹⁶ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 40, sign.. II/b/A/II-1, kart. 2: Může jít o Emanuela Srnce narozeného 6. prosince 1896, Jana Srnce narozeného 9. května 1884 nebo Ludvíka Srnce narozeného 19. září 1889.

¹¹⁷ TAMTÉŽ: Tomuto jménu odpovídá pouze jeden registrovaný člen - Neuwirt Václav narozený 27. září 1874.

Sokolovny. Po něm se slova ujal starosta města a člen Sokola v jedné osobě - Jan Srnec, který přihlížejícím prozradil trnitou cestu k získání pozemku, na němž cvičiště i Sokolovna byla zbudována. Akci pak krátkými slovy zakončil starosta Lev, na kterého navazoval zpěv pěveckého spolku Puchmír. Poté začala hrát hymna a starosta Sokola společně s předsedou Družstva vložil do plechové schránky památné listiny a pamětní peníz Tyršova domu: „...tato zaletována a uložena do kamene, jež v dojemném a všemi procítěném okamžiku ihned zedníci zazdili...“¹¹⁸ Aby se práce stihly včas, bylo v září rozhodnuto o povinných třinácti hodinách na člena věnovaných k úpravě okolí Sokolovny – „na členské schůzi dne 14. září usnesena opět pracovní povinnost k úpravě terénu kol staveniště, odstranění vody a jiné práce“.¹¹⁹ K samotnému slavnostnímu otevření Sokolovny, kterému byl věnován 28. a 29. listopad, bylo pozváno mnoho spolků i jednotlivců, protože to byla jedna z největších událostí v dějinách celé jednoty. Tato akce nejspíš zastínila všechny ostatní podniky v roce, a tak mohu alespoň uvést veřejnou akademii z 24. května nebo 6. července zájezd do Husince v rámci Husových oslav. Jednota měla tohoto slavného roku celkem 241 členů.

¹¹⁸ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 106, sign. II/b/C/I-2, kart. 15.

¹¹⁹ Věstník sokolské župy Husovy X, 1925, č. 10.

2.5.6. Týnská jednota a její aktivity od VIII. všesokolského sletu až po pozastavení činnosti

Celý rok 1926 byl věnován hlavně přípravám na VIII. všesokolský slet. Krom toho se ale také zástupci jednoty v únoru 1926 zúčastnili ve Vodňanech valného sjezdu IV. okrsku, za jehož vedoucí dorostenek právě pro IV. okrsek byla zvolena jedna ze členek týnského Sokola – sestra Horáková. Další okrskový slet se pak konal 2. května a ještě před ním, 18. dubna, uskutečnila týnská jednota besídku dorostu. Na schůzi výboru, který se sešel 12. května, bylo usneseno, aby byl z bratrů K. Hájka, A. Bilicze, Švehly, B. Karáska¹²⁰, Josefa Nosky a dalších vytvořen plovárenský odbor,¹²¹ který byl už v červnu aktivní a rozhodl se na plovárně zhotovit dřevěné prkno ke skoku do vody. Dne 1. srpna 1926 uspořádala jednota v Týně veřejné cvičení, zakončené večerním věnečkem, 28. října proběhly oslavy dne svobody a ještě předtím, tedy 21. října, byla uspořádána přednáška nazvaná Španělskem do Maroka. Během roku zasedal správní výbor celkem patnáctkrát, a to ve dvanácti schůzích řádných a ve třech mimořádných, z nichž jedna se konala společně s výborem ochotnického spolku Vltavan. Členské schůze dosáhly pouze počtu tři. Jak už bylo uvedeno, Sokol v Týně se snažil, aby za ostatními jednotami nikterak nezaostával, a tak už od svých začátků si pro vzdělávání svých svěřenců budoval knihovnu. Ze zprávy knihovníka za rok 1926 se můžeme dočíst, že „...naše knihovna opravdu můžeme říct je nejbohatší v okrsku...“¹²² V roce 1927 se Týn opět zúčastnil různých závodů a veřejných cvičení, z kulturních akcí pak kupříkladu mohu zmínit šibřinky 26. února. Dalšího župního sletu se zúčastnil 19. června, z pochodů a výletů pak mohu jmenovat 3. července župní zájezd do Velenic, na který se vydalo pět bratrů, 17. července to bylo veřejné cvičení týnské jednoty, na které přijel i Sokol Albrechtice, Bavorov, Bechyně a Paseky. Dětskou Mikulášskou zábavu pak sokolové přichystali na 8. prosince. V následujícím roce 1928 byl náčelníkem jmenován A. Bilicz, náčelnicí M. Vojtová, starostou Antonín Lev, I. místostarostou Karel Hájek, II. místostarostou Josef Nikolau a vzdělavatelem Karel Karásek. Do čela zábavního odboru se dostal Hájek, loutkového Nikolau a plovárenského Bilicz. Za rok 1928 bylo vykonáno celkem 21 proslovů, osm

¹²⁰ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 40, sign. II/b/A/II-1, kart. 2: V úvahu přichází Karásek Bedřich narozený 5. února 1890 a Karásek Karel narozený 8. července 1883.

¹²¹ TAMTÉŽ, inv. č. 6, kniha č. 6.

¹²² TAMTÉŽ, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

přednášek, zorganizovány čtyři besedy, odehráno jedenáct divadel, devětkrát se Sokol vypravil na vycházku, uspořádal dva koncerty, čtyři loutková představení, jednu akademie, jednu vzdělávací a jednu školu rytmiky. Celý rok byl zasvěcen Slovensku a Jugoslávii, a to ve stylu různých návštěv a zájezdů jako například do Nitry a Prievidzy. V září 1929 se konala ustavující schůze loutkového odboru, který do konce roku sehrál jedenáct představení pro děti a dvě pro dospělé, ze kterých pak byl výtěžek použit na rekonstrukci jeviště. Správní výbor schůzoval celkem sedmnáctkrát. Největším podnikem týnského Sokola za rok 1929 byl ale okrskový slet, za který se mu dostalo pochválení od župního náčelnictva. V průběhu roku jednota ještě uspořádala ples, na který přišlo z 200 členů jen 35 bratrů a 22 sester, což podle slov bratra jednatele bylo smutné.¹²³ Silvestr byl domluven s dělnickým oddílem, požadavky jednoty ale neuspokojil ani finančně ani programově. Valné hromady se tentokrát konaly dvě, jedna mimořádná 20. dubna 1929 a jedna řádná 27. ledna, na které byl zase starostou Sokola zvolen Lev, I. místostarostou Hájek a II. místostarostou Nikolau.

Následujícího roku 1930 byl hlavou Sokola v Týně nad Vltavou stále A. Lev. Loutkový odbor dosáhl rekordního příjmu, a předstihl tak dosud i nepřekonaný rok 1920. Na župní slet do Týna se 8. června dostavilo 4 500 lidí, po třech měsících, 11. září, proběhlo veřejné cvičení a uspořádal se Tyršův večer. Podací protokol v tomto roce vykazuje nezvykle vysoké číslo - 2 438, jednatelská agenda tedy sice narůstala, ale cvičících sokolů ubývalo, na oslavách 28. října neměla jednota například vůbec cvičence, aby mohla předvést svojí tradiční akademii. Kandidátní listina z roku 1931 navrhovala starostou Lva, I. místostarostou Hájka a II. místostarostou Nikolaua. Na valné hromadě 8. ledna byl pak skutečně Lev zvolen, I. místostarostou ale Bilicz, který nakonec po delším přemlouvání funkci skutečně přijal, post II. místostarosty navržený odmítl, a tak byla jmenována sestra Havránková. Ta ale také řekla ne, a tak byl určen Ladislav Kuna. Na výborové schůzi 11. února bylo dohodnuto, že se výbor bude scházet každou druhou středu v měsíci a že mu bude předcházet jednání cvičitelského sboru. Co se týče veřejných cvičení, přispěli týnští sokolové svou účastí na cvičení v Čičenicích 7. června, Vodňanech 21. června, Prachaticích 28. června, 5. července v Týně, 12. téhož měsíce v Bechyni. Dne

¹²³ TAMTÉŽ: Zpráva jednatele z 19.ledna 1930: „Posledním naším podnikem byl ples, který rovněž finančně byl slabý a morálně byl zachráněn jen tak tak. Jest smutné, že na ples jednoty, která má dvěstě členů dostaví se jen 35 bratrů a 22 sester. Z toho vidno, že sokolská nekázeň zahnízdila se i v tomto tancování, které vždy při každém podniku drželo primát.“

31. května se pak jednota zúčastnila okrskového sletu v Libějovicích a 28. října uspořádala akademii. V září 1931 se počet členů ustálil na 197. Jubilejní rok 100. narození Tyrše byl zasvěcen IX. všesokolskému sletu, tudíž 22. května 1932 se uspořádalo okrskové cvičení ve Vodňanech, na kterém sokolové z Týna vykonali přehlídku cvičení prostných pro nadcházející IX. slet. Na tom pak 3. až 6. července cvičilo 15 mužů a 30 žen z Týna. Dne 28. října proběhla společně s hvězdicovým štafetovým závodem tělocvičná akademie a 8. prosince bylo na Dětská nadílce poděleno veškeré sokolské žactvo. Při prosincové akademii byly konečně uspokojeny touhy sokolských funkcionářů po větší návštěvnosti společných podniků, mimořádně se na ní dostavilo velké množství cvičenců - 101 žákyň a 120 žáků. Silvestra pak Sokol zorganizoval ve spolupráci s Ochotnickým spolkem zpěváckým a S. K. Olympií. Pro plovárenský odbor nebyla sezona 1932 ale příliš příznivá, neboť Vltava se v důsledku dešťů rozvodnila, a tak musela být dvakrát zachraňována fošna a plovoucí kabina. Sezónních lístků na plovárnu bylo také vydáno málo, pouhých 91, čímž se samozřejmě snížil zisk odboru. V roce 1933 byl stejně jako v roce předchozím zvolen nový starosta Karel Hájek, jeho náměstkem se stal Josef Nikolau, náčelníkem Václav Novák, náčelnicí Marie Pechočová a vzdělavatelem Josef Jílek. Rok 1933 byl velice rušný a mnoho podniků skončilo úspěchem, jmenovat lze například 25. června okrskový slet v Čičenicích, 2. června župní slet v Třeboni, kde z 31 cvičenců týnského Sokola cvičilo 24. Dále pak 9. července jednota uspořádala veřejné cvičení a 20. srpna plavecké a veslařské závody. Zároveň vyslala na župní plavecký kurz 29. května dva své členy. Co se týče schůzí, konala se jedna valná hromada řádná a jedna mimořádná, třináct schůzí výboru řádných a tři mimořádné. V roce 1934 sehrál loutkový odbor pouze jedenáct představení a to hlavně z toho důvodu, že se městem prohnala blíže neurčená dětská epidemie. Na začátku roku se sešla řádná valná hromada a během celého roku se funkcionáři tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou radili na třinácti výborových schůzích. V roce 1935 se konalo celkem 67 sokolských podniků. Pokladník Haselman nahlásil za tento rok celkový roční obrat 78 639, 15 Kč, z čehož zisk plaveckého odboru činil 2 500 Kč. Počet členů toho roku zapsaných v jednotě se vyšplhal na číslo 246.

V roce 1936 oslavila jednota 45 roků svého trvání, brzy ji ale zahalil smutek, neboť 9. března 1936 po několika letech starostování zemřel Dr. Antonín Lev, 21. května ho následoval B. Kučera a Jan Kučera 25. září. Za tentýž rok se sešlo jedenáct výborových schůzí, na které se předsednictvo po dohodě vypravovalo pravidelně

každé druhé pondělí v měsíci. Sokolové se zúčastnili okrskového cvičení ve Vodňanech a velmi početně byli zastoupeni i na župním sletu v Kaplici. Vrcholným bodem roku 1936 byly zájezdy na Slovensko pořádané ČOS. Dne 24. ledna 1937 zahájil starosta Hájek valnou hromadu, na kterou se kromě 89 členů dostavil i zástupce župy Husovy Ing. Chochol. Schůzí výboru se za ten rok pořádalo třináct, schůzí cvičitelského odboru deset a vzdělavatelského odboru tři. Ten zároveň za rok 1937 uspořádal tři přednášky a devět proslovů před šikem. Předsedou pořadatelského odboru byl jmenován bratr Brožík, loutkového Karásek, plovárenského Bilicz a herního Josef Pruner. Během roku zemřely dvě osoby blízké sokolům, 22. února to byla Renáta Tyršová a 14. září T. G. Masaryk. Vzhledem ke komplikující se situaci byla příležitostně při cvičebních hodinách prováděna branná výchova, a tak se branného svazu Vltavotýnští zúčastnili například 18. dubna v počtu 358 členů. V jednotě bylo na rok 1937 nahlášeno za příslušníky Sokola 156 mužů a 88 žen. Rokem 1938 členové sice vstoupili do tzv. sokolského roku, bohužel ale nešťastně, neboť hned 20. ledna zemřel týnský sokol Václav Neuvirth. Na lednové valné hromadě bylo rozhodnuto o udělení diplomu bratru Biliczovi za jeho dvacetiletou činnost pro Sokol, zároveň byl za starostu zvolen Hájek, za I. místopředsedu Nikolau, za II. Alois Holina, náčelníka Pruner, náčelnici Antonie Strnadová, vzdělavatele František Černý, zdravotníka Viktor Žežulka a zástupce do župy také starosta Hájek. Z důvodu příprav k všesokolskému sletu, byla jmenována i sletová komise, která se skládala z Hájka, Hájkové, Holiny, Srnce, Haselmana, Amblera, Prunera, Vlčka, Strnadové, Stadlmayerové, Dr. Černého a Střechovského. Zároveň byl roční čtyřadvacetikorunový příspěvek navýšen o dvě koruny, určené právě na slet. Z ročních podniků lze vyjmenovat: dne 3. dubna přespolní běh, 8. května okrskový slet ve Hranicích, 22. května besídka a 29. května župní závody o putovní vlajku v Českých Budějovicích. Stav členstva byl 239 osob. V roce 1939 se sešlo celkem deset schůzí výboru. Valná hromada se sešla 29. ledna a na ní byl pokladníkem zvolen Haselman, novinářkou Černá a archivářem Karásek, který byl zároveň i předsedou loutkového odboru. V Týně byl uspořádán 5. července okrskový slet, ještě se 27. června jednota předvedla na veřejném cvičení v Čičenicích a 2. července se dostavila do Českých Budějovic na župní závody. Dále byly přichystány tři vycházky, jeden výlet a jedno pochodové cvičení. Rok 1939 lze také okomentovat na základě

knihy herního odboru¹²⁴, která říká, že pro nedostatek vedoucích a místa byla činnost herního odboru omezena, jen v létě se sešlo několik přátelských zápasů v odbíjené se Sokolem Bechyně, Vodňany a zdejšími studenty a na podzim hrály mužské složky stolní tenis v tělocvičně. Dne 17. prosince se pak uskutečnil zápas s vládním vojskem ve stolním tenise, který se skórem 6:4 skončil vítězně pro Sokol. V roce 1940, 3. srpna, řídil schůzi výboru už starosta jiný - Hynek Cipra (Cypra).¹²⁵ Na začátku roku 1940 se započalo s úpravou hřiště, aby se na něm na jaře hrála odbíjená a v červnu házená proti ostatním spolkům.

V lednu 1941 se ještě sešla řádná valná hromada. Schůze výborová, která byla svolaná na 23. dubna už ale byla zakázána. Výměrou okresního úřadu v Týně nad Vltavou ze dne 13. dubna 1941 došlo k zastavení činnosti Sokola v Týně nad Vltavou, v tentýž den bylo provedeno i zajištění místností jednoty a majetek byl zabaven a odevzdán okresnímu úřadu.¹²⁶ Správní komise města vyzvala jednotu, aby předala plovárnu městu, protože majitel ostrova Ladislav Bergr prý odepřel jednotě další pronájem ostrova. Jednota se tedy dohodla s městem na předání 17. března. Náhrada ale jednotě vyplacena nebyla a také ostatní podmínky nebyly dodrženy, poněvadž jednotě byla vlastně činnost už zastavena. Za souhlasu německých úřadů byl tedy majetek jednoty předán k užívání městu. Jednatel Josef Ticháček napsal: „Knihy účetná, spisy i vkladní knížky, sdělil kom[isař] Stejskal,¹²⁷ že vše posláno do Prahy říšskému pověřenci, který byl v Tyršově domě“.¹²⁸ Byt starosty Hynka Cypry byl prohledán, jestli u sebe nepřechovává nějaké spisy a jednatel hlásil úřadům, že budova Sokolovny nenáleží jednotě, ale Družstvu pro postavení a udržování tělocvičny.

¹²⁴ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 14, kniha č. 14.

¹²⁵ Ve spisech vedený jako Cipra i Cypra.

¹²⁶ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 94, sign. II/b/B/II-1c, kart. 12.

¹²⁷ Jan Stejskal, komisař politické správy.

¹²⁸ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 94, sign. II/b/B/II-1c, kart. 12.

2.5.7. Povolení k otevření sokolské tělocvičny, uzavřené nacisty na celých šest let

„V době okupace místními zaprodanci byli zejména členové Sokola bedlivě na každém kroku střeženi.“¹²⁹ Vězněn na různých místech byl například mezi lety 1940 až 1945 Jeník Švehla, v roce 1944 až 1945 Alois Bilicz a od roku 1939 do 1941 byl držen Karel Hájek v koncentračním táboře v Buchenwaldu.¹³⁰ Sokolové, jako například Bilicz nebo Srnec, se často podíleli na činnosti partyzánské skupiny Šumava II v Týně nad Vltavou a mezi další statečné patřil třeba Bedřich Karásek, který za okupace přechovával v muzeu zbraně a cenné sokolské dokumenty.

Po dlouhé přestávce Sokol opět svoji činnost zahájil, stalo se tak 5. května 1945. O pár měsíců déle, tedy 30. srpna 1945, započal schůzí se svojí aktivitou i jeden z odborů - herní odbor. V pokladní zprávě za rok 1945 Václav Novák uvedl, že v pokladně zůstalo 15 256, 10 Kč. Dopisem ze dne 19. února 1946 oznámil Zemský národní výbor v Praze, že spolku Sokol se sídlem v Týně nad Vltavou povoluje opětnou činnost,¹³¹ a po šesti letech se tak konečně otevřely nacisty uzavřené tělocvičny. Po měsíci se 23. března 1946 konala valná hromada, na které byli tentokrát zvoleni: starostou Václav Brožík, I. místostarostou Jan Walter, II. místostarostou Alois Sova, náčelníkem Miroslav Busta, náčelnicí Růžena Prudilová a vzdělavatelem Bedřich Karásek. Dne 5. dubna se pak sešel výbor. Na župních závodech žactva v Českých Budějovicích získal 3. oddíl týnských žáků první cenu v soutěži 16 družstev a byl odměněn putovní vlajkou župy, v župních závodech mužů v nářaďovém tělocviku druhé družstvo týnských získalo také první cenu a v závodě jednotlivců pak Miroslav Bilicz získal první místo a Fiala Vladimír druhé. Co se týče domácích akcí, uspořádal Sokol v Týně 29. června své plavecké závody, v květnu a listopadu uskutečnil akademie a 30. června veřejné okrskové cvičení. Ze zájezdů pak lze jmenovat ten 5. července do Vodňan, 14. července do Libějovic a 15. srpna do Bechyně, na vycházky se sokolové vypravili 22. dubna k Bočkům a 8. září do

¹²⁹ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 94, sign. II/b/B/II-1c, kart. 12.

¹³⁰ TAMTÉŽ.

¹³¹ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 151, sign. II/b/E/I-2a, kart. 22: „Zemský národní výbor v Praze bere podle § 2 dekretu presidenta republiky z 25. září 1945 č. 81 Sb. Z. a n. na vědomí Vaše oznámení ze dne 24. listopadu 1945, že spolek „Tělocvičná jednota Sokol“ se sídlem v Týně n. Vlt. obnovil svoji činnost.“

Semence. V roce 1947 se konalo 12 proslovů, 18 přednášek, šest akademií a besídek, 22 loutkových představení a dvě tzv. školy.

2.5.8. Postupná likvidace Sokola

Na valné hromadě konané 11. ledna 1948 byli zvoleni: starosta Alois Bilicz, I. místostarosta Václav Brožík, II. místostarosta Leopold Pešta, náčelník Karel Beran, náčelnice Antonie Strnadová, vzdělavatel Ladislav Kačena a jednatel Václav Mezera. Pro své sokoly jednota uspořádala 33 proslovů, pět besídek a akademií a 38 loutkových představení. Po únoru 1948 došlo ale k radikální změně charakteru celé sokolské organizace a všech jednot, neboť 27. téhož měsíce rozhodlo předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty (ÚAV NF), že jedinou tělovýchovnou organizací bude nadále Sokol a že do této organizace přejdou majetkem a členskou základnou všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby.¹³² ČOS se tak stala jednotnou tělovýchovnou organizací a postupně byly zřízeny tzv. závodní sokolské jednoty.¹³³ Do 6. prosince 1948 musely tedy sokolské organizace, podle rozkazu ČOS, vytvořit soupis jmění, rozpis hospodaření, seznam tělovýchovného zařízení, nářadí a náčiní. ČOS pak vydala po dohodě ÚAV NF pokyny pro hospodářské začlenění bývalých tělovýchovných sportovních a turistických organizací, jejich vyšších organizačních složek a ústředí do Sokola. To měly provést smíšené hospodářské komise, které měla ustavit sokolská komise příslušných Akčních výborů Národní fronty (AV NF)¹³⁴. V listopadu 1948 pak byly některým členům Sokola v Týně nad Vltavou rozeslány dopisy se zněním: „Oznamujeme ti, že jsi byl nařízením MAV NF ze dne 20. 10. a 1. 11. 1948 vyloučen z členství tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou.“¹³⁵ Vyloučení členové pak měli právo do osmi dnů po obdržení dopisu se odvolat k sokolské komisi při OAV NF.¹³⁶ Dne 15. listopadu se pak sešel ve výborovně Sokolovny správní výbor, kde se tito

¹³² J. KOSSL – J. ŠTUMBAUER – M. WAIC, *Vybrané kapitoly*, s. 142.

¹³³ *Encyklopedie*, s. 514 – 515.

¹³⁴ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 39, sign. II/b/A/I-5, kart. 1: AV NF byly zvláštní mocensko – politické orgány, které vznikly v únoru 1948 na výzvu Klementa Gottwalda. Nad AV NF bděl ještě Místní akční výbor Národní fronty (MAV NF) a Okresní akční výbor Národní fronty (OAV NF). Ústředním řídicím orgánem AV NF byl Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) a celý tento systém sloužil komunistům jako prostředek k nátlaku a k převzetí moci v Československu. Úkolem AV bylo provést v místě, kde vznikly, tzv. očistu. Když se jim podařilo provést prověrky a vyloučit nepohodlné lidi, jejich činnost zde skončila.

¹³⁵ TAMTÉŽ.

¹³⁶ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 35, sign. II/b/A/I-1, kart. 1: Stanovy tělocvičné jednoty v Týně nad Vltavou - před sjednocením tělovýchovy platila o vyloučení člena jiná pravidla: „§10 usnesení výboru o vyhoštění budiž doručeno vyhoštěnému listem doporučeným nebo na potvrzenku dodaným s poznámkou, že se může do 14 dnů ode dne doručení odvolati s účinkem odkladným k župě, která rozhodne s konečnou platností.“

členové měli vyjádřit k údajným obviněním z provinění se proti státu, ze kterých byli vládnoucími komunisty nařčeni.¹³⁷

Rok 1949 tedy začal neslavným sloučením tělovýchovy. Pro drobné rozptýlení napjaté situace se v Týně uskutečnilo 21 proslovů, jedna vycházka a 41 loutkových představení. Rok 1950 proběhl také ve znamení začleňovacích akcí do jedné organizace. Dne 18. května zasedala konečná začleňovací komise, protože na 25. květen byl ohlášen příjezd začleňovací komise z Českých Budějovic, pro kterou musely být hotovy všechny účetní doklady sportovních organizací do Sokola začleněných. První schůze kádrové komise Sokola Jitex a Sokola v Týně nad Vltavou se sešla 24. ledna 1951, na ní byli za Sokol v Týně přítomni Kačena Ladislav, J. Luňáček a Srnec Václav. Nový výbor Sokola Jitex po sloučení byl navržen takto: starostou měl být J. Sýkora nebo Josef Šáda a na místostarostku byla nominována Vlasta Kosinová.

Koncem roku 1952 byl systém tzv. závodních sokolských jednot zrušen, sokolská organizace byla rozpuštěna a majetek byl členy rozdělen do jednotlivých sportovních organizací.¹³⁸

¹³⁷ Ve fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou je zachován pouze záznam ze schůze správního výboru, kde jsou jednotlivá vyjádření členů k tomuto nařčení. O dalším postupu v této věci již není zmínka.

¹³⁸ *Encyklopedie*, s. 514 - 515.

2.6. Dějiny fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týna nad Vltavou

Roku 1959 byly nezpracované písemnosti Sokola v Týně nad Vltavou předány tehdejšímu Okresnímu archivu v Týně nad Vltavou, který je uložil v místním zámku. Dne 1. července 1960 se Okresní archiv v Týně spojil s Okresním archivem v Českých Budějovicích, a tak fond přešel pod jeho správu. V roce 1962 u něj proběhla částečná skartace. Po vystěhování z vltavotýnského zámku byl fond Sokola přestěhován do budovy bývalé školy v Litoradlicích, kde zůstal až do roku 1997. V tu dobu získal již Státní okresní archiv nové prostory a fond o velikosti 2, 35 bm tak mohl být převezen do Českých Budějovic. V roce 1999 byl obohacen o 33 knih, tedy o 0, 55 bm, které archivu byly předány z Městského muzea v Týně nad Vltavou. Dalšího přírůstku se dočkal roku 2006, kdy bylo opět z Městského muzea v Týně nad Vltavou převzato 0, 14 bm materiálu. K uspořádání se přistoupilo v roce 2007, kdy zároveň došlo k další vnitřní skartaci. Ve stejném roce byl fond i zinventarizován¹³⁹.

Před uspořádáním materiálu jsem si nevytvořila žádné umělé schéma, inventář tedy vznikl v průběhu mého pořádání na základě logiky a různých souvislostí mezi jednotlivými oddíly. Zároveň jsem se snažila dodržet původní rozdělení na určité celky, přičemž úřední knihy jsem rozdělila na knihy správní a evidenční za nimiž následovaly registraturní pomůcky. Spisový materiál jsem rozčlenila na 5 hlavních oddílů podle následujícího schématu:

A) Vnitřní život jednoty

- I. Organizace
- II. Členstvo
- III. Schůze valné hromady, výborové, členské
- IV. Odbory
- V. Správní a hospodářské záležitosti

B) Činnost jednoty

- I. Vnitřní
- II. Vnější – veřejná

¹³⁹ Viz Inventář k fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, umístěný na samém konci práce.

C) Sportoviště

- I. Tělocvična
- II. Letní cvičiště
- III. Vnitřní zařízení tělocvičné, náčiní, provoz sportoviště

D) Styky s ostatními sokolskými organizacemi

- I. Československá obec sokolská
- II. Vlastní župa
- III. Ostatní jednoty v župě
- IV. Jiné župy a jednoty
- V. Jednotlivci a ostatní

E) Styky s ostatními spolky

- I. Místní spolky
- II. Širší styky

Inventář pak uzavírají knihy účetní a ostatní materiál.

Fond Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou tvoří písemnosti, vzniklé jeho vlastní činností a styky s nadřizenými organizacemi, tedy s ČOS a župami. Zároveň ho dotváří i korespondence s okrsky, jinými spolky, společnostmi a jednotlivci. Časový rozsah je dán oficiální existencí jednoty, tedy rokem 1891 až 1848, i když obsahuje některé materiály, které tuto hranici překračují. Obsahuje poměrně kompletní řady knih a spisů. Pouze u knih správních nebo účetních některé roky chybí a knihy jednotlivých odborů se většinou vyskytují jen v množství jednoho kusu a žádné série tak nevytváří. Skupina podacích protokolů také není úplná. Spisy jsou velice různorodé. Po inventarizaci fond obsahuje 25 úředních knih, 9 registraturních pomůcek, 24 kartonů spisů a 13 knih účetních. Dohromady ho tvoří 179 inventárních jednotek.

3. ZÁVĚR

Zpracovat téma Sokola v Týně nad Vltavou znamenalo nejprve uspořádat fond ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích a následně k němu vytvořit archivní pomůcku v podobě inventáře, díky čemuž jsem se s daným tématem mohla podrobněji seznámit. Na základě zpracování písemností výše zmíněného fondu jsem pak vytvořila i stručné dějiny jeho původce, které jsem doplnila informacemi z časopisů Sokol, Věstníků sokolské župy Husovy a Věstníků sokolské župy Žižkovy. Fond týnského Sokola neobsahoval žádnou kroniku jednoty, která by mi snáze pomohla nastínit její vývoj. Záznamy o činnosti Sokola v Týně v době válečné ve fondu chybí a stejně tak se poněkud ztrácí i pramenná základna, potřebná k vypracování dějin jednoty, v posledních letech jejího fungování. Při vypracování archivní pomůcky jsem ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích ještě nahlédla do již vypracovaných inventářů, a to Sokola v Dolním Bukovsku a obou Sokolů v Českých Budějovicích. Pro zachycení organizace, činnosti i samotného vývoje žup, do kterých Sokol v Týně během svého působení náležel, jsem využila inventářů a fondů župy Žižkovy i Husovy, uložených v třeboňském archivu a doplnila je informacemi ze samotného fondu Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou. Při zpracování dějin města Týna nad Vltavou a Sokola obecně jsem vycházela z literatury.

Během práce s fondem Sokol - tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou se nabídla řada možností, jak by bylo možno tuto práci ještě dále rozvíjet. Jednou z možností by bylo studium samotné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou. Třeba na základě seznamu členů týnského Sokola by bylo možno sestavit sociální skladbu jeho příslušníků nebo dále pátrat po osudech jednotlivých významnějších sokolů. Bylo by zajímavé například sledovat i účast členů Sokola v městských či jiných orgánech. Dále se zde otevírá i možnost výzkumu propojenosti českých sokolských jednot s cizinou, a to jak s jednotlivci, tak s jinými jednotami utvořenými v jiných státech a nebo se věnovat kontaktům s některými významnějšími osobnostmi jak politického, tak společenského života. Podle ohlašovacích lístků o přestupech by se také mohlo zdokumentovat pohyb sokolů mezi jednotlivými jednotami. Rozvinout lze též studium styků mezi Sokolem a ministerstvy, místodržitelstvími, okresními hejtmanstvími nebo městskými a obecními úřady, ale i vzájemné sokolské vztahy mezi jednotlivými jednotami,

jednotou a nadřízenými župami nebo se samotným ústředím Sokola. A v neposlední řadě by bylo možno věnovat se i spojitostem s různými národními, podpůrnými, vzdělávacími a osvětovými spolky, se spolky sociálního rázu, s různými kulturními korporacemi nebo sportovními organizacemi. Ze studia archivního materiálu je také možno pochytit vlastenecké cítění a jeho občasně utlačování těmi, kteří se právě chopili moci ve státě.

Ve své práci jsem uvedla přehled celkové činnosti týnského Sokola, bylo by však také možno dále se více věnovat jednotlivým oddílům. Nabízí se možnost zabývat se kupříkladu vedením jednoty, tedy tím jaké pozice funkcionáři zaujímali, co ten který post obnášel, kdy se poprvé na tato místa volilo, jak se volilo a jestli některé funkce také v průběhu času zanikly nebo jejich počet stále narůstal. Za zmínku by stály i jednotlivé odbory a s tím spojená charakteristika jednotlivých odborů, jejich působení, a to, kdo stál v jejich čele. Čas, kdy se poprvé objevily na scéně, lze ale zjistit jen u několika z nich a o ukončení jejich činnosti zmínky nejsou, zřejmě tedy fungovaly až do samotného zániku Sokola.

Seznam zkratk

AV NF - Akční výbor Národní fronty

ČOS - Česká obec sokolská

MAV NF - Místní akční výbor Národní fronty

OAV NF – Okresní akční výbor Národní fronty

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SSS - Svaz Slovanské sokolstvo

ÚAV NF - Ústřední akční výbor Národní fronty

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

SOA Třeboň, Sokolská župa Husova.

SOA Třeboň, Sokolská župa Žižkova.

SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou.

SOkA České Budějovice, Družstvo pro postavení a udržování Sokolovny Týn nad Vltavou.

SOkA České Budějovice, Sokol Dolní Bukovsko – inventář.

SOkA České Budějovice, T. J. Sokol I, T. J. Sokol II – inventář.

Literatura:

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006.

Domorázek, Karel, Dr. Miroslav Tyrš, Praha s.d.

Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2006.

Fikar, Alois, O sokole a sokolství, Praha 1947.

Fikar Alois, Stručné dějiny Sokolstva 1912 – 1941, Praha 1948.

Chalupný, Emanuel, Sokolstvo a nová doba, Praha 1922.

Jandásek, Ladislav, Přehledné dějiny sokolstva, Praha 1936.

Jandásek, Ladislav – Pelikán, Jan, Stručné dějiny Sokolstva 1862 – 1912, Praha 1946.

Kossl, Jiří – Štumbauer, Jan – Waic, Marek, Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury, Praha 2002.

Kozáková Zlata, Praha, pohyb, Sokol, Praha 1998.

Krausová, Martina, Malý zábavný průvodce Týnem nad Vltavou a okolím, Týn nad Vltavou 1999.

Krausová, Martina, Týn nad Vltavou, České Budějovice 2000.

Krejčí, Antonín, Edvard Beneš a Sokol, Praha 2002.

Ottův slovník naučný XXIII, Praha 1905.

Pletzer, Karel, Týn nad Vltavou. Stručný přehled historie města, Týn nad Vltavou s. d.

Sakař, Josef, Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí I, Týn nad Vltavou 1935.
Sakař, Josef, Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí II, Týn nad Vltavou 1934
Sakař, Josef, Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí III, Týn nad Vltavou 1936.
Sakař, Josef, Dějiny města Týna nad Vltavou a okolí IV, Týn nad Vltavou 1937.
Sedláček, August, Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII, Praha 1996.
Sudová, Martina, Hrady na Vltavotýnsku: Týn, Újezdec, Karlshaus, Plzeň 2003.
Sudová, Martina – Procházka, Lubomír, Vltavotýnsko, Praha – Litomyšl 2007.

Periodika:

Českobudějovické listy, roč. 14, č. 210, 7. září 2005, s. 12.
Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy Dnes, roč. 13, č. 40, 16. února 2002, s. D/6.
Mladá fronta Dnes, příloha Jižní Čechy Dnes, roč. 10, č. 43, 20. února 1999, s. 4.
Sokol, 1891, č. 1.
Sokol, 1891, č. 17.
Věstník sokolské župy Husovy X., 1925, č. 10.
Věstník sokolské župy Žižkovy, s. d. (1897).

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Tabulka starostů Sokola v Týně nad Vltavou
- Příloha č. 2: Tabulka ostatních funkcionářů Sokola v Týně nad Vltavou
- Příloha č. 3: Razítko tělovýchovné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou
- Příloha č. 4: Legitimační lístek tělovýchovné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou
- Příloha č. 5: Pečeť Arnošta Plaňanského
- Příloha č. 6: Úmrtní list Josefa Sakaře
- Příloha č. 7: Úmrtní list Jindřicha Pavlíčka
- Příloha č. 8: Branný sraz Sokola v Týně nad Vltavou 18. dubna 1937
- Příloha č. 9: Plakát ke slavnostnímu otevření Sokolovny
- Příloha č. 10: Fotografie Sokolovny z roku 1925
- Příloha č. 11: Fotografie Sokolovny z roku 2007
- Příloha č. 12: Plány pro postavení Sokolovny
- Příloha č. 13: Plán letního cvičiště
- Příloha č. 14: Plakát týnské jednoty, plakát IX. všesokolského sletu
- Příloha č. 15: Upomínka na první vystoupení týnského Sokola
- Příloha č. 16: Slavnostní odhalení náhrobku a desky Matěji Kopeckému
- Příloha č. 17: Sokolské symboly

Příloha č. 1: Tabulka starostů Sokola v Týně nad Vltavou

časové rozmezí	jméno starosty
1891 – 1894	MUDr. Viktor Mann
1894 – 1895	Jindřich Pavlíček
1895 – 1899	Vojtěch Kniha
1899 – 1903	Jindřich Pavlíček
1903 – 1915	Dr. Antonín Lev
1915 – 1917	Josef Nikolau
1917 – 1932	Dr. Antonín Lev
1932 – 1939	Karel Hájek
1940 – 1945	Hynek Cypra (Cipra)
1946 – 1947	Václav Brožík
1948	Alois Bilicz
1950	Václav Brožík

Příloha č. 2: Tabulka ostatních funkcionářů Sokola v Týně nad Vltavou

rok	jmenování funkcionáři	počet členů
1891	náčelník F. B. Řepiš, jednatel Jan Kučera	28 členů
1895	místostarosta Jindřich Pavlíček – v průběhu roku rezignoval a na jeho místo byl dosazen František Kučera, náčelník Karel Hovora, jednatel Václav Hlaváč	85 členů
1900	místostarosta František Kučera, náčelník Antonín Lev, jednatel Václav Hlaváč	v roce 1901 – 108 členů
1905	místostarosta Bohuš Plaňanský, náčelník Jan Bulka, jednatel Josef Nikolau	93 členů
1910	místostarosta Vojtěch Tourek, náčelník Jan Srnec, jednatel Josef Strnad	160 členů
1915	místostarosta František Žák, náčelník Alois Bilicz – v průběhu roku vystřídán Kadlecem, jednatel Karel Strnad	146 členů
1920	místostarosta Josef Nikolau, náčelník Alois Bilicz, náčelnice Anna Třísková jednatel Václav Jiroušek – v průběhu roku vystřídán Janem Strnadem	v roce 1921 – 209 členů
1925	I. místostarosta Karel Hájek, II. místostarosta Josef Nikolau, náčelník Alois Bilicz, vzdělavatel Bedřich Karásek	230 členů
1930	v roce 1931 - I. místostarostou Alois Bilicz, II. místostarosta Ladislav Kuna	204 členů
1935	náčelník Alois Bilicz, náčelnice Emma Stadlmayerová, jednatel František Kubík	246 členů
1940	jednatel Ticha	230 členů
1945	v roce 1946 - I. místostarosta Jan Walter, II. místostarosta Alois Sova, náčelník Miroslav Busta, náčelnice Růžena Prudilová, vzdělavatel Bedřich Karásek	457 členů
1948	I. místostarosta Václav Brožík, II. místostarosta Leopold Pešta, náčelník Karel Beran, náčelnice Antonie Strnadová, jednatel Václav Mezera, vzdělavatel Ladislav Kačena	?

Příloha č. 3: Razítko tělovýchovné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 177, sign. IV-2, kart. 24.

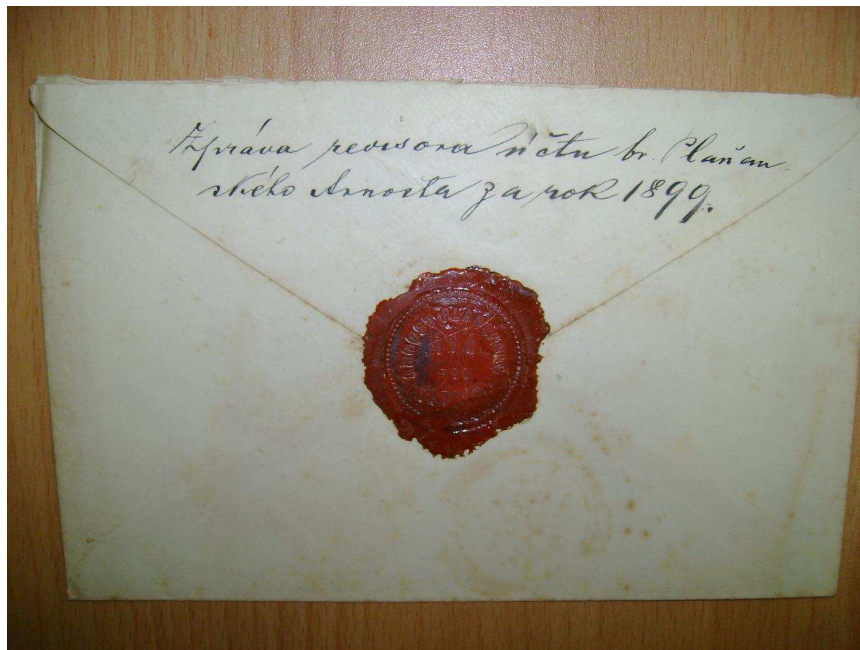
Příloha č. 4: Legitimační lístek tělovýchovné jednoty

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 40, sign. II/b/A/II-1, kart. 1.

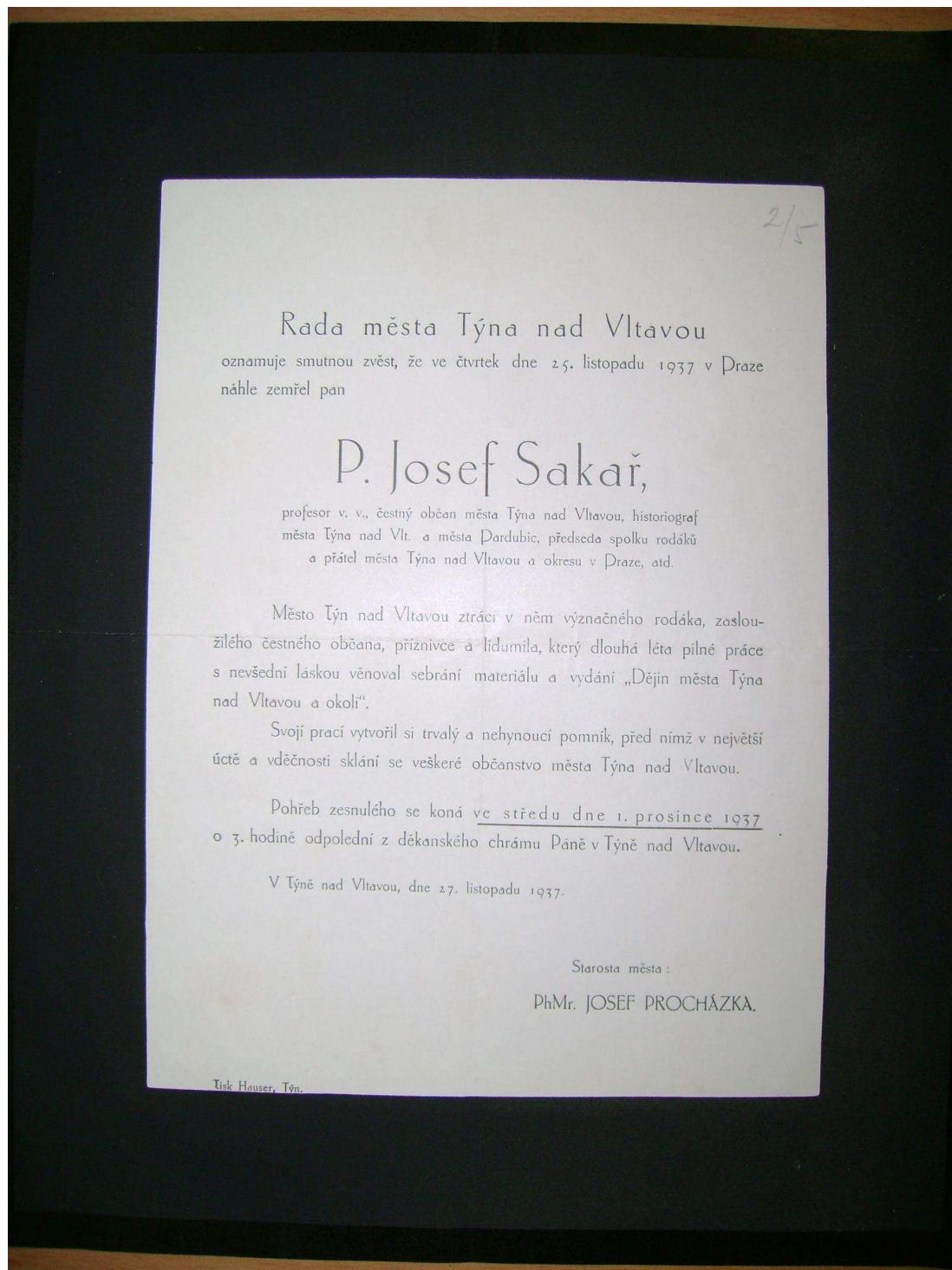
Příloha č. 5: Pečeť Arnošta Plaňanského

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 57, sign. II/b/A/III-8, kart. 6.

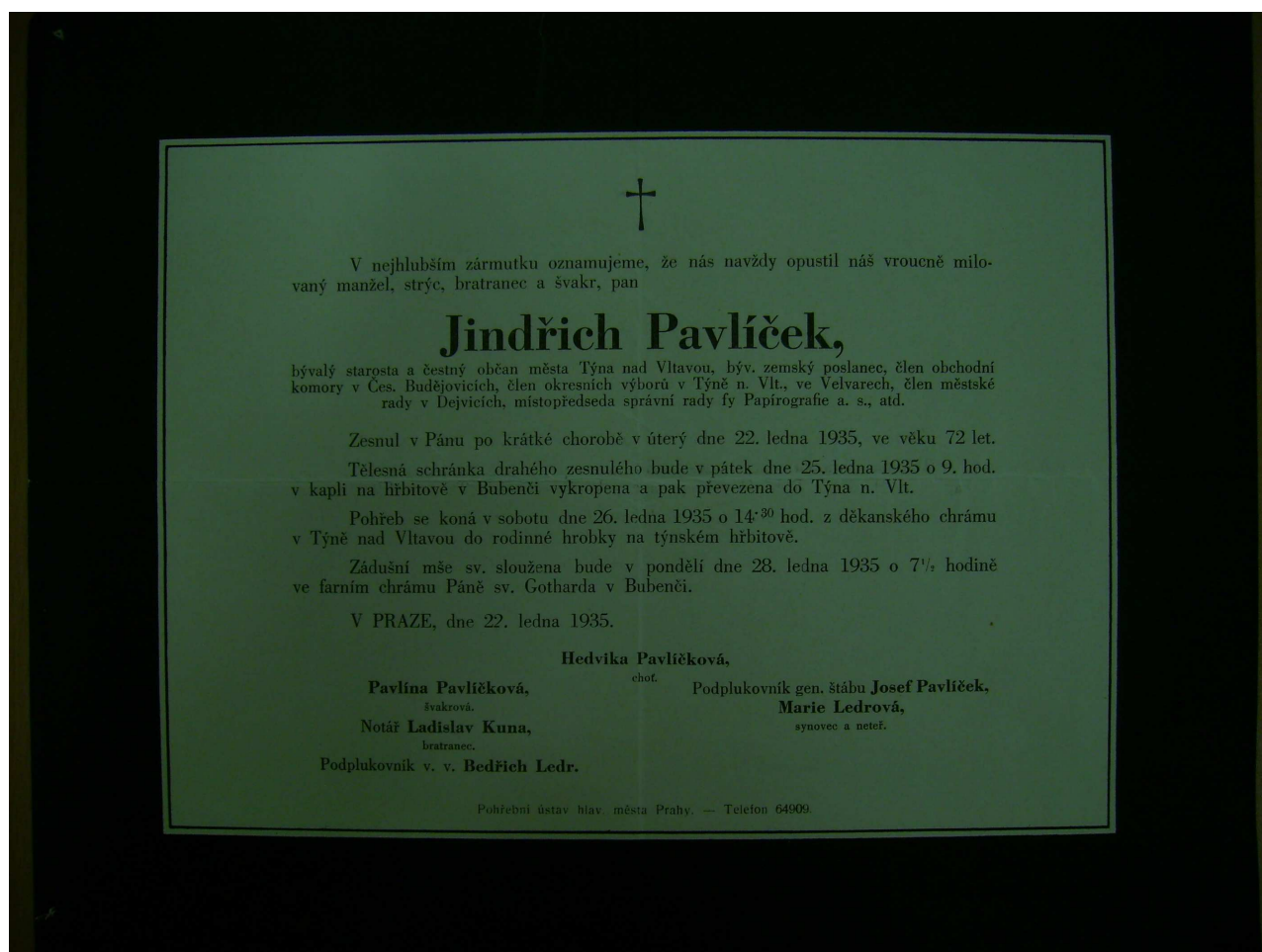
Příloha č. 6: Úmrtní list Josefa Sakaře

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 45, sign. II/b/A/II-6, kart. 4.

Příloha č. 7: Úmrtní list Jindřicha Pavlíčka

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou,
inv. č. 45, sign. II/b/A/II-6, kart. 4.

Příloha č. 8: Branný sraz Sokola v Týně nad Vltavou 18. dubna 1937

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 176, sign. IV-1, kart. 24.

Příloha č. 9: Plakát ke slavnostnímu otevření Sokolovny

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou,
inv. č. 103, sign. II/b/B/III-3c, kart. 15.

**Družstvo pro po-
stavení a udržování
Sokolovny
v Týně nad Vlt.**

**pod protektorátem
okresní správní komise
a městské rady
v Týně nad Vltavou**

ve dnech **28. a 29. listopadu 1925**

Slavnostní otevření SOKOLOVNY

Dne 28. listopadu o půl 8. hodině večerní:

TĚLOCVIČNÁ AKADEMIE

tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou, ve společenském sále.

Dne 29. listopadu: 1. O půl 10. hod. dopolední sraz korporací a účastníků před školou na Vinařického nám.
2. O 10. hod. průvod k Sokolovně, kdež a) odevzdání Sokolovny veřejnosti předsedou Družstva br. Ladislavem Kunou, notářem, b) slavnostní proslovy, c) prohlídka budovy a návštěva sokolské výstavy. 3. O půl 1. hodině společný oběd v Sokolovně. 4. O půl 8. hodině večer:

Slavnostní představení Ochočnického spouku „Vltavan“ v Týně nad Vltavou: Pan Johannes.

Pohádky o 4 jednáních od Aloise Jeráka. Křehé Jos. Noháček. Upravil Josef Svoboda.

Při slavnosti účinkuje hudba pana ředitele Bohumila Lokvence.

Vstupné: a) na akademii: I. místo 5 Kč, II. místo 4 Kč, III. místo 3 Kč, k stání 2 Kč. b) na divadlo: I. místo 6 Kč, II. místo 5 Kč, III. místo 4 Kč, k stání 3 Kč. Dělnický a vojenský 2 Kč. Předprodej vstupenek v knihkupectví u br. J. Kučery.

Přihlášky ku společnému obědu v drogerii bratra Aloise Billice.

Předprodej slavnostních odznaků po 3 Kč u místních obchodníků, které opravňují k dopolední prohlídce budovy a návštěvě sokolské výstavy. // P. T. majitelé domů se žádají, aby ve dnech slavnosti ozdobili své domy prapory.

Vznikla knihovnou Jm. Husara v Týně nad Vltavou.

Příloha č. 10: Fotografie Sokolovny z roku 1925

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 108, sign II/b/C/I-4, kart. 15.

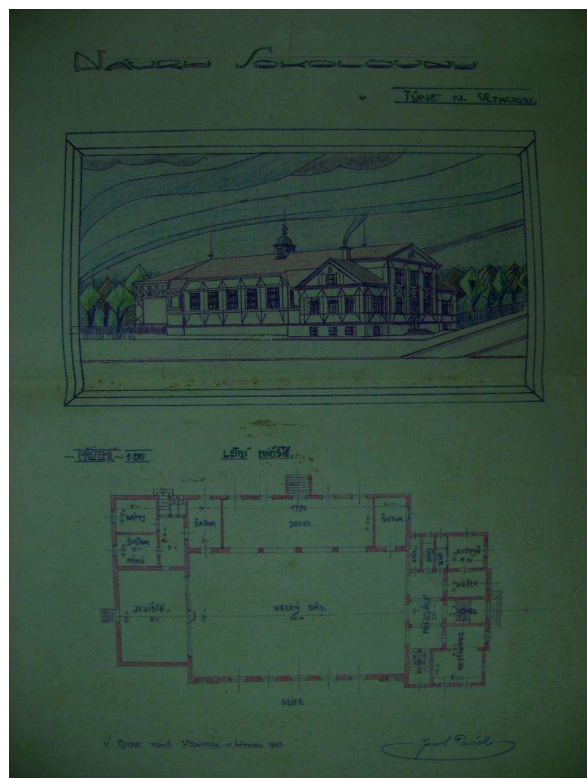
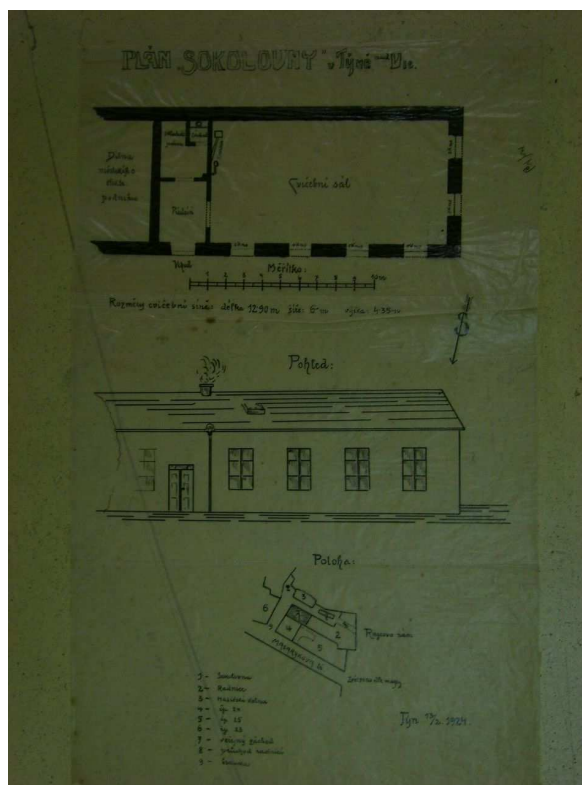

Příloha č. 11: Fotografie Sokolovny z roku 2007

Příloha č. 12: Plány pro postavení Sokolovny

Pramen: SOKA České Budějovice, Družstvo pro postavení a udržování Sokolovny.

Příloha č. 14: Plakát týnské jednoty, plakát IX. všesokolského sletu

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 103, sign. II/b/B/III-3c, kart. 15.

SOKA České Budějovice, Sběrka soudobé dokumentace.

Příloha č. 15: Upomínka na první vystoupení týnského Sokola

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 92, sign. II/b/B/II-1a, kart. 12.

Příloha č. 16: Slavnostní odhalení pamětní desky a náhrobku Matěji Kopeckému

Pramen: SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 99, sign. II/b/B/II-2b, kart. 13, 14.

Příloha č. 17: Sokolské symboly

Pramen: SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou,
inv. č. 177, sign. IV-2, kart. 24.

ČR-SOA V TŘEBONI
STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV ČESKÉ BUDĚJOVICE

B 2254

SOKOL – TĚLOVÝCHOVNÁ JEDNOTA TÝN NAD VLTAVOU
(1886) 1891 – 1948 (1953)

inventář

Renáta Švejcarová, České Budějovice 2007

ÚVOD

I. Vývoj původce fondu

Vznik a počátky týnské jednoty

Počátky Sokola v Týně nad Vltavou spadají již do roku 1886, kdy se objevily první snahy o jeho vznik. Hlavní nátlak na jeho zřízení vyvíjela při svých návštěvách písecká jednota, a tak v roce 1886 bylo ustaveno komitě z předních osobností Týna, jako byli purkmistr František Samec či knihkupec Jan Kučera. Komitě sice obstaralo potvrzení stanov, tím ale veškerá jeho činnost skončila, dokud MUDr. Viktor Mann nesvolal na 25. října 1891 schůzi k vytvoření jednoty a neučinil svolání k přistupování za členy. Přihlásilo se 28 činných a přispívajících členů. Jako zápisné bylo nutno donést 1 zlatý, každý měsíc pak členové činní platili 10 a přispívající 20 krejcarů. Na 8. listopad 1891 byla svolána valná hromada - jak uvádí archivář Josef Jílek,¹⁴⁰ v asi pětistránkovém výtahu z kroniky, která zachycuje počátky jednoty Sokol v Týně nad Vltavou je ale datum 8. listopadu přepsáno na 3. listopadu.¹⁴¹ To je ale jediný případ. Na této valné hromadě byl za účasti okresního komisaře J. Felixe a 18 bratrů starostou jednoty zvolen V. Mann a náčelníkem F. B. Řepiš. Do výboru byli jmenováni Jindřich Pavlíček, Jan Macal, Antonín Mašek, Vojtěch Kniha, Jan Kučera, Karel Plaňanský a Václav Nováček. Funkci jednatele od tohoto dne zastával Jan Kučera a pokladníka Jan Macal. Jako náhradníci byli určeni František Steyer, Karel Hovora, František Vaněk a Václav Hlaváč¹⁴². Časopis Sokol z roku 1891 zaznamenal založení jednoty jen jednou jedinou větou: „Nová jednota sokolská zaražena v Týně nad Vltavou. Na zdar!“¹⁴³ Aby měli Sokolové alespoň kde cvičit, byl jim zdarma propůjčen sál U Chrástanských, náradí si však museli vypůjčit od tábořské jednoty, ze které členy dojížděl cvičit bratr Voseček. V roce svého vzniku stihli ještě Týnští sokolové zřídit odbor pro kluziště a odbor pro střelnici.

Na první valné hromadě 31. ledna 1892¹⁴⁴ se týnská jednota rozhodla vstoupit do sokolské župy Žižkovy, v tu dobu jednotu tvořilo 56 členů, z nichž jen 29 bylo činných. V následujícím měsíci, 16. února se na schůzi výboru představitelé rozhodli poříditi si vlastní prapor. O látku a výkres se postaral Vojtěch Kniha, o jeho ušití pak členka

¹⁴⁰ Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart.6.

¹⁴¹ Státní okresní archiv (dále SOkA) České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 37, sign. II/b/A/I-3, kart. 1.

¹⁴² TAMTÉŽ, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

¹⁴³ Sokol, 1891, č. 17, s. 251.

¹⁴⁴ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 30, sign. II/b/A/I-1, kart. 1: Stanovy tělocvičné jednoty Sokol Týn nad Vltavou: §14 Řádnou valnou hromadu svolává výbor v lednu nebo únoru každého roku. Mimořádnou valnou hromadu svolati může výbor, kdykoli za nutné uzná;...“

Bicanová s Marií Nikolauovou. Svůj první ples týnští sokolové uspořádali 6. února 1982, účastnily se ho jednoty z Vodňan, Soběslavi a Tábora; a jejich první veřejné cvičení proběhlo 17. července v zahradě na Lázni. Tím však aktivity v roce 1892 nekončily, týnští si stihli pořídit ještě kroje, zařídit střelnici, zajistit letní cvičiště a do cvičební místnosti si pořídit bradla, visutou hrazdu a kruhy. V roce 1893 byla slavnostně otevřena střelnice, což zapříčinilo zadlužení se jednoty u Hospodářské záložny, a to 250 zlatými. Ve stejném roce se ještě týnský Sokol zúčastnil sletu v Českých Budějovicích.¹⁴⁵ Následujícího roku byl starosta Viktor Mann donucen změnou povolání jednotu opustit,¹⁴⁶ a tak se na jeho místo dostal nástupce, J. Pavlíček. Jednatel byl jmenován V. Havlíček, V. Nováček domovním správcem a J. Macal pokladníkem. Dne 14. března 1894 sehráli tamější sokolové své první divadlo „Krásná Helena“, druhou akcí se pak stala Národní slavnost, na které bylo kromě jednoty z Bechyně a Soběslavi přítomno i dvanáct představitelů z Tábora v čele se župním starostou Dr. Hynkem Langem. Po slavnosti se pak konala zábava, na které se rozprodávaly „cihličky“ na stavbu tělocvičny. Jednota se však nesoustředila jen na vlastní aktivity, ale podílela se i na životě ostatních spolků, například se účastnila řady cvičení okolních jednot. Konkrétně pak 15. června byla třeba podpořit jednotu v Sušici při rozvinutí jejich praporu. Sokol v Týně nad Vltavou si v roce 1894 ještě pořídil nová bradla a protože ve škole, kde doposud cvičil, už nebylo místo, pronajal si místnost v hostinci U Hájků. A aby nikterak nezaostával, pořídil si také vlastní knihovnu, ve které ze začátku bylo jen deset spisů odborných, 30 poučných a zábavných, čtyři hudební, celkem 44 spisů. V roce 1895 byl starostou Sokola zvolen Vojtěch Kniha, náčelníkem K. Hovora, jednatel V. Hlaváč, pokladníkem V. Vurm a B. Bican domácím správcem. V průběhu roku byl pak na místo rezignovaného místostarosty J. Pavlíčka ještě dosazen F. Kučera. Dále se v roce 1895 uskutečnila dvě veřejná cvičení spojená s hudebně – pěveckým večírkem, který se přesunul do sálu U Chrástanských. Počet cvičenců účastnících se 95 cvičebních hodin se toho roku vyšplhal na 782¹⁴⁷ a množství náradí ke cvičení se navýšilo o pětadvacetikilovou činku a dva kužele. V lednu až březnu se cvičilo ještě U Hájků, pak ale Sokol dostal výpověď, a tak v létě cvičil v letní tělocvičně na Lázni a od října do prosince v sále U Chrástanských za finanční částku jednoho zlatého

¹⁴⁵ Při něm se Václav Hlaváč, jako jediný týnský sokol, začlenil při prostném cvičení do jednoty tábořské.

¹⁴⁶ Na mimořádné valné hromadě byl za zásluhy o jednotu zvolen prvním čestným členem.

¹⁴⁷ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

měsíčně. Největší událostí roku 1895 se ale stala ve dnech 29. května až 1. června účast jednoty v Týně na III. všesokolském sletu v Praze.¹⁴⁸

Od svého vzniku byl následující rok 1896 pro týnské sokoly tím nešťastnějším, konečně se totiž dočkali tělocvičny, po které tak dlouho toužili. Bohuš Plaňanský podal návrh a obecní zastupitelstvo ho odsouhlasilo, a tak začaly práce, při kterých se z bývalé bednární a vinopalny postupně stávala úhledná tělocvična. Stavba, kterou vedl stavitel Vojtěch Kniha, vyšla celkem na 1 100 zlatých, z čehož 600 zlatých věnovalo ze svého rozpočtu obecní zastupitelstvo a o nářadí se postarala místní škola, která za odměnu mohla v místnosti cvičit. Ráno 6. září započal slavnostní den průvodem přes město směrem k radnici, kde při této příležitosti pronesl řeč jak starosta města Karel Veselý, tak župní starosta Dr. Hynek Lang. V odpoledních hodinách se oslava přesunula k veřejnému cvičení na Lázeň, tím ale tento slavný den nekončil, a tak se ještě pokračovalo večírkem U Hájků. Aby touto velkou pompou nezůstaly ostatní akce v roce zastíněny, poznamenávám zde i lednový ples, květnová pochodová cvičení do Koloměřic a Újezdu, výlet do Bechyně a Albrechtic nebo 15. srpna cesta 15 členů na otevření nové tělocvičny do Písku. Dva měsíce nato, 28. září, se uskutečnil rozlučkový večírek s rekruty¹⁴⁹, hned 1. října se zavedlo pravidelné cvičení učňů, 15. listopadu se konal na počest Jindřicha Fügnera večírek, při kterém bratr Vurm přednesl proslov na téma O životě a působení Jindřicha Fügnera, a v neposlední řadě i 13. prosince zorganizovaný členský večírek. Za rok 1896 měla jednota 132 členů, z čehož 73 bylo činných a 55 přispívajících, jeden byl brán jako čestný a tři jako zakládající. Zároveň byl ustaven Cvičitelství sbor. V roce 1897 se tělovýchovná jednota v Týně kromě různých večírků, výletů a cvičení zúčastnila i dvou cvičení župních a zároveň se aktivně podílela na udržení sokolské jednoty v Bechyni při životě. V tomto roce tvořilo týnskou jednotu 125 členů.

Přestup k župě Husově a první léta v ní

Dalším důležitým mezníkem v dějinách týnského Sokola bylo rozhodnutí, za kterým se skrývalo přestoupení ze župy Žižkovy k župě „Trocnov“¹⁵⁰ se sídlem

¹⁴⁸ V družstvu cvičili K. Hovora, V. Hlaváč, V. Hájek, V. Kozák, Jan Samec a Stanislav Šíma.

¹⁴⁹ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6: Archivář Josef Jílek poznamenal: „28./9. pořádán večírek na rozloučenou s rekruty, četně navštívený dámami, které servali bílí rekruti chtějíc si naposled zatančiti. Ovšem stalo se tak bez vědomí výboru, který měl jiný způsob loučení na mysli.“

¹⁵⁰ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6: Zřejmě tak byla nazývána župa Husova: „Na valné hromadě v r. 1897 usneseno přistoupiti ku župě „Trocnov“ se sídlem v Č. Budějovicích, ale jednání s tou se dlouho protahovalo.“

v Českých Budějovicích. Hned šestý den v roce 1898 se konala valná hromada, na které byl starostou zvolen Vojtěch Kniha, náčelníkem¹⁵¹ Dr. Antonín Lev a jednatelem Bohuš Plaňanský.¹⁵² Dne 23. ledna 1898 se Sokol z Týna účastnil v Českých Budějovicích ustavující schůze župy Husovy. Ve stejném roce jednota vstoupila do Husova fondu. Knihovna, kterou v roce 1897 tvořilo 202 svazků, byla rozšířena o 24 nových spisů. Opět se organizovala řada večírků, zábav a výletů, z těch zajímavějších lze jmenovat návštěvu jednoty pražské 28. – 29. května, župní výlet do Netolic, župní slet v Třeboni nebo otevírání tělocvičny v Trhových Svinech. Dne 23. října se jednota dostavila na slavnostní otevření dráhy Týn nad Vltavou – Bosňany – Číčenice. Dne 12. prosince 1898 bylo stanoveno skládání slibu kázně a poslušnosti do rukou výboru. V témže roce zastával funkci místonáčelníka IV. okrsku župy Žižkovy bratr Václav Hlaváč, člen tělocvičné jednoty v Týně. Od roku 1899 však jednota patřila už do župy Husovy, a tak Hlaváč byl zvolen jak místonáčelníkem Husovy župy, tak i náčelníkem jejího III. okrsku,¹⁵³ neboť týnská jednota v něm zaujímala vůdčí místo. Za zemřelého starostu byl 6. března zvolen Jindřich Pavlíček, náčelníkem i nadále zůstával Lev, jednatelem byl jmenován Hlaváč a pokladníkem Bedřich Bican. O něco později, tedy 28. května 1899 se šestičlenná výprava zúčastnila výletu do Husince určeného k uctění památky mistra Jana Huse. Největší zastoupení členů ale zažila vycházka do Temelína konaná 11. června, dále se pak pořádaly různé přednášky na téma dějin a významu sokolstva. Prvního veřejného vystoupení III. okrsku župy Husovy se týnsťáci dočkali 16. července a v listopadu pak jednota uspořádala Fügnerův večer. V roce 1899 měla zapsáno 119 členů a zároveň se jí úspěšně podařilo splatit dluh za střelnici. V roce 1900 byl na pozici župního starosty dosazen K. Panský, župním náčelníkem se stal Václav Hlaváč, jednatelem V. Tourek, pokladníkem Mat. Bartuška a župním zapisovatelem Tomáš Hojdar. Dne 14. března 1900 Hlaváč navrhoval jednotě zřízení ženského odboru, ale ta na to nebyla dosud připravena, a tak byl jeho návrh smeten ze stolu. Sokolové 16. dubna pořádali členský večer s přednáškou O výchově dorostu, v červenci se konal Husův večer, na kterém přednášel starosta župy Panský. Daleko zajímavější podnikem ale byl 22. července slet župy Husovy, umístěný právě do Týna. Dostavilo se na něj

¹⁵¹ Řídí cvičení mužů, dorostenců a žáků a je vůdcem jednoty při všech jejích veřejných vystoupeních. Stejnou funkci má i náčelnice.

¹⁵² Valná hromada volila starostu a jeho náměstky (pokud měla jednota do 200 členů volil se jen 1 náměstek), náčelníka, náčelnici, vzdělavatele, 8 členů výboru jako přísedící, 4 náhradníky, 3 účetní a hospodářské dozorce. Výbor volil z přísedících jednatele a pokladníka.

¹⁵³ V roce 1899 tvořily III. okrsek tyto jednoty: Husinec, Prachatice, Protivín a Týn nad Vltavou.

13 jednot a navštívil ho i náčelník ČOS Dr. Jindra Vaníček. Na sletu týňští cvičenci vynikali jak ve skupinách, tak na vysokých bradlech. V roce 1900 z důvodu přestěhování odešel, k velké škodě jednoty, Václav Hlaváč. Na valné schůzi, pořádané v lednu 1901, byl za starostu jednoty znovu zvolen Pavlíček, náčelníkem Dr. Lev, jednatelem Jan Bulka a knihovníkem F. Fiala. Významnou událostí pro tento rok byla účast 28. až 30. června na IV. všesokolském sletu v Praze. Osm dní poté se v sále U Chrástanských uskutečnil Husův večer, na který se dostavila vzácná návštěva - bratři z Chorvatska a s nimi i historik Josef Sakař. Dne 11. srpna uspořádali sokolové veřejné cvičení na Lázní, ale 16. dne stejného měsíce přišla smutná zpráva, čestný člen jednoty Dr. Viktor Mann zemřel. Následujícího roku byl starostou zvolen Jindřich Pavlíček a náčelníkem Antonín Lev. V únoru 1902 se konala zástěrková zábava a 28. června slet župy Husovy ve Vodňanech. Během roku 1902 se také konaly různé přednášky: 13. dubna národohospodářskou přednášku bratra R. Byliny, 6. července typická přednáška o Husovi a 12. listopadu přednes J. Bulky o Bílé hoře. Dr. Lev přišel s návrhem zřídit cyklistický odbor, a tak se také stalo. Stejný muž byl roku 1903 zvolen starostou a Jan Bulka náčelníkem. Po úmrtí Františka Ladislava Riegra v březnu byl Sokolem podán návrh, po němž bylo hlavní Týnské náměstí pojmenováno Riegrovým. Dne 25. března uskutečnil Jan Zelenka přednášku na počest 50. narozenin Jaroslava Vrchlického a 6. července se jako každoročně konala Husova slavnost, mezi 14. až 16. dnem následujícího měsíce pobývali Týňští v Českých Budějovicích na sokolském sletu. V 1903 byla na ostrově mlynáře Karáska zbudována plovárna, která naopak v zimě sloužila jako kluziště, a tudíž se tak stala důležitým zdrojem příjmů jednoty. Dne 6. listopadu ještě svojí přednášku uskutečnil bratr Sís, pozdější novinář v Paříži. Roku 1904 se opět do čela jednoty usadil Dr. Lev, místostarosta Jan Zelenka a náčelník Jan Bulka¹⁵⁴. Jednou ze společných akcí byla v květnu 23. vycházka jednot z Týna nad Vltavou, Českých Budějovic, Tábora a Bechyně. K nejvýznamnějším památným dnům sokolského života jednoty se zařadily Husovy slavnosti zorganizované 9. a 10. července. Následujícího měsíce dne 21. se nově zřízený cyklistický odbor ukázal na Kubatově slavnosti na Blatech. V roce 1905 se jména funkcionářů jednoty nikterak nezměnila. Jednatel Josef Nikolau 20. srpna přednesl návrh na vznik vzdělávacího odboru a 15. října se hned konala schůze, kde byl ustaven sbor členů odboru, do kterého patřil například Jindřich

¹⁵⁴ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 15, kniha č. 15: Bulka byl na valné hromadě zvolen ještě za volitele do župní valné hromady a zároveň i jako zástupce do České obce sokolské.

Pavlíček, Zelenka, Sís, Václav Nováček, Jan Bulka, Jan Srnec¹⁵⁵, Plaňanský¹⁵⁶ či Pourka¹⁵⁷. První přednášku o vzdělávací činnosti sokolstva pak uskutečnil redaktor F. Sís. V roce 1905 vystoupila jednota celkem dvanáctkrát. Jmenovat lze například účast na župním sletu v Husinci dne 30. července nebo podpora bratrů při otevření tělocvičny ve Vodňanech. Ta se konala ve stejný den – tedy 28. září – jako odhalení pamětní desky Matěji Kopeckému v Týně nad Vltavou, při němž asistovalo šest členů tamějšího Sokola. Celkem bylo v tomto roce v jednotě 93 členů. Rok nato pouze o jednoho více.

Otázka ženského odboru jako nové složky Sokola v Týně nad Vltavou

V roce 1906, 6. května, měl učitel Václav Koranda přednášku O významu tělocviku, po které se 15 žen nově přihlásilo do Sokola. Cvičit je začala Františka Trollerová, samotný ženský odbor byl ale zřízen až v roce 1907¹⁵⁸ valnou hromadou z 6. ledna. Rok 1907 byl tedy ve znamení žen. První valná hromada ženského odboru proběhla 17. března za účasti Dr. Lva a 17 členek, při které byly do čela ženského odboru jmenovány: Hedvika Pavlíčková jako starostka, Vlasta Levová jako místopředsedkyně, Františka Tollerová¹⁵⁹ jako náčelnice, Mařka Kolářová jako místonáčelnice a Františka Havránková jako jednatelka¹⁶⁰. Odbor se řídil zvláštním řádem jednotou schváleným, měl vlastní předsednictvo, svůj cvičitelský sbor a polovinu svých příspěvků odváděl jednotě. V počátku vzniku měl 78 členek. Jak tvrdil Josef Jílek: „Bylo to cosi nezvyklého v ovzduší týnském, které tělesné výchově ženy nepřálo.“¹⁶¹ Čtyři členky z odboru ženského se pak ocitly i v odboru vzdělávacím. Dne 23. června vystoupily místní ženy poprvé na veřejném cvičení a 27. června až 1. července se pak jednota v Týně nad Vltavou dostavila na V. všesokolský slet s dvanácti bratry v kroji, dvěma v občanském obleku a pěti sestrami a z toho pouze pět členů cvičilo. Stejně jako každý rok pak proběhly Husovy oslavy, což znamenalo, že se vyvěsila na tělocvičnu černý prapor, zapálila se hranice, zasadily se Husovy lípy, po městě se prošel průvod a všichni pak šli na přednášku vztahující se k danému tématu. V roce 1908 Dr. Lev

¹⁵⁵ TAMTÉŽ, inv. č. 40, sign. II/b/A/II-1, kart. 2: Ze všech pěti Srnců má jako jediný na přihlášce do Sokola datum před vznikem odboru, a to rok 1903.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ, inv. č. 19, kniha č. 19: V úvahu přichází Plaňanský Bohumír narozený 7. srpna 1870 nebo Plaňanský Emanuel st. narozený 31. prosince 1866.

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, inv. č. 37, sign. II/b/A/I-3, kart. 1.

¹⁵⁸ Počátky úsilí o jeho vznik sahají do roku 1900.

¹⁵⁹ Povolána i do župního cvičitelského sboru.

¹⁶⁰ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 12, kniha č. 12.

¹⁶¹ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

stále setrval na svém místě, jen post náčelníka obsadil Jan Srnec a jednatele Jan Rybička. Jan Srnec byl zároveň jmenován i okrskovým náčelníkem, neboť jednota stále platila za velice vzornou. V březnu uspořádali sokolové dvě přednášky, jednu o V. všesokolském sletu a druhou o poměrech na Slovensku. Při župním výletě v srpnu rozhýbalo Týn 150 cvičenců. Za dva měsíce jel jednatel Rybička reprezentovat týnskou jednotu do ciziny, když byl vyslán, aby vyjádřil v Lublani upřímnou soustrast bratrům, kteří byli zastřeleni při demonstracích. V roce 1908 vystoupila jednota celkem osmnáctkrát. Ženský odbor se samozřejmě nenechal zahanbit, a tak 21. června odjel do Vodňan na veřejné cvičení a 19. července na župní slet do Protivína. V domácím prostředí se tento odbor staral o čistotu tělocvičny a na důkaz své existence připevnil na sokolský prapor červeno bílou stuhu s nápisem Ženský odbor Sokola v Týně nad Vltavou. V říjnu, dne 28., se na scéně objevuje nový odbor, bruslařský. V roce 1909 se jednota dostavila na okrskový slet dorostu do Českých Budějovic a 3. prosince se vytvořil další odbor nazvaný stavební.

Rok 1910 začal pozváním na hasičský ples, kde byla při vstupu na počest sokolům zahrána státní hymna. O slet IV. okrsku župy Husovy v Týně 17. července byl velký zájem diváků a z členů týnské jednoty se na cvičení aktivně podílelo kromě 34 bratrů i několik žen. Daleko menší počet byl pak vyslán na župní slet do Trhových Svinů 7. srpna – z celkového počtu 160 členů pět členů. V období od 1. do 15. října jednota neměla prostory ke cvičení, protože v Sokolovně si vojáci zřídili kancelář a kolem Týna podnikali vojenské manévry. Následující rok 1911 nebyl nikterak slavný, jednak se župního sletu v Netolicích zúčastnil pouze jeden bratr a deset sester a jednak zemřeli čtyři členové Sokola – místostarosta, jednatel, cvičitel a jedna sestra.

V záznamech z 15. dubna 1912 se objevují prvotní úvahy o místě pro novou tělocvičnu – šlo o prostory na místě někdejších mastných krámů, které týnská obec nabízela Sokolu zadarmo. František Rybička v dopise píše, že vypracoval návrhy a dal je stavebnímu odboru, zároveň chtěl tyto plány vystavit v Praze o VI. sletu a na výstavě pro veřejné ozdravení v Petrohradě v Rusku.¹⁶² V roce 1912 se uskutečnil v pořadí již VI. všesokolský slet, na který se z Týna vypravilo 38 bratrů a 14 sester, cvičili však jen tři bratři a dvanáct sester, a to z celkového počtu 131 členů. Po něm se pak konala přednáška o samotném sletu, veřejné cvičení a dvě pochodová cvičení. Důležitou byla valná hromada, na které se zrušil ženský odbor a ženy se tak staly

¹⁶² SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 107, sign. II/b/C/I-3, kart. 15.

součástí jednoty stejně jako muži¹⁶³. Obdržely pochvalu od župy a sestra Anna Třísková byla zvolena náčelnicí III. okrsku. V roce 1913 byli Bedřich Karásek, Václav Šmíd a Jan Švehla vysláni do Bechyně, aby jednotu reprezentovali při pohřbu sestry Karla Havlíčka Borovského – Johany Pajmanové. Alois Bilicz – člen a zároveň jediný drogist ve městě - prosazoval zřízení letního cvičiště, aby se cvičenci mohli v létě pohybovat na čerstvém vzduchu. Během roku byli odvedeni dva sokolové.

Sokolská činnost za první světové války

Roku 1914 byl opět do funkce starosty zvolen Lev, náčelníkem se stal Bilicz a jednatelem Švehla, kterého 16. září vystřídala sestra Třísková. Před vypuknutím války byl počet členů týnské jednoty 143, z čehož 120 bylo činných a poměrné zastoupení mužů a žen bylo 68 : 52. Atmosféra začala ale pomalu houstnout, důkazem bylo například zakázání původně plánovaného Jihoslovanského večera nebo pečlivé střežení průběhu Husových oslav. Přerušeno bylo i pořádání žakovských besídek v tělocvičně, které sklízely značný úspěch. Téhož roku ale 13. července ještě Týn stihnul uspořádat veřejné cvičení. Na župních závodech roku 1914 se přeborníkem v hodu oštěpem stal týnský sokol Václav Kadlec, další úspěch zaznamenal dorost při rozřídovacích závodech ve Vitějvicích, kde vybojoval 2. místo. Cvičilo se ale pouze do 15. září, než se místní tělocvična proměnila v lazaret, ve kterém se 30 týnských sester dobrovolně staralo o zraněné, zároveň 18 bratrů vykonávalo noční hlídky ve městě. Nejpotřebnější nářadí z tělocvičny se přesunulo do pronajatého hostince U Patáků,¹⁶⁴ ostatní společně s knihovnou bylo uschováno do kolny v zámku. V roce 1915 byla funkce tělocvičny jako lazaretu ukončena, ale zároveň do ní byli umístěni váleční zajatci, takže tělocvičná místnost se navrátila zpět do rukou sokolů až na konci roku 1915. Z původního počtu dvanácti členů cvičitelského sboru zůstali v Týně v roce 1914 jen dva, 27 bratrů bylo odvedeno, z toho ještě téhož roku jich šest bylo raněno a jeden padl. Ke změně starosty došlo až 24. ledna 1915 na valné hromadě. Tou byl zvolen bratr Nikolau a náčelníkem Bilicz, kterého 9. června vystřídal Kadlec. V té době měla už jednotka na vojně 42 sokolů, se kterými ve snaze povzbudit je udržovala poštovní styk. Husova slavnost k uctění už

¹⁶³ TAMTÉŽ, inv. č. 12, kniha č. 12: „Valná hromada Tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou, konána dne 6. 1. r. 1912 usnesla se jednomyslně na návrh br. Výboru, dátí sestrám, ve volbách do jednoty právo pasivní i aktivní. Na základě toho byl ženský odbor Sokola zrušen a všechny členky odboru přijaty za členy naší milé jednoty sokolské. Fráňa Švehla, jednatel“

¹⁶⁴ Pronájem zařídil Alois Bilicz.

500 let od jeho smrti se tentokrát odehrála v tichosti, jen proslovem Františka Žáka a zasazením tzv. Husových lip. Druhou přednáškou Žák přispěl na slavnostech, uspořádaných 28. listopadu na počest 50. výročí úmrtí Jindřicha Fügnera. Po rozpuštění ČOS však jednota musela řešit další problém, co s jejím majetkem, aby nebyl zkonfiskován okresním hejtmánstvím. Na základě zkušeností člena jednoty, městského tajemníka Karla Hájka a berního správce F. Žáka bylo rozhodnuto zapůjčit na základě smlouvy týnské obci veškeré jmění i fondy, a tím tak konfiskaci zabránit. Jak situaci okomentoval Josef Jílek: „Persekucí Sokol náš netrpěl. Bylo to štěstím pro nás, že tehdejší okresní hejtmán Hojdar, který přišel k nám z horké půdy Prachaticka, byl člověk tolerantní a všechna udání na Sokola házel pravidelně do koše. Bylo to však také přičiněním bratří, kteří sami, uvažující vážnost doby, nezavdali nikdy příčiny, aby proti Sokolu mohlo za války býti vzneseno námitek.“¹⁶⁵ Dne 24. dubna 1915 se v hostinci U Patáků sešla schůze cvičitelského sboru a poněvadž velké množství mužů bylo odvedeno, rozhodl sbor zrušit veškeré jejich cvičební hodiny, a tak trénovaly jen ženy, dorost a dorostenky. V průběhu roku došlo ještě ke změně ve vedení, neboť odvedený bratr Bilicz byl nahrazen novým náčelníkem Kadlecem. V roce 1916 nařídilo okresní hejtmánství vést mezi mládeží vojenský výcvik a členové Sokola pracující ve státní správě museli vystoupit z jednoty. Ti se však pak nechali zapsat pod jinými jmény a jednotu navštěvovali i nadále. V roce 1916 bylo v Týnském Sokolu zapsáno 121 členů, 3 muži padli.¹⁶⁶ Téhož roku 15. srpna se pořádala akademie v Písku, na kterou se v důsledku války dostavilo z Týna pouze deset sester v čele s Bedřichem Karáskem. Na valné schůzi v roce 1917 rozhodlo třináct sester a pět bratrů o volbě Dr. Lva starostou, V. Kadlece náčelníkem a K. Královce jednatelem. Na jaře a na podzim téhož roku se sokolové zúčastnili celkem sedmi akademií, žádost Sokola o akademii březnovou byla ale dvakrát zamítnuta, a tak tělovýchovná jednota použila důvtipu, zažádalo znova, tentokrát ale pod jménem ochotnického spolku a to už se jí povolení dostalo. Za rok 1917 cvičilo průměrně 16 žen, 13 dorostenek a dvanáct dorostenců. V lednu 1918 začali vést bratři Václav Šmíd a Vojtěch Kniha taneční hodiny a Josef Rybička se zúčastnil župního cvičitelského kursu. Jednotu ale zasáhla smutná zpráva, dva její bratři zemřeli, bratr Karel Srnec a Vojtěch Kniha. Na Knihově pohřbu (27. června 1918) jednota poprvé za války veřejně vystoupila v krojích a s praporem. Týnský Sokol ještě v září čekalo

¹⁶⁵ SOA Třeboň, Sokolská župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

¹⁶⁶ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

veřejné vystoupení a župní závody a v říjnu už pořádal mohutnou oslavu na počest Československé republiky, jezdil po vesnicích a radostnou zprávu dále rozšiřoval po okolí. Podle příkazu ČOS a Národního výboru v Praze sepsala jednota veškeré svoje mužstvo a důstojnictvo a začala zastávat funkci městské stráže. Dohlížela ve městě na pořádek a vracejícím se vojákům odebírala přebytečné zbraně. V následujícím měsíci, dne 8. listopadu, se pak konalo slavnostní pálení odznaků, obrazů a bust „habsburských utlačovatelů“ - jak je členové Sokola nazývali. V roce 1918 vznikl II. pluk Stráže Svobody, utvořený z župy Husovy a Žižkovy, do kterého se přihlásilo celkem 46 týnských bratrů. O jeho vznik se za týnskou jednotu prosadil Václav Šmíd a Jan Pavlásek. Nato se do jednoty přihlásilo 78 nových mužů a dvanáct žen. Při návratu T. G. Masaryka do Čech sestavila župa Husova na rozkaz starosty ČOS Josefa Scheinera čestnou tělesnou stráž, jejíž část v čele s nadporučíkem Pavláskem tvořili právě týnští sokolové. Měli tu čest doprovodit prezidenta při cestě od hranic a v průvodu Prahou a Ludvík Srnec, V. Jiroušek a V. Šmíd hlídali v noci u Masarykova vagonu, když přespával v Českých Budějovicích. V roce 1918 se pak znova ustavil stavební odbor a obec jednotě předala veškeré jí zapůjčené fondy. V tomto roce se stav členstva vyšplhal na číslo 212, na začátku války do armády vstoupilo 27 bratrů, na konci války jich tam už pobývalo 63, z nichž 20 bylo raněno, devět zajato, tři padli a tři se vrátili jako ruští legionáři.¹⁶⁷

První poválečné roky zakončené slavnostní výstavbou vlastního stánku

Roku 1919 setrval na postu starosty stále Dr. Lev, jehož svěřenci se v březnu zúčastnili tělocvičné akademie, uspořádané ve prospěch Červeného kříže. Krátce po ní jednotu opustila náčelnice Emma Stadlmayerová,¹⁶⁸ která odešla na Slovensko. Dne 4. května jednota uskutečnila vycházku do Albrechtic, kde zároveň založila novou jednotu, čítající 40 členů, ta ale nakonec připadla k župě Jeronýmově. V červnu přikázalo vedení ČOS odvody sokolů za účelem pomoci Slovensku proti Maďarům, někteří bratři se však nedostavili, a tak byli na rozkaz ČOS z jednoty vyloučeni. Zbytek jednoty se 6. července zúčastnil slavnostního odhalení Husova pomníku v Horních Knížekladech u Týna. Téhož měsíce, dne 20., se v Jihlavě konal sokolský slet, na kterém týnskou jednotu reprezentoval bratr Pavlásek. Ostatní členové se pak dostavili na veřejná cvičení v Albrechticích, Bechyni a Prachaticích. Datum 28. října oslavili

¹⁶⁷ SOA Třeboň, Sokolský župa Husova, inv. č. 30, sign. II/4, kart. 6.

¹⁶⁸ V některých zápisech vedena jako Emma, v jiných Ema.

sokolové společně s jinými spolky. Mezitím se II. pluk Stráže Svobody vypravil do Slezska, kde založil tři nové jednoty: v Třinci, Oldřichovicích a Bludovicích. Když členové Sokola v Týně nad Vltavou odcházeli od pluku, získala od něj jejich jednota americkou hrazdu, přes 690 korun a vkladní knížku na 250 K.

Na jaře 1920 začala fungovat v Sokole v Týně Osvětová škola, čtyři bratři a jedna sestra absolvovali cvičitelský kurz a od Jana Švehly bylo zakoupeno loutkové divadlo, které sokolské kase velice vypomohlo. Nejdůležitějším podnikem roku ale byl VII. všesokolský slet, na který se za Týn dostavilo 89 členů a členek, z nichž jich pouze 22 cvičilo. Velmi důležitým aktem pro tento rok bylo také přidělení pozemku od arcibiskupského velkostatku,¹⁶⁹ s čímž jednotě vypomohla městská rada.¹⁷⁰ Po této události začal ihned fungovat finanční a pracovní odbor, byly vypracovány stanovy Stavebního družstva a sehnán základní stavební materiál ke stavbě tělocvičny. O stromky se měli sokolové postarat sami, a tak jezdili do lesa a káceli a převáželi stromky k oplocení, neboť se stavbou museli začít nejpozději do konce roku 1921. Proto tedy 15. září 1921 nastala mužům pracovní povinnost, a museli tak nastoupit k úpravě terénu před Sokolovnou. V roce 1921 byl starostou stále Dr. Lev, náčelníkem Bilicz a vzdělavatelem Žák, kterého 8. srpna vystřídal Tomáš Macháček. Dne 12. října byli jako vzdělavatelé zvoleni B. Karásek a F. Soudek. V mimořádné valné hromadě schválilo předsednictvo vznik Stavebního družstva sokolského, jehož stokorunové podíly se za účelem získání financí do společné kasy rozprodávaly veřejnosti. Druhý únorový den 1921 se konaly první poválečné šibřinky, které měly hojnou návštěvnost a následujícího měsíce, 28. března, se dvanáctičlenný jízdní odbor spolu s ostatními členy vypravil na vycházku do nedaleké vesnice Bzí, kde založil novou jednotu. Na oslavu 70. narozenin prezidenta Masaryka pak sokolové společně s pěveckým spolkem Puchmír uspořádali Dvořákův večer a 12. května pak večer Smetanův.¹⁷¹ Dne 3. července 1921 se do Týna přesunul okrskový slet župy Husovy, kterého se účastnilo 14 jednot, 204 cvičenců a 180 cvičenek. To bylo poprvé, co Týn uspořádal okrskový slet na novém letním cvičišti, které se mu podařilo

¹⁶⁹ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 107, sign. II/b/C/I-3, kart. 15: Ve smlouvě trhově z roku 1920 mezi arcibiskupstvím Pražským, co majitelem panství Vltavotýnského a Sokolem v Týně nad Vltavou, který o pozemek žádá, se vyskytuje cena 10 460 K 40 h. Smlouva ale není ani jednou ze stran podepsána.

¹⁷⁰ TAMTĚŽ, inv. č. 54, sign II/b/A/III-5, kart. 6: „Dne 15. listopadu 1920 byl pozemek v přítomnosti p. správce J. Pensy odměřen a kolíky označen.“

¹⁷¹ Všechny pěvecké a hudební akce měl na starost Boh. Halouzka.

vybudovat.¹⁷² V předvečer sletu se ještě konal členský večírek s župním starostou Václavem Hlaváčem. V roce 1922 ve své funkci starosty stále a i nadále zůstal Lev a jeho místostarostou byl znovu Nikolau. Pan Ladislav Berger Sokolu opět bezplatně propůjčil svůj ostrov pro umístění plovárny, čímž jednotě umožnil ušetřit nějaké finanční prostředky, které pak sokolové mohli investovat na jiných místech. Zároveň jednota stanovila jednotné poplatky za návštěvu koupaliště. Vydávaly se jak jednorázové vstupenky, tak i sezónní permanentky. V roce 1922 se konala řada veřejných cvičení jako například v Albrechticích, Bechyni, Bukovsku, Prachaticích nebo na Hluboké nad Vltavou. Také se uskutečnil tzv. Dorostenecký den 3. září, kterého se zúčastnilo přes tisíc lidí. Jeho výtěžek byl věnován ve prospěch koupi dorosteneckých krojů a vybílení tělocvičny. Několik dní nato se 11. října v Týně konal na oslavu 100. výročí Fügnerův večer. Postupem času ale nebyl Sokol v Týně jedinou tělovýchovnou jednotou, ve městě se začaly objevovat i jiné spolky, na jejichž vznik si sokolští funkcionáři začali naříkat. Stejně jako každý rok si také stěžovali na nechození cvičenců do hodin, například ve své zprávě ze 4. března 1923 náčelník Bilicz apeluje na členy, aby řádně navštěvovali cvičební hodiny: „Podotýkám ještě tolik, že největší nepřátelé Sokolstva jsou v jeho členstvu. V městě našem byly založeny 2 Sokolu nepřítel[ské] těl[ocvičné] jednoty Orel a D[ělnická] T[ělocvičná] J[ednota]. Jak se k tomu zachovalo členstvo? Místo, aby vyvinulo horečnou činnost – upadá...“¹⁷³ V roce 1923 pak Sokol vrátil Družstvu pro postavení Sokolovny dříve zadané plány budoucí tělocvičny s tím, že jsou nevyhovující. K 31. prosinci 1923 čítala jednota 164 mužů a 64 žen a její jmění se vyšplhalo na částku 86 823 Kč 86 h. Složení funkcionářů se v roce 1924 nikterak nezměnilo, jen II. náměstkem starosty byl zvolen vzdělavatel Karásek Bedřich a náčelníkem opět Alois Bilicz. Co se týče časopisů, tak 7% členstva odebíralo Věstník ČOS, 25% Věstník župy Husovy, pět sokolů si předplácelo Cvičitelské listy, dva časopis Sokol a jeden člen si platil Tělocvik. Dne 9. března se jednota zúčastnila župní valné hromady, před začátkem letní sezóny se ještě oplotila letní plovárna, neboť se její návštěvníci pohybovali i po prostorách, která Sokolu jako plovárna propůjčena nebyla. Co se týče pohlavářů jednoty, bratr Nikolau rezignoval na funkci místostarosty i člena výboru. Hned první den v červnu jednota uspořádala veřejnou akademii, dále se

¹⁷² Všichni členové Sokola v Týně nad Vltavou, kteří byli ve věku od 18 do 30 let museli povinně za měsíc odpracovat určitý počet hodin na letním cvičišti. Kdo tak neučinil, musel zaplatit za každou neodpracovanou hodinu pokutu.

¹⁷³ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 6, kniha č. 6.

zúčastnila okrskového cvičení v Netolicích a krajevého sletu v Českých Budějovicích. Husovy oslavy byly stanoveny na 5. července, 31. dne téhož měsíce se jednota zúčastnila odhalení pomníku padlým vojínům v Březí, od 15. do 18. srpna reprezentoval Josef Jílek celou župu Husovu na vzdělávacího kurzu ČOS v Nymburce, 28. října proběhla akademie a Silvestr se slavil U Chrástanských.

Ani rok 1925 nepřinesl změnu, a tak o valné hromadě 25. ledna byl do čela týnské jednoty zvolen Dr. Lev, Karel Hájek se stal I. místostarostou a II. místostarostou Josef Nikolau. Vzdělavatelem i nadále zůstával Karásek a náčelníkem Bilicz. Na této schůzi se zároveň rozhodlo přistoupit ke stavbě Sokolovny,¹⁷⁴ o kterou se mělo postarat komité složené z Kuny, Srnce¹⁷⁵, Blábolila, Jaroslava Šebory, Kubína, Švehly, Nikolaua, Hájka, Neuvirtha¹⁷⁶ a Bilicze. A protože jednota nedisponovala tak velkou částkou, která pro výstavbu nového stánku byla potřeba, rozhodlo vedení Sokola v Týně o navýšení ročního členského příspěvku z 18, 65 Kč na 30 Kč. Slavnost k položení základního kamene byla zahájena tedy už 24. května, kdy v půl desáté ráno vyšel do ulic průvod zúčastněných spolků. O půl hodiny později zahájil oslavu svým proslavem Ladislav Kuna, předseda Družstva pro postavení a udržení Sokolovny. Po něm se slova ujal starosta města a člen Sokola v jedné osobě - Jan Srnec, který přihlížejícím prozradil trnitou cestu k získání pozemku, na němž cvičiště i Sokolovna byla zbudována. Akci pak krátkými slovy zakončil starosta Lev, na kterého navazoval zpěv pěveckého spolku Puchmír. Poté začala hrát hymna a starosta Sokola společně s předsedou Družstva vložil do plechové schránky památné listiny a pamětní peníz Tyršova domu: „...tato zaletována a uložena do kamene, jež v dojemném a všemi procítěném okamžiku ihned zedníci zazdili...“¹⁷⁷ Aby se práce stihly včas, bylo v září rozhodnuto o povinných třinácti hodinách na člena věnovaných k úpravě okolí Sokolovny – „na členské schůzi dne 14. září usnesena opět pracovní povinnost k úpravě terénu kol staveniště, odstranění vody a jiné práce“.¹⁷⁸ K samotnému slavnostnímu otevření Sokolovny, kterému byl věnován 28. a 29. listopad, bylo pozváno mnoho spolků i jednotlivců, protože to byla jedna z největších událostí v dějinách celé jednoty. Tato akce nejspíš zastínila všechny

¹⁷⁴ Od září 1896 cvičil Sokol v místnosti týnské radnice, tuto tělocvičnu však nevlastnil, a tak si v listopadu 1925 pořídil stánek vlastní.

¹⁷⁵ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 40, inv. č. II/b/A/II-1, kart. 2: Může jít o Emanuela Srnce narozeného 6. prosince 1896, Jana Srnce narozeného 9. května 1884 nebo Ludvíka Srnce narozeného 19. září 1889.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ: Tomuto jménu odpovídající pouze jeden registrovaný člen - Neuwirt Václav nar. 27. září 1874.

¹⁷⁷ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 106, sign. II/b/C/I-2, kart. 15.

¹⁷⁸ Věstník sokolské župy Husovy X., 1925, č. 10.

ostatní podniky v roce, a tak mohu alespoň uvést veřejnou akademii z 24. května nebo 6. července zájezd do Husince v rámci Husových oslav. Jednota měla tohoto slavného roku celkem 241 členů.

Týnská jednota a její aktivity od VIII. všesokolského sletu až po pozastavení činnosti

Celý rok 1926 byl věnován hlavně přípravám na VIII. všesokolský slet. Krom toho se ale také zástupci jednoty v únoru 1926 zúčastnili ve Vodňanech valného sjezdu IV. okrsku, za jehož vedoucí dorostenek právě pro IV. okrsek byla zvolena jedna ze členek týnské Sokola – sestra Horáková. Další okrskový slet se pak konal 2. května a ještě před ním, 18. dubna, uskutečnila týnská jednota besídku dorostu. Na schůzi výboru, který se sešel 12. května, bylo usneseno, aby byl z bratrů K. Hájka, A. Bilicze, Švehly, B. Karáska¹⁷⁹, Josefa Nosky a dalších vytvořen plovárenský odbor,¹⁸⁰ který byl už v červnu aktivní a rozhodl se na plovárně zhotovit dřevěné prkno ke skoku do vody. Dne 1. srpna 1926 uspořádala jednota v Týně veřejné cvičení, zakončené večerním věnečkem, 28. října proběhly oslavy dne svobody a ještě předtím, tedy 21. října, byla uspořádána přednáška nazvaná Španělskem do Maroka. Během roku zasedal správní výbor celkem patnáctkrát, a to ve dvanácti schůzích řádných a ve třech mimořádných, z nichž jedna se konala společně s výborem ochotnického spolku Vltavan. Členské schůze dosáhly pouze počtu tři. Jak už bylo uvedeno, Sokol v Týně se snažil, aby za ostatními jednotami nikterak nezaostával, a tak už od svých začátků si pro vzdělávání svých svěřenců budoval knihovnu. Ze zprávy knihovníka za rok 1926 se můžeme dočíst, že „...naše knihovna opravdu můžeme říct je nejbohatší v okrsku...“¹⁸¹ V roce 1927 se Týn opět zúčastnil různých závodů a veřejných cvičení, z kulturních akcí pak kupříkladu mohu zmínit šibřinky 26. února. Dalšího župního sletu se zúčastnil 19. června, z pochodů a výletů pak mohu jmenovat 3. července župní zájezd do Velenic, na který se vydalo pět bratrů, 17. července to bylo veřejné cvičení týnské jednoty, na které přijel i Sokol Albrechtice, Bavorov, Bechyně a Paseky. Dětskou Mikulášskou zábavu pak sokolové přichystali na 8. prosince. V následujícím roce 1928 byl náčelníkem jmenován A. Bilicz, náčelnicí M. Vojtová, starostou Antonín Lev, I. místostarostou Karel Hájek, II. místostarostou Josef Nikolau a vzdělavatelem Karel Karásek. Do čela zábavního odboru se dostal Hájek, loutkového Nikolau

¹⁷⁹ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 40, sign. II/b/A/II-1, kart. 2: V úvahu přichází Karásek Bedřich narozený 5. února 1890 a Karásek Karel narozený 8. července 1883.

¹⁸⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 6, kniha č. 6.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, inv. č. 54, sign. II/b/A/III-5, kart. 6.

a plovárenského Bilicz. Za rok 1928 bylo vykonáno celkem 21 proslovů, osm přednášek, zorganizovány čtyři besedy, odehráno jedenáct divadel, devětkrát se Sokol vypravil na vycházku, uspořádal dva koncerty, čtyři loutková představení, jednu akademie, jednu vzdělávací a jednu školu rytmiky. Celý rok byl zasvěcen Slovensku a Jugoslávii, a to ve stylu různých návštěv a zájezdů jako například do Nitry a Prievidzy. V září 1929 se konala ustavující schůze loutkového odboru, který do konce roku sehrál jedenáct představení pro děti a dvě pro dospělé, ze kterých pak byl výtěžek použit na rekonstrukci jeviště. Správní výbor schůzoval celkem sedmnáctkrát. Největším podnikem týnského Sokola za rok 1929 byl ale okrskový slet, za který se mu dostalo pochválení od župního náčelnictva. V průběhu roku jednota ještě uspořádala ples, na který přišlo z 200 členů jen 35 bratrů a 22 sester, což podle slov bratra jednatele bylo smutné.¹⁸² Silvestr byl domluven s dělnickým oddílem, požadavky jednoty ale neuspokojil ani finančně ani programově. Valné hromady se tentokrát konaly dvě, jedna mimořádná 20. dubna 1929 a jedna řádná 27. ledna, na které byl zase starostou Sokola zvolen Lev, I. místostarostou Hájek a II. místostarostou Nikolau.

Následujícího roku 1930 byl hlavou Sokola v Týně nad Vltavou stále A. Lev. Loutkový odbor dosáhl rekordního příjmu, a předstihl tak dosud i nepřekonaný rok 1920. Na župní slet do Týna se 8. června dostavilo 4 500 lidí, po třech měsících, 11. září, proběhlo veřejné cvičení a uspořádal se Tyršův večer. Podací protokol v tomto roce vykazuje nezvykle vysoké číslo - 2 438, jednatelská agenda tedy sice narůstala, ale cvičících sokolů ubývalo, na oslavách 28. října neměla jednota například vůbec cvičence, aby mohla předvést svojí tradiční akademii. Kandidátní listina z roku 1931 navrhovala starostou Lva, I. místostarostou Hájka a II. místostarostou Nikolaua. Na valné hromadě 8. ledna byl pak skutečně Lev zvolen, I. místostarostou ale Bilicz, který nakonec po delším přemlouvání funkci skutečně přijal, post II. místostarosty navržený odmítl, a tak byla jmenována sestra Havránková. Ta ale také řekla ne, a tak byl určen Ladislav Kuna. Na výborové schůzi 11. února bylo dohodnuto, že se výbor bude scházet každou druhou středu v měsíci a že mu bude předcházet jednání cvičitelského sboru. Co se týče veřejných cvičení, přispěli týňští sokolové svou účastí na cvičení v Čičenicích 7. června, Vodňanech 21. června,

¹⁸² TAMTÉŽ: Zpráva jednatele z 19. ledna 1930: „Posledním naším podnikem byl ples, který rovněž finančně byl slabý a morálně byl zachráněn jen tak tak. Jest smutné, že na ples jednoty, která má dvě stě členů dostaví se jen 35 bratrů a 22 sester. Z toho vidno, že sokolská nekázeň zahnízdila se i v tomto tancování, které vždy při každém podniku drželo primát.“

Prachaticích 28. června, 5. července v Týně, 12. téhož měsíce v Bechyni. Dne 31. května se pak jednota zúčastnila okrskového sletu v Libějovicích a 28. října uspořádala akademii. V září 1931 se počet členů ustálil na 197. Jubilejní rok 100. narození Tyrše byl zasvěcen IX. všesokolskému sletu, tudíž 22. května 1932 se uspořádalo okrskové cvičení ve Vodňanech, na kterém sokolové z Týna vykonali přehlídku cvičení prostných pro nadcházející IX. slet. Na tom pak 3. až 6. července cvičilo 15 mužů a 30 žen z Týna. Dne 28. října proběhla společně s hvězdicovým štafetovým závodem tělocvičná akademie a 8. prosince bylo na Dětská nadílce poděleno veškeré sokolské žactvo. Při prosincové akademii byly konečně uspokojeny touhy sokolských funkcionářů po větší návštěvnosti společných podniků, mimořádně se na ní dostavilo velké množství cvičenců - 101 žákyň a 120 žáků. Silvestra pak Sokol zorganizoval ve spolupráci s Ochotnickým spolkem zpěváckým a S. K. Olympií. Pro plovárenský odbor nebyla sezona 1932 ale příliš příznivá, neboť Vltava se v důsledku dešťů rozvodnila, a tak musela být dvakrát zachraňována fošna a plovoucí kabina. Sezónních lístků na plovárnu bylo také vydáno málo, pouhých 91, čímž se samozřejmě snížil zisk odboru. V roce 1933 byl stejně jako v roce předchozím zvolen nový starosta Karel Hájek, jeho náměstkem se stal Josef Nikolau, náčelníkem Václav Novák, náčelnicí Marie Pechočová a vzdělavatelem Josef Jílek. Rok 1933 byl velice rušný a mnoho podniků skončilo úspěchem, jmenovat lze například 25. června okrskový slet v Čičenicích, 2. června župní slet v Třeboni, kde z 31 cvičenců týnského Sokola cvičilo 24. Dále pak 9. července jednota uspořádala veřejné cvičení a 20. srpna plavecké a veslařské závody. Zároveň vyslala na župní plavecký kurz 29. května dva své členy. Co se týče schůzí, konala se jedna valná hromada řádná a jedna mimořádná, třináct schůzí výboru řádných a tři mimořádné. V roce 1934 sehrál loutkový odbor pouze jedenáct představení a to hlavně z toho důvodu, že se městem prohnala blíže neurčená dětská epidemie. Na začátku roku se sešla řádná valná hromada a během celého roku se funkcionáři tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou radili na třinácti výborových schůzích. V roce 1935 se konalo celkem 67 sokolských podniků. Pokladník Haselman nahlásil za tento rok celkový roční obrat 78 639, 15 Kč, z čehož zisk plaveckého odboru činil 2 500 Kč. Počet členů toho roku zapsaných v jednotě se vyšplhal na číslo 246.

V roce 1936 oslavila jednota 45 roků svého trvání, brzy ji ale zahalil smutek, neboť 9. března 1936 po několika letech starostování zemřel Dr. Antonín Lev, 21. května ho následoval B. Kučera a Jan Kučera 25. září. Za tentýž rok se sešlo jedenáct

výborových schůzí, na které se předsednictvo po dohodě vypravovalo pravidelně každé druhé pondělí v měsíci. Sokolové se zúčastnili okrskového cvičení ve Vodňanech a velmi početně byli zastoupeni i na župním sletu v Kaplici. Vrcholným bodem roku 1936 byly zájezdy na Slovensko pořádané ČOS. Dne 24. ledna 1937 zahájil starosta Hájek valnou hromadu, na kterou se kromě 89 členů dostavil i zástupce župy Husovy Ing. Chochol. Schůzí výboru se za ten rok pořádalo třináct, schůzí cvičitelského odboru deset a vzdělavatelského odboru tři. Ten zároveň za rok 1937 uspořádal tři přednášky a devět proslovů před šikem. Předsedou pořadatelského odboru byl jmenován bratr Brožík, loutkového Karásek, plovárenského Bilicz a herního Josef Pruner. Během roku zemřely dvě osoby blízké sokolům, 22. února to byla Renáta Tyršová a 14. září T. G. Masaryk. Vzhledem ke komplikující se situaci byla příležitostně při cvičebních hodinách prováděna branná výchova, a tak se branného svazu Vltavotýnští zúčastnili například 18. dubna v počtu 358 členů. V jednotě bylo na rok 1937 nahlášeno za příslušníky Sokola 156 mužů a 88 žen. Rokem 1938 členové sice vstoupili do tzv. sokolského roku, bohužel ale nešťastně, neboť hned 20. ledna zemřel týnský sokol Václav Neuvirth. Na lednové valné hromadě bylo rozhodnuto o udělení diplomu bratru Biliczovi za jeho dvacetiletou činnost pro Sokol, zároveň byl za starostu zvolen Hájek, za I. místostarostu Nikolau, za II. Alois Holina, náčelníka Pruner, náčelníci Antonie Strnadová, vzdělavatele František Černý, zdravotníka Viktor Žežulka a zástupce do župy také starosta Hájek. Z důvodu příprav k všesokolskému sletu, byla jmenována i sletová komise, která se skládala z Hájka, Hájkové, Holiny, Srnce, Haselmana, Amblera, Prunera, Vlčka, Strnadové, Stadlmayerové, Dr. Černého a Střechovského. Zároveň byl roční čtyřadvacetikorunový příspěvek navýšen o dvě koruny, určené právě na slet. Z ročních podniků lze vyjmenovat: dne 3. dubna přespolní běh, 8. května okrskový slet ve Hranicích, 22. května besídka a 29. května župní závody o putovní vlajku v Českých Budějovicích. Stav členstva byl 239 osob. V roce 1939 se sešlo celkem deset schůzí výboru. Valná hromada se sešla 29. ledna a na ní byl pokladníkem zvolen Haselman, novinářkou Černá a archivářem Karásek, který byl zároveň i předsedou loutkového odboru. V Týně byl uspořádán 5. července okrskový slet, ještě se 27. června jednota předvedla na veřejném cvičení v Čičenicích a 2. července se dostavila do Českých Budějovic na župní závody. Dále byly přichystány tři vycházky,

jeden výlet a jedno pochodové cvičení. Rok 1939 lze také okomentovat na základě knihy herního odboru¹⁸³, která říká, že pro nedostatek vedoucích a místa byla činnost herního odboru omezena, jen v létě se sešlo několik přátelských zápasů v odbíjené se Sokolem Bechyně, Vodňany a zdejšími studenty a na podzim hrály mužské složky stolní tenis v tělocvičně. Dne 17. prosince se pak uskutečnil zápas s vládním vojskem ve stolním tenise, který se skórem 6:4 skončil vítězně pro Sokol. V roce 1940, 3. srpna, řídil schůzi výboru už starosta jiný - Hynek Cipra (Cypra).¹⁸⁴ Na začátku roku 1940 se započalo s úpravou hřiště, aby se na něm na jaře hrála odbíjená a v červnu házená proti ostatním spolkům.

V lednu 1941 se ještě sešla řádná valná hromada. Schůze výborová, která byla svolaná na 23. dubna už ale byla zakázána. Výměrou okresního úřadu v Týně nad Vltavou ze dne 13. dubna 1941 došlo k zastavení činnosti Sokola v Týně nad Vltavou, v tentýž den bylo provedeno i zajištění místností jednoty a majetek byl zabaven a odevzdán okresnímu úřadu.¹⁸⁵ Správní komise města vyzvala jednotu, aby předala plovárnu městu, protože majitel ostrova Ladislav Bergr prý odepřel jednotě další pronájem ostrova. Jednota se tedy dohodla s městem na předání 17. března. Náhrada ale jednotě vyplacena nebyla a také ostatní podmínky nebyly dodrženy, poněvadž jednotě byla vlastně činnost už zastavena. Za souhlasu německých úřadů byl tedy majetek jednoty předán k užívání městu. Jednatel Josef Ticháček napsal: „Knihy účetná, spisy i vkladní knížky, sdělil kom[isař] Stejskal,¹⁸⁶ že vše posláno do Prahy říšskému pověřenci, který byl v Tyršově domě“.¹⁸⁷ Byt starosty Hynka Cypry byl prohledán, jestli u sebe nepřečlovává nějaké spisy a jednatel hlásil úřadům, že budova Sokolovny nenáleží jednotě, ale Družstvu pro postavení a udržování tělocvičny.

Povolení k otevření sokolské tělocvičny, uzavřené nacisty na celých šest let

„V době okupace místními zaprodanci byli zejména členové Sokola bedlivě na každém kroku střeženi.“¹⁸⁸ Vězněn na různých místech byl například mezi lety 1940 až 1945 Jeník Švehla, v roce 1944 až 1945 Alois Bilicz a od roku 1939 do

¹⁸³ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 14, kniha č. 14.

¹⁸⁴ Ve spisech vedený jako Cipra i Cypra.

¹⁸⁵ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 94, sign. II/b/B/II-1c, kart. 12.

¹⁸⁶ Jan Stejskal, komisař politické správy.

¹⁸⁷ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 94, sign. II/b/B/II-1c, kart. 12.

¹⁸⁸ TAMTÉŽ.

1941 byl držen Karel Hájek v koncentračním táboře v Buchenwaldu.¹⁸⁹ Sokolové, jako například Bilicz nebo Srnec, se často podíleli na činnosti partyzánské skupiny Šumava II v Týně nad Vltavou a mezi další statečné patřil třeba Bedřich Karásek, který za okupace přechovával v muzeu zbraně a cenné sokolské dokumenty.

Po dlouhé přestávce Sokol opět svoji činnost zahájil, stalo se tak 5. května 1945. O pár měsíců déle, tedy 30. srpna 1945, započal schůzí se svojí aktivitou i jeden z odborů - herní odbor. V pokladní zprávě za rok 1945 Václav Novák uvedl, že v pokladně zůstalo 15 256, 10 Kč. Dopisem ze dne 19. února 1946 oznámil Zemský národní výbor v Praze, že spolku Sokol se sídlem v Týně nad Vltavou povoluje opětnou činnost,¹⁹⁰ a po šesti letech se tak konečně otevřely nacisty uzavřené tělocvičny. Po měsíci se 23. března 1946 konala valná hromada, na které byli tentokrát zvoleni: starostou Václav Brožík, I. místostarostou Jan Walter, II. místostarostou Alois Sova, náčelníkem Miroslav Busta, náčelnicí Růžena Prudilová a vzdělavatelem Bedřich Karásek. Dne 5. dubna se pak sešel výbor. Na župních závodech žactva v Českých Budějovicích získal 3. oddíl týnských žáků první cenu v soutěži 16 družstev a byl odměněn putovní vlajkou župy, v župních závodech mužů v nářadovém tělocviku druhé družstvo týnských získalo také první cenu a v závodě jednotlivců pak Miroslav Bilicz získal první místo a Fiala Vladimír druhé. Co se týče domácích akcí, uspořádal Sokol v Týně 29. června své plavecké závody, v květnu a listopadu uskutečnil akademie a 30. června veřejné okrskové cvičení. Ze zájezdů pak lze jmenovat ten 5. července do Vodňan, 14. července do Libějovic a 15. srpna do Bechyně, na vycházky se sokolové vypravili 22. dubna k Bočkům a 8. září do Semence. V roce 1947 se konalo 12 proslovů, 18 přednášek, šest akademií a besídek, 22 loutkových představení a dvě tzv. školy.

Postupná likvidace Sokola

Na valné hromadě konané 11. ledna 1948 byli zvoleni: starosta Alois Bilicz, I. místostarosta Václav Brožík, II. místostarosta Leopold Pešta, náčelník Karel Beran, náčelnice Antonie Strnadová, vzdělavatel Ladislav Kačena a jednatel Václav Mezera. Pro své sokoly jednota uspořádala 33 proslovů, pět besídek a akademií

¹⁸⁹ TAMTÉŽ.

¹⁹⁰ SOkA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou, inv. č. 151, sign. II/b/E/I-2a, kart. 22: „Zemský národní výbor v Praze bere podle § 2 dekretu presidenta republiky z 25. září 1945 č. 81 Sb. Z. a n. na vědomí Vaše oznámení ze dne 24. listopadu 1945, že spolek „Tělocvičná jednota Sokol“ se sídlem v Týně n. Vlt. obnovil svoji činnost.“

a 38 loutkových představení. Po únoru 1948 došlo ale k radikální změně charakteru celé sokolské organizace a všech jednot, neboť 27. téhož měsíce rozhodlo předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty (ÚAV NF), že jedinou tělovýchovnou organizací bude nadále Sokol a že do této organizace přejdou majetkem a členskou základnou všechny tělovýchovné, sportovní a turistické svazy, spolky a kluby.¹⁹¹ ČOS se tak stala jednotnou tělovýchovnou organizací a postupně byly zřízeny tzv. závodní sokolské jednoty.¹⁹² Do 6. prosince 1948 musely tedy sokolské organizace, podle rozkazu ČOS, vytvořit soupis jmění, rozpis hospodaření, seznam tělovýchovného zařízení, náradí a náčiní. ČOS pak vydala po dohodě ÚAV NF pokyny pro hospodářské začlenění bývalých tělovýchovných sportovních a turistických organizací, jejich vyšších organizačních složek a ústředí do Sokola. To měly provést smíšené hospodářské komise, které měla ustavit sokolská komise příslušných Akčních výborů Národní fronty (AV NF)¹⁹³. V listopadu 1948 pak byly některým členům Sokola v Týně nad Vltavou rozeslány dopisy se zněním: „Oznamujeme ti, že jsi byl nařízením MAV NF ze dne 20. 10. a 1. 11. 1948 vyloučen z členství tělocvičné jednoty Sokol v Týně nad Vltavou.“¹⁹⁴ Vyloučení členové pak měli právo do osmi dnů po obdržení dopisu se odvolat k sokolské komisi při OAV NF.¹⁹⁵ Dne 15. listopadu se pak sešel ve výborovně Sokolovny správní výbor, kde se tito členové měli vyjádřit k údajným obviněním z provinění se proti státu, ze kterých byli vládnoucími komunisty nařčeni.¹⁹⁶

Rok 1949 tedy začal neslavným sloučením tělovýchovy. Pro drobné rozptýlení napjaté situace se v Týně uskutečnilo 21 proslovů, jedna vycházka a 41 loutkových

¹⁹¹ JIŘÍ KOSSL – JAN ŠTUMBAUER – MAREK WAIC, *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, Praha 2002, s. 142.

¹⁹² *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 514 – 515.

¹⁹³ SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou, inv. č. 39, sign. II/b/A/I-5, kart. 1: AV NF byly zvláštní mocensko – politické orgány, které vznikly v únoru 1948 na výzvu Klementa Gottwalda. Nad AV NF bděl ještě Místní akční výbor Národní fronty (MAV NF) a Okresní akční výbor Národní fronty (OAV NF). Ústředním řídicím orgánem AV NF byl Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) a celý tento systém sloužil komunistům jako prostředek k nátlaku a k převzetí moci v Československu. Úkolem AV bylo provést v místě, kde vznikly, tzv. očistu. Když se jim podařilo provést prověrky a vyloučit nepohodlné lidi, jejich činnost zde skončila.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ.

¹⁹⁵ SOKA České Budějovice, Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou, inv. č. 35, sign. II/b/A/I-1, kart. 1: Stanovy tělocvičné jednoty v Týně nad Vltavou - před sjednocením tělovýchovy platila o vyloučení člena jiná pravidla: „§10 usnesení výboru o vyhoštění budiž doručeno vyhostěnému listem doporučeným nebo na potvrzku dodaným s poznámkou, že se může do 14 dnů ode dne doručení odvolat s účinkem odkladným k župě, která rozhodne s konečnou platností.“

¹⁹⁶ Ve fondu Sokol – tělovýchovná jednotka Týn nad Vltavou je zachován pouze záznam ze schůze správního výboru, kde jsou jednotlivá vyjádření členů k tomuto nařčení. O dalším postupu v této věci již není zmínka.

představení. Rok 1950 proběhl také ve znamení začleňovacích akcí do jedné organizace. Dne 18. května zasedala konečná začleňovací komise, protože na 25. květen byl ohlášen příjezd začleňovací komise z Českých Budějovic, pro kterou musely být hotovy všechny účetní doklady sportovních organizací do Sokola začleněných. První schůze kádrové komise Sokola Jitex a Sokola v Týně nad Vltavou se sešla 24. ledna 1951, na ní byli za Sokol v Týně přítomni Kačena Ladislav, J. Luňáček a Srnec Václav. Nový výbor Sokola Jitex po sloučení byl navržen takto: starostou měl být J. Sýkora nebo Josef Šáda a na místostarostku byla nominována Vlasta Kosinová.

Koncem roku 1952 byl systém tzv. závodních sokolských jednot zrušen, sokolská organizace byla rozpuštěna a majetek byl členy rozdělen do jednotlivých sportovních organizací.¹⁹⁷

II. Vývoj a dějiny fondu

Roku 1959 byly nezpracované písemnosti Sokola v Týně nad Vltavou předány tehdejšímu Okresnímu archivu v Týně nad Vltavou, který je uložil v místním zámku. 1. července 1960 se Okresní archiv v Týně spojil s Okresním archivem v Českých Budějovicích, a tak fond přešel pod jeho správu. V roce 1962 u něj proběhla částečná skartace. Po vystěhování z vltavotýnského zámku byl fond Sokola přestěhován do budovy bývalé školy v Litoradlicích, kde zůstal až do roku 1997. V tu dobu získal již Státní okresní archiv nové prostory a fond o velikosti 2, 35 bm tak mohl být převezen do Českých Budějovic. V roce 1999 byl obohacen o 33 knih, tedy o 0, 55 bm, které archivu byly předány z Městského muzea v Týně nad Vltavou. Dalšího přírůstku se dočkal roku 2006, kdy bylo opět z Městského muzea v Týně nad Vltavou převzato 0, 14 bm materiálu.

III. Archivní charakteristika fondu

Fond Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou tvoří písemnosti, vzniklé jeho vlastní činností a styky s nadřízenými organizacemi, tedy s ČOS a župami. Zároveň ho dotváří i korespondence s okrsky, jinými spolky, společnostmi a jednotlivci. Časový

¹⁹⁷ *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006, s. 514 - 515.

rozsah je dán oficiální existencí jednoty, tedy rokem 1891 až 1948, i když obsahuje některé materiály, které tuto hranici překračují. Ve většině případů se jedná o kompletně dochované soubory archivních materiálů, které se skládají z úředních knih, registraturních pomůcek, spisového materiálu, knih účetních a ostatního materiálu. K fondu neexistovala žádná archivní pomůcka, a tak bylo nutné přistoupit k inventarizaci.

Před uspořádáním materiálu jsem si nevytvořila žádné umělé schéma, inventář tedy vznikl v průběhu pořádání na základě logiky a různých souvislostí mezi jednotlivými oddíly. Zároveň jsem se snažila dodržet původní rozdělení na určité celky, přičemž úřední knihy jsem rozdělila na knihy správní a evidenční a spisový materiál podle následujícího schématu:

A) Vnitřní život jednoty

- I. Organizace
- II. Členstvo
- III. Schůze valné hromady, výborové, členské
- IV. Odbory
- V. Správní a hospodářské záležitosti

B) Činnost jednoty

- I. Vnitřní
- II. Vnější - veřejná

C) Sportoviště

- I. Tělocvična
- II. Letní cvičiště
- III. Vnitřní zařízení tělocvičné, náčiní, provoz sportoviště

D) Styky s ostatními sokolskými organizacemi

- I. Československá obec sokolská
- II. Vlastní župa
- III. Ostatní jednoty v župě
- IV. Jiné župy a jednoty
- V. Jednotlivci a ostatní

E) Styky s ostatními spolky

- I. Místní spolky
- II. Širší styky

Tato oddělení jsou pak samozřejmě ještě členěna na podkapitoly.

Po inventarizaci fond obsahuje 25 úředních knih, 9 registraturních pomůcek, 24 kartonů spisů a 13 knih účetních. Dohromady ho tvoří 179 inventárních jednotek.

Skartovány byly pouze bezvýznamné spisy nebo ty, které se ve fondu vyskytovaly několikrát. V současnosti má fond 3, 38 bm písemností.

IV. Stručný rozbor fondu

Fond obsahuje poměrně kompletní řady knih a spisů. Pouze u knih správních nebo účetních některé roky chybí a knihy jednotlivých odborů se většinou vyskytují jen v množství jednoho kusu a žádné série tak nevytváří. Skupina podacích protokolů také není úplná. Spisy jsou velice různorodé.

Písemnosti z tohoto fondu mohou být využity pro další studium dějin jednoty v Týně nad Vltavou, pro bádání v oblasti sokolství, k zjištění obecného fungování Sokola, k odhalení organizace ČOS, žup a jednot. Pro vyhledávání osob, majících styk se Sokolem nebo týnských občanů, kteří byli přímo jeho členy. Dále může být užitečným i při studiu regionálních dějin. Dozvíme se zde i o styku s cizinou, o vztazích s ostatními spolky a úřady. Objevují se zde náznaky o politické scéně, tamějších režimech, smýšlení lidí té doby.

V. Záznam o uspořádání fondu

Fond inventarizovala a pomůcku k němu sestavila v roce 2007 Renáta Švejcarová, jako součást své bakalářské práce z oboru Archivnictví na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

INVENTÁRNÍ SEZNAM

I. Knihy

a) Knihy správní

				knihy č.
1	I/a-1	Knihy zápisů ze schůzí (<i>valných hromad, schůzí výborů, členských schůzí</i>)	1891-1898	1
2	I/a-2	dtto	1898-1903	2
3	I/a-3	dtto	1903-1910	3
4	I/a-4	dtto	1910-1916	4
5	I/a-5	dtto	1916-1922	5
6	I/a-6	dtto	1922-1929	6
7	I/a-7	dtto	1930-1938	7
8	I/a-8	Knihy zápisů ze schůzí cvičitelského odboru	1897-1910	8
9	I/a-9	dtto	1910-1923	9
10	I/a-10	dtto	1924	10
11	I/a-11	dtto	1925-1933	11
12	I/a-12	Knihy zápisů ze schůzí ženského odboru	1907-1912	12
13	I/a-13	Knihy zápisů ze schůzí vzdělávacího odboru	1921-1924	13
14	I/a-14	Knihy zápisů ze schůzí herního odboru	1936-1945	14
15	I/a-15	Knihy jednatelelských zpráv	1891-1907	15
16	I/a-16	Knihy družstev	1907-1922	16

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>	
					kniha č.
<u>b) Knihy evidenční</u>					
17	I/b-1	Inventář majetku Sokola	1923-1942	17	
18	I/b-2	Kniha sokolského slibu	1947-1948	18	
19	I/b-3	Seznam členů	1891-1940	19	
20	I/b-4	dtto	1922-1923	20	
21	I/b-5	Návštěva cvičebních hodin žen	1912-1919	21	
22	I/b-6	dtto	1921-1928	22	
23	I/b-7	dtto	1928-1935	23	
24	I/b-8	Návštěva cvičebních hodin mužů	1922-1927	24	
25	I/b-9	Kniha dorostu	1912-1919	25	

II. Spisový materiál

a) Registraturní pomůcky

					kniha č.
26	II/a-1	Podací protokol	1891-1899	26	
27	II/a-2	dtto	1921-1925	27	
28	II/a-3	dtto	1926-1929	28	
29	II/a-4	dtto	1931-1935	29	
30	II/a-5	dtto	1938	30	
31	II/a-6	dtto	1940	31	
32	II/a-7	dtto	1940	32	

inv.č.	sign.	obsah	čas. rozsah	č.ev.j.
				kniha č.
33	II/a-8	Podací protokol	1941	33
34	II/a-9	dtto	1946	34

b) Spisy

A) Vnitřní život jednoty

				karton č.
		I. Organizace		
35	II/b/A/I-1	Stanovy	1886-1940	1
36	II/b/A/I-2	Řády	1934	
37	II/b/A/I-3	Výtah z kroniky	1886-1908	
38	II/b/A/I-4	Prapor	1892-1903	
39	II/b/A/I-5	Akční výbor, očista Sokola	1948-1951	
		II. Členstvo		
40	II/b/A/II-1	Členství (<i>oznámení o přestupu, žádost i o přijetí, členské přihlášky, rozhodnutí o přijetí, členská legitimace</i>)	1891-1947	1 2 3 4
41	II/b/A/II-2	Vystoupení z jednoty	1892-1947	
42	II/b/A/II-3	Členská statistika	1914-1947	

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>
				karton č.
43	II/b/A/II-4	Členské příspěvky	1918-1949	4
44	II/b/A/II-5	Úrazy	1898-1930	
45	II/b/A/II-6	Úmrtí	1905-1947	
46	II/b/A/II-7	Skládání slibu	1898-1926	
47	II/b/A/II-8	Rezignace	1914-1947	5
48	II/b/A/II-9	Pořízení kroje a cvičebního obleku	1891-1938	
49	II/b/A/II-10	Stížnosti a smírčí soudy	1892-1938	
III. Schůze valné hromady, výborové a členské				
50	II/b/A/III-1	Oběžníky k valným hromadám	1891-1948	
51	II/b/A/III-2	Oběžníky ke schůzím výboru	1891-1948	5
				6
52	II/b/A/III-3	Oběžníky ke schůzím členským	1896-1947	
53	II/b/A/III-4	Prezenční listiny	1891-1938	
54	II/b/A/III-5	Zápisy z valných hromad	1891-1948	
55	II/b/A/III-6	Zápisy z výborových schůzí	1891-1946	
56	II/b/A/III-7	Zápisy z členských schůzí	1923-1925	
57	II/b/A/III-8	Revizorské zprávy	1894-1947	

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>
				karton č.
		IV. Odbory		
		1. Ženský odbor		
58	II/b/A/IV-1a	Ženský odbor (<i>oběžníky, činnost, jmenné seznamy</i>)	1900-1923	7
		2. Vzdělávací odbor		
59	II/b/A/IV-2a	Oběžníky ke schůzím	1915-1940	
60	II/b/A/IV-2b	Činnost odboru	1905-1949	7
				8
61	II/b/A/IV-2c	Okrskový vzdělavatel	1921-1923	
62	II/b/A/IV-2d	Župní vzdělavatel	1920-1946	
63	II/b/A/IV-2e	Osvětové školy	1920-1947	
64	II/b/A/IV-2f	Přednášky	1905-1935	
65	II/b/A/IV-2g	Besídky, večery zábavy	1913-1940	
66	II/b/A/IV-2h	Proslovy před šikem	1926	
		3. Střelecký odbor		
67	II/b/A/IV-3a	Záležitosti Střeleckého odboru (<i>zahájení činnosti, oběžníky ke schůzím, střelnice, závody</i>)	1892-1929	

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>	
					karton č.
		4. Bruslařský odbor			
68	II/b/A/IV-4a	Záležitosti Bruslařského odboru (<i>zřízení a správa kluziště, lístek na kluziště</i>)	1907-1940	8	
		5. Cyklistický odbor			
69	II/b/A/IV-5a	Záležitosti Cyklistického odboru (<i>zřízení, oběžníky ke schůzím, řád</i>)	1902		
		6. Plovárenský odbor			
70	II/b/A/IV-6a	Záležitosti Plovárenského odboru (<i>předání, schválení a kolaudace plovárny, oběžníky ke schůzím, propůjčení plovárny, návrh na rekonstrukci plovárny, seznam členů s předplatnými lístky, lístky</i>)	1907-1947		
		7. Herní odbor			
71	II/b/A/IV-7a	Záležitosti Herního odboru (<i>oběžníky ke schůzím, zápisy ze schůzí, různé pozvánky</i>)	1925-1947		

inv.č.	sign.	obsah	čas. rozsah	č.ev.j.
				karton č.
		8. Zábavní odbor		
72	II/b/A/IV-8a	Záležitosti Zábavního odboru (<i>oběžníky ke schůzím, zápisy ze schůzí, nabídky her a příruček</i>)	1896-1918	8
		9. Zdravotní odbor		
73	II/b/A/IV-9a	Záležitosti Zdravotního odboru (<i>přidělení lékařské služby</i>)	1938-1946	
		10. Stavební odbor		
74	II/b/A/IV-10a	Záležitosti Stavebního odboru (<i>oběžníky ke schůzím, zápisy ze schůzí, žádosti o příspěvky, bilance</i>)	1896-1921	
		V. Správní a hospodářské záležitosti		
75	II/b/A/V-1	Dary a odkazy jednotě udělené, dary jednoty členům	1892-1946	
76	II/b/A/V-2	Pomocný personál (<i>spolkový sluha, listonoši</i>)	1892-1925	9
77	II/b/A/V-3	Finanční záležitosti	1896-1916	
78	II/b/A/V-4	Jednatelská agenda	1923-1938	
79	II/b/A/V-5	Tiskopisy užívané jednotami	1925	

inv.č.	sign.	obsah	čas. rozsah	č.ev.j. karton č.
80	II/b/A/V-6	Různá oznámení členstvu	1891-1948	9

B) Činnost jednoty

I. Vnitřní

1) Tělocvičná

81	II/b/B/I-1a	Cvičitelský sbor – oběžníky ke schůzím	1896-1948	
82	II/b/B/I-1b	Činnost cvičitelského sboru	1919-1949	
83	II/b/B/I-1c	Účast na župních schůzích a cvičitelských kurzech	1916-1921	
84	II/b/B/I-1d	Popis cvičení	1891-1938	
85	II/b/B/I-1e	Statistika cvičebního sboru	1899-1946	10
86	II/b/B/I-1f	Vyhlášky týkající se cvičení	1893-1930	
87	II/b/B/I-1g	Cvičení dorostu a žactva	1894-1949	

2) Vzdělávací

88	II/b/B/I-2a	Přednášky a proslovy	1896-1937	11
89	II/b/B/I-2b	Pěstování zpěvu	1894-1947	
90	II/b/B/I-2c	Nakladatelství, knihy, autoři	1928-1946	
91	II/b/B/I-2d	Odebírané časopisy, noviny, jmenné seznamy odběratelů, korespondence	1895-1948	11
				12

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>	
					karton č.
		II. Vnější – veřejná			
		1) Tělocvičná			
92	II/b/B/II-1a	Veřejná cvičení	1892-1938	12	
93	II/b/B/II-1b	Veřejné tělocvičné akademie, besedy	1917-1947		
94	II/b/B/II-1c	Činnost tělocvičné jednoty za války	1912-1947		
95	II/b/B/II-1d	Činnost tělocvičné jednoty o převratu	1918-1921	13	
96	II/b/B/II-1e	Členstvo v pluku Stráže Svobody	1914-1946		
97	II/b/B/II-1f	Pochodová cvičení, vycházky, výlety, zájezdy	1892-1937		
		2) Vzdělávací			
98	II/b/B/II-2a	Divadlo	1914-1940		
99	II/b/B/II-2b	Loutkové divadlo	1905-1946	13	
				14	
100	II/b/B/II-2c	Oslavy Husovy památky	1900-1928		
		3) Zábavní			
101	II/b/B/III-3a	Šibřinky	1901-1946		
102	II/b/B/III-3b	Plesy a zábavy	1897-1948		
103	II/b/B/III-3c	Jiné zábavy, oslavy a slavnosti	1897-1948	15	
104	II/b/B/III-3d	Kino	1937-1946		

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>
				karton č.
C) Sportoviště				
I. Tělocvična				
105	II/b/C/I-1	Nájem tělocvičny	1895-1926	15
106	II/b/C/I-2	Počátky tělocvičen	1896-1925	
107	II/b/C/I-3	Opatření pozemku	1912-1921	
108	II/b/C/I-4	Korespondence s Družstvem pro postavení Sokolovny	1913-1941	
109	II/b/C/I-5	Výpůjčky peněz na stavbu	1892-1896	
110	II/b/C/I-6	Příspěvky ku postavení Sokolovny	1896-1928	
111	II/b/C/I-7	Udržování tělocvičny	1920-1928	
112	II/b/C/I-8	Pojištění	1897-1924	
II. Letní cvičiště				
113	II/b/C/II-1	Úprava letního cvičiště	1920-1946	
III. Vnitřní zařízení tělocvičné, náčiní, provoz sportoviště				
114	II/b/C/III-1	Inventář	1892-1924	
115	II/b/C/III-2	Pořízení náradí	1893-1930	
116	II/b/C/III-3	Opravy náradí	1925-1950	
117	II/b/C/III-4	Osvětlení	1915-1925	
118	II/b/C/III-5	Otop	1926-1936	

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>	
					karton č.
		D) Styky s ostatními sokolskými organizacemi			
		I. Československá obec sokolská			
119	II/b/D/I-1	Valné sjezdy a dosavadní usnesení	1892-1940	16	
120	II/b/D/I-2	Úřední styk	1896-1950		
121	II/b/D/I-3	Sokolské slety	1895-1951		
122	II/b/D/I-4	Zájezdy do ciziny	1892-1937	17	
123	II/b/D/I-5	Moravsko-slezská obec Sokolská	1894-1898		
124	II/b/D/I-6	Statistika ČOS – odbor statistický	1893-1929		
125	II/b/D/I-7	Výroční zprávy a projevy činnosti	1889-1930		
		II. Vlastní župa			
126	II/b/D/II-1	Župa Žižkova	1892-1920		
127	II/b/D/II-2	Župa Husova	1892-1948	17	
				18	
128	II/b/D/II-3	Utvoření župy Husovy	1896-1898		
129	II/b/D/II-4	Okrsek	1899-1946		
		III. Ostatní jednoty v župě			
130	II/b/D/III-1	Korespondence s ostatními jednotami sdruženými v župě Žižkově	1892-1936	19	

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>
				karton č.
131	II/b/D/III-2	Korespondence s ostatními jednotami sdruženými v župě Husově	1892-1938	19
		IV. Jiné župy a jednoty		
132	II/b/D/IV-1	Přátelské styky, prosby	1891-1948	
133	II/b/D/IV-2	Sokolská úmrtí	1894-1941	
134	II/b/D/IV-3	Tiskopisy a předměty doporučené jednotami	1911-1937	
135	II/b/D/IV-4	Pozvání k otevření tělocvičen	1895-1928	
136	II/b/D/IV-5	Pozvání k veřejným cvičením, koncertům, přednáškám, plesům, šibřinkám, večerům, věnečkům a různým oslavám	1892-1946	19 20
137	II/b/D/IV-6	Žádosti o příspěvky	1892-1946	
		V. Jednotlivci a ostatní		
138	II/b/D/V-1	Styky se Sokoly jednotlivci	1892-1936	
139	II/b/D/V-2	Zvláště cenné dopisy s vlastnoručními podpisy	1892-1936	21
140	II/b/D/V-3	Pohlednice	1891-1936	

inv.č.	sign.	obsah	čas. rozsah	č.ev.j. karton č.
141	II/b/D/V-4	Styky s cizinou a tamními jednotami	1919-1926	21
E) Styky s ostatními spolky				
I. Místní spolky				
1. Styky s místními sdruženími (korporacemi)				
142	II/b/E/I-1a	Osvětové a vzdělávací spolky	1898-1946	
143	II/b/E/I-1b	Dělnická tělocvičná jednota	1922-1938	
144	II/b/E/I-1c	Jednota Orla československého	1895-1929	
145	II/b/E/I-1d	Podpůrné spolky	1898-1946	
146	II/b/E/I-1e	Spolky sociálního rázu	1895-1941	
147	II/b/E/I-1f	Národní spolky	1895-1937	
148	II/b/E/I-1g	Sportovní spolky	1914-1947	
149	II/b/E/I-1h	Spolky vojenského rázu	1895-1950	22
150	II/b/E/I-1ch	Ochotnický spolek Vltavan	1924-1947	
2. Styky s úřady				
151	II/b/E/I-2a	Městský úřad a okolní obecní úřady, Okresní národní výbor, Místní národní výbor, Zemský národní výbor	1894-1950	
152	II/b/E/I-2b	Okresní hejtmanství, místodržitelství, ministerstva	1886-1941	
153	II/b/E/I-2c	Kolkovné na žádosti – platební rozkazy	1895-1935	

inv.č.	sign.	obsah	čas. rozsah	č.ev.j.
				karton č.
		II. Širší styky		
154	II/b/E/II-1	Styky se spolky menšinovými a hlavními národními obrannými jednotami	1891-1936	22
155	II/b/E/II-2	Husův Fond	1897-1913	23
156	II/b/E/II-3	Styky s osvětovými sdruženími	1898-1940	
157	II/b/E/II-4	Spolky pro zbudování pomníků	1896-1938	
158	II/b/E/II-5	Nabídky k uspořádání koncertů	1919-1937	
159	II/b/E/II-6	Nabídky k uspořádání přednášek	1922-1935	
160	II/b/E/II-7	Styky a nabídky obchodního rázu sokolského	1891-1950	
161	II/b/E/II-8	Styky a nabídky obchodního povšechního rázu	1892-1936	24
162	II/b/E/II-9	Styky různého druhu	1892-1941	
III. Účetní materiál				
<u>a) Účetní knihy</u>				
				kniha č.
163	III/a-1	Kniha členských příspěvků	1891-1895	35
164	III/a-2	dtto	1900-1904	36
165	III/a-3	dtto	1905-1913	37

<u>inv.č.</u>	<u>sign.</u>	<u>obsah</u>	<u>čas. rozsah</u>	<u>č.ev.j.</u>
				kniha č.
166	III/a-4	dtto	1914-1923	38
167	III/a-5	Pokladní kniha	1913-1925	39
168	III/a-6	dtto	1926-1931	40
169	III/a-7	dtto	1937-1954	41
170	III/a-8	Účetní kniha	1900-1904	42
171	III/a-9	dtto	1923-1925	43
172	III/a-10	dtto	1926-1929	44
173	III/a-11	dtto	1930-1936	45
174	III/a-12	dtto	1941-1949	46
175	III/a-13	Kniha pokladní oddílu kopané	1950-1953	47

IV. Ostatní materiál

				karton č.
176	IV-1	Fotografie branného srazu Sokola	1937	24
177	IV-2	Sokolské symboly	s. d.	
178	IV-3	Platidlo	s. d.	
179	IV-4	Vzory sokolských odznáček	s. d.	

název archivu:	Státní okresní archiv České Budějovice
název fondu:	Sokol – tělovýchovná jednota Týn nad Vltavou
značka fondu:	B 2254
druh archivní pomůcky:	inventář
časové rozmezí archivní pomůcky:	(1886) 1891 – 1948 (1953)
počet evidenčních jednotek:	71 (38 úředních knih, 9 registraturních pomůcek, 24 kartonů)
počet inventárních jednotek:	179
rozsah v bm:	3, 38 bm
stav ke dni:	15. 3. 2007
archivní fond zpracoval:	Renáta Švejcarová
archivní pomůcku sestavil:	Renáta Švejcarová
počet stran:	42 (z toho 24 stran úvodu)
pomůcku schválil:	

